

AZ EURÓPAI UNIÓ
BÍRÓSÁGA

Többnyelvűség az Európai Unió Bíróságán

Többnyelvűség **az Európai Unió Bíróságán**

Koen Lenaerts elnök előszava

7

1. - Többnyelvűség és sokféleség1.1 - A többnyelvűség értelme az Európai Unióban – *In varietate concordia* 11

1.2 - Az Unió hivatalos nyelvei és a tagállamok hivatalos nyelvei 15

2. - A többnyelvűség az Európai Unió igazságszolgáltatási fórumai előtti eljárások középpontjában

2.1 - A többnyelvűség mint az eljárás szerves része 20

2.2 - Az eljárás írásbeli szakasza 22

2.2.1 - Az előzetes döntéshozatali eljárás 22

2.2.2 - A közvetlen keresetek és fellebbezések 27

2.2.3 - A vélemény iránti kérelmekkel kapcsolatos eljárások 33

2.2.4 - Az eljárások gyorsítása 33

2.2.5 - Az eljárás írásbeli szakaszának vége 34

2.3 - Az eljárás szóbeli szakasza 35

2.3.1 - A tárgyalás 35

2.3.2 - A főtanácsnoki indítvány ismertetése 36

2.4 - A határozatok és a vélemények 39

2.5. - A Bíróság előtt a többnyelvűség tárgyában indult jogviták 46

2.5.1 - Az uniós aktusok egyes nyelvi változatai közötti összhang: az „acte clair” elmélete 46

2.5.2 - A felvételi versenyvizsgák és álláshirdetések nyelvhasználati szabályaival kapcsolatos jogviták 49

2.5.3 - Az egységes hatályú európai szabadalomra vonatkozó nyelvhasználati szabályok sajátos esete 53

3. - A többnyelvűség kezelése a Bíróságon

3.1 - A Többnyelvűség Főigazgatóság szervezete	55
3.2 - Szakmák a Többnyelvűség Főigazgatóságán	59
3.2.1 - A jogász-nyelvészek	59
3.2.2 - A tolmácsok	63
3.2.3 - A korrektorok/nyelvi lektorok	65
3.2.4 - A titkárságvezetők és a titkárságok	66
3.2.5 - Speciális szakmák	68
3.3 - A külső munkatársak	69
3.3.1 - A jogász-nyelvészek és a külső fordítók	69
3.3.2 - Szabadúszó tolmácsok vagy szerződéses konferenciatolmácsok	73
3.4 - A jogi szakfordítás és tolmácsolás minőségének jelentősége a Bíróságon	74
3.4.1 - A jogi szakfordítások minősége	74
3.4.2 - A tolmácsolás minősége	78
3.5 - Felvétel és továbbképzés	78
3.5.1 - A tisztviselők felvételi versenyvizsgálója	78
3.5.2 - Az ideiglenes alkalmazottak kiválasztási eljárásai	79
3.5.3 - A többnyelvűségi szakemberek továbbképzése	79
3.6 - A többnyelvűség racionalizálása	82
3.6.1 - A tanácskozás nyelve	82
3.6.2 - A közvetítő nyelvek (fordítás)	83
3.6.3 - A „relényelv” és a „retúrnyelv” (tolmácsolás)	89
3.6.4 - Fordításgazdaságosság	92
3.6.5 - A többnyelvűség mint az eljárás időtartamát befolyásoló tényező	95

4. - Fordítás és tolmácsolás: stratégiák, módszerek és eszközök

4.1 - A jogi szakfordítás	99
4.1.1 - A jogász-nyelvész és fordítási feladata	102
4.1.2 - A jogi szakfordítás sajátosságai a Bíróságon	107
4.1.3 - Terminológiai megfontolások jogi kontextusban	108

4.1.4 - A stratégia megválasztása: teleológiai megközelítés	112
4.1.5 - A szerzők és a fordítók közötti párbeszéd	115
4.2 - Tolmácsolás a tárgyalásokon	117
4.2.1 - A tolmácsolás elvei és módjai	117
4.2.2 - A szinkrontolmácsolás sajátos kihívásai a Bíróságon	118
4.2.3 - Stratégiák és taktikák	120
4.2.4 - A tárgyalásra való felkészülés	122
4.2.5 - A tolmács készségei és feladatai	123
4.2.6 - A felszólalók bevonása	124
4.3 - A többynnyelvűséget segítő eszközök	127
4.3.1 - Terminológia	127
4.3.2 - Többynnyelvű keresőeszközök	132
4.3.3 - A fordítást segítő eszközök	134
4.3.4 - A tolmácsolást segítő eszközök	139
4.3.5 - A távelőadások tolmácsolása	139
4.3.6 - Távtolmácsolás	142

5. - Milyen jövő vár a többynnyelvűségre?

5.1 - A tehetség kibontakoztatásának feltételei	145
5.2 - A tét felismerése: rövid táv vagy hosszú táv?	148
5.3 - A többynnyelvűség finanszírozása kontra a többynnyelvűség hiányának ára	150
5.3.1 - A többynnyelvűség ára	153
5.3.2 - A többynnyelvűség hiányának ára	154
5.3.3 - A Bíróság nem többynnyelvű működésének következményei	156
5.3.4 - Az eljárások decentralizált végigkísérése	158

Végkövetkeztetés	161
-------------------------	------------

Fogalomtár	164
-------------------	------------

„A demokrácia szeretete az egyenlőség szeretetét jelenti.” –
Montesquieu, A törvények szelleméről, 1748, V. könyv, III. fejezet

Koen Lenaerts elnök előszava

Az európai integráció kezdeti időszakában csak négy nyelvet használtak az intézmény falai között. Ma már 24 hivatalos nyelv hangzik fel a tárgyalótermekben, a Bíróság és a Törvényszék határozatainak túlnyomó többségét pedig mindezen nyelvekre lefordítják. E „nyelvi koncertben”, amely az Európai Unió egymást követő bővítései során alakult ki, az uniós intézmények nyelvhasználatát hatvanöt éve szabályozó 1/58 rendelet értelmében minden hivatalos nyelv egyenrangú.

A „nyelvek egyenlőségének” ezen elve, amely a nagy fokú nyelvi és kulturális sokszínűséget tükrözi, és amelynek tiszteletben tartását az Európai Unió Alapjogi Chartájának 22. cikke rögzíti, az intézmény működése szempontjából állandó kihívást jelent, ugyanakkor a Bíróság ítélezési gyakorlatában jelentős értéket képvisel.

Ahhoz ugyanis, hogy a bírósági határozatok az Unió 24 hivatalos nyelvén elérhetők legyenek, jelentős emberi és technikai erőforrások mobilizálására van szükség, ezt az árat kell azonban „fizetni” azért, hogy az ítélezési gyakorlat átláthatósága és hozzáférhetősége a különböző nemzeti jogrendszerekben biztosított legyen. Ennek biztosítása elengedhetetlen az Unió demokratikus rendszerének megfelelő működéséhez, és hozzájárul ahhoz, hogy az európai igazságszolgáltatás közelebb kerüljön a 27 tagállam polgáraihoz, vállalkozásaihoz és közigazgatásához.

E nyelvi kihívásnak való megfelelés érdekében az intézmény számíthat a tolmácsok és szakfordítók áldozatos munkájára, akik annak biztosításán fáradoznak, hogy az Unió valamennyi hivatalos nyelvén egységesen értelmezzék az uniós jogot, elősegítve az ítélezési gyakorlat egészének koherenciáját és minőségét.

Amellett, hogy 2023-ban sor kerül A többnyelvűség kertjének felavatására az Európai Unió Bírósága mellett, e kiadvány különböző aspektusokban azt mutatja be, hogy az intézmény a tevékenységeinek végzését behatóról (különösen a költségek és határidők tekintetében fennálló) korlátok között hogyan tesz eleget az Unió 24 nyelvén elérhető igazságszolgáltatás biztosításában álló feladatának.

E kiadvány egy sor gondolattal zárul a globalizációval és a digitális forradalommal összefüggésben, amelyek a többnyelvűséget érintő kihívásokra és annak jövőjére vonatkoznak. Elismeréssel kíván továbbá adózni mindazoknak, akik nap mint nap – többnyire észrevétlenül – munkálkodnak e csodálatos multikulturális mozaik harmonikus működése érdekében.

1. - Többnyelvűség és sokféleség

Többnyelvűség a Bíróságon – a kert szimbolikája

A Többnyelvűség kertjének a Bíróság szomszédságában, 2023. május 9-re tervezett felavatása azon törekvés folyamatába illeszkedik, amely az Európai Unió Igazságügyi Palotájának már az építészetében is megtestesül, ez pedig nem más, mint az átláthatóság és a hozzáférhetőség iránti törekvés. Az intézményi többnyelvűség ugyanis, amely lehetővé teszi a polgárok és a jogalanyok számára, hogy országuk nyelvén vagy nyelveinek egyikén kommunikáljanak a Bírósággal, az igazságszolgáltatáshoz való könnyű és átlátható hozzáférés egyik feltétele.

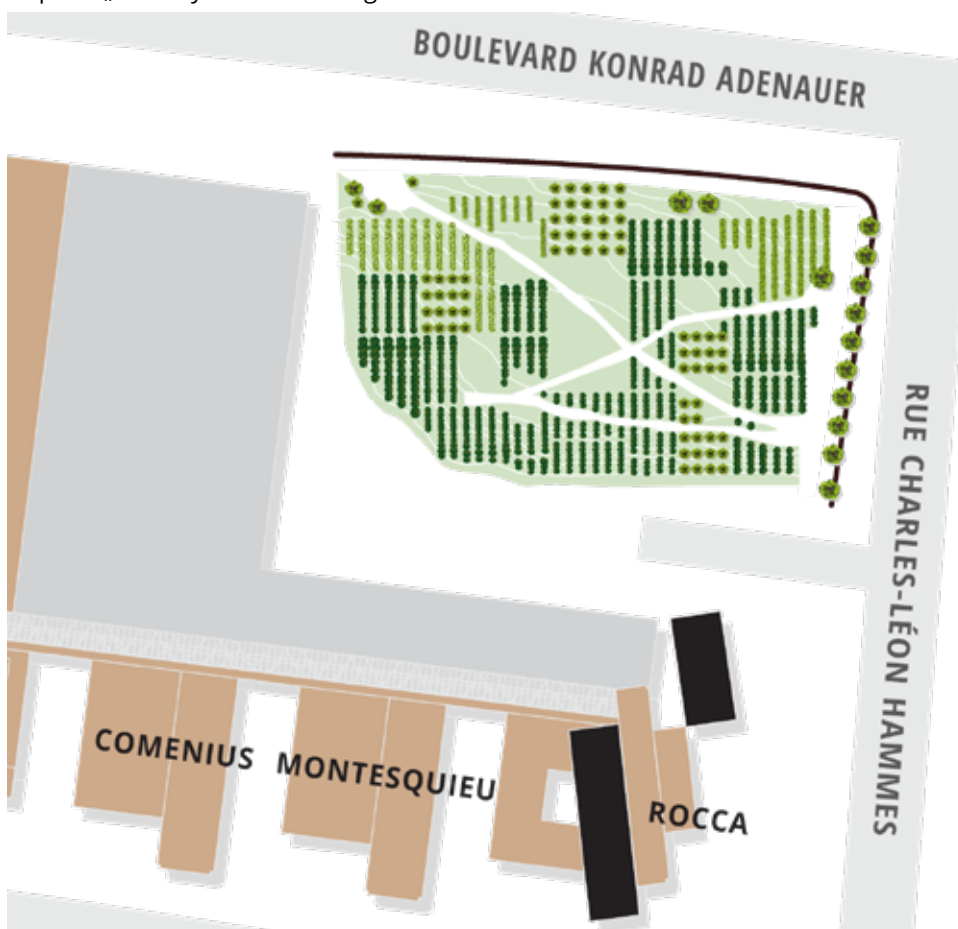
E kert egyrészt azon, sohasem szűnő szándéknak az eredménye, hogy az intézmény által képviselt értékek konkrét formát öltsenek annak épületeiben és tereiben, másrészt a körülmények egybeesésének: a Dominique Perrault építész által tervezett tornyok tövében elterülő alig több mint 1 hektárnyi földterület megüresedésének. Ezt, az Európai Bizottság régi épületeinek – elavultságuk miatt szükséges – lerombolása folytán felszabadult területet olyan kertté alakították tehát át, amely a többnyelvűséget mint az európai kultúrák sokféleségének szimbólumát jeleníti meg. A biodiverzitás védelme és a nyelvi identitások tiszteletben tartása közötti kapcsolat a kertrendezésben és a cserjefajok megválasztásában mutatkozik meg, amelyekhez virágos és fűszernövények társulnak. Az ugyancsak növényekkel beültetett Többnyelvűség ligetét annyi fa alkotja majd, ahány hivatalos nyelve van az Európai Uniónak, nem megfelelve a luxemburgi nyelvről, az intézmény székhelyéül szolgáló nagyhercegség történelmi nyelvéről sem.

Ez a kert a – 24 nyelvet használó – Bíróság és a luxemburgi hatóságok szoros együttműködésében valósult meg. Luxemburg maga is többnyelvű ország, a kulturális és nyelvi sokféleség lelkes védelmezője, és a sokféleség egyben termékeny talajt jelent a számára. Miközben a kommunikáció globalizációját jellemző általános gyorsulás egyre inkább a „hatékony egynyelvűség” irányába sodor bennünket, a kert a többnyelvűség eredendő és elidegeníthetetlen értékéről fog tanúskodni. Ekként tiszteleg a Szerződéseken rögzített intézményi többnyelvűség és Luxemburg többnyelvűsége előtt, amely ezt a kis kozmopolita országot a „nyelvek kertjévé” teszi.

A nyelvek egyenlősége, a nyelvi identitások tiszteletben tartása, az igazságszolgáltatáshoz való ingyenes hozzáférés: ezek azok az értékek, amelyeket a Bíróság eljárásainak és ítélezési gyakorlatának többnyelvűségével érvényre juttat. Az intézmény és luxemburgi ingatlanpolitikai partnerei ezért különösen a szívükön viselik, hogy a Többnyelvűség

kertje a természet és a kultúrák sokféleségét kifejező eleven tér legyen. Ahogy Heinz Wismann filozófiatörténész, a *Penser entre les langues* című könyv¹ szerzője emlékeztet rá: „az élet alapelve a differenciálódás”, amellyel szemben áll mind a monokultúra, mind az egynyelvűség.

Az Igazságügyi Palotát övező területen elterülő kert a pihenés mellett a kultúra számára is teret biztosít, mivel a nyelvek és a sokféleség jegyében rendezvények szervezésére is alkalmas. A Bíróság, amely elköteleződött a többynnyelvűség védelme, megőrzése és előmozdítása mellett, csak üdvözölni tudja ennek, az európai kultúrák sokfélesége által inspirált „élő helynek” a közelségét.

1 | Heinz Wismann, *Penser entre les langues*, Éditions Albin Michel, Párizs, 2012.

A Többnyelvűség kertje így Olga Tokarczuk lengyel íróőnek, az irodalmi Nobel-díj 2018-as díjazottjának szavaival rezonál. Az íróő, tisztelettel adózva az olyan „révésznek”, mint amilyenek a fordítók és a tolmácsok, 2019-ben a következőket mondta: „A fordítás nemcsak az egyik nyelvről a másikra vagy az egyik kultúrából a másikba való átkelésre, de arra a kertészeti technikára is emlékeztet, amelynek során egy, az eredeti törzsről leemelt hajtást egy másik növényre oltanak, amelyből aztán friss hajtások sarjadnak, új ágak nőnek.”²

2 | Részlet a IV. gdański (Lengyelország) irodalmi találkozók nyitóelőadásából, 2019.

1.1 - A többynnyelvűség értelme az Európai Unióban – *In varietate concordia*

Az elmúlt évszázadok, sőt évezredek során Európa népei sokszor egymás ellen fordultak, midőn egyesek törekvései mások félelmeinek és tudatlanságának kihasználására irányultak, a béke, a jólét, valamint a népek és az egyének esélyegyenlőségének rovására. A második világháború traumája rádöbbsentette a nemzeteket arra, hogy milyen nélkülözhetetlenné váltak a párbeszéd és az együttműködés, sőt a szabályozás szervei. Így váltotta fel az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) a Nemzetek Szövetségét (NSZ), amelynek már megmutatkoztak a korlátai.

Különösen Európában vált nyilvánvalóvá, hogy szükség van ilyen szervekre, és az európai szerződések atyjai szeme előtt egy, az európai nemzeteken belüli gazdasági és politikai integrációra vonatkozó jövőkép lebegett. Törekvésük nem csupán arra irányult, hogy a párbeszédet folytató szervek állandóan működjenek, hanem arra is, hogy az érdekek keveredjenek és az eszmecserék folyamatosak legyenek, ezáltal minden, konfliktust célzó halovány kísérlet nyilvánvalóan kontraproduktívna bizonyuljon. Ehhez a nemzeti korlátok lebontására és – a gazdasági protekcionizmus felszámolásával párhuzamosan – a szellemi protekcionizmus visszaszorítására volt szükség.

Az 1948-as Benelux Szerződéssel megvalósuló első lépés után, amelyet 1951-ben a szén és az acél egységes piacának létrehozása követett, az atomenergia területén a közös kutatást bevezető Euratom-szerződés aláírásával egyidőben az Európai Gazdasági Közösséget (EGK) létrehozó 1957. március 25-i Római Szerződés³ általánossá tette a piacok megnyitását, amelyhez a személyek, áruk, szolgáltatások és tőke mozgása tekintetében egyre kiterjedtebb szabadságok kapcsolódtak. Az egységes valuta bevezetésével együtt ezek az alapvető lépések a béke és a jólét e jövőképét táplálták. Mindezen folyamatokat nemzetközi szerződések útján és – szervezési szükségszerűségeből – a szerződésekkel létrehozott legitim intézmények közreműködésével kellett jogilag keretbe foglalni.

Az intézmények együttműködtek a tagállamokkal abban, hogy Európa népeit egyre közelebb hozzák egymáshoz, aminek egyik kiemelkedő mozzanata az Európai Parlament tagjainak 1979-től kezdődő közvetlen választása volt. E folyamatok mindinkább kézzelfoghatóakká váltak az európai polgárok mindennapi életében, olyannyira, hogy

3| Az Európai Gazdasági Közösség létrehozásáról szóló, 1957. március 25-én Rómában aláírt szerződés, amely 1958. január 1-jén lépett hatályba.

a tagállamokban alkalmazandó jogszabályok jelentős része az európai szabályozásból ered.⁴ Az Európai Unió tevékenységi köre folyamatosan kiterjeszkedett azokra a területekre, amelyek magának az állampolgárságnak a lényegét alkotják, mint amilyenek az alapvető jogok, a szociális jogok és a politikai jogok.

Az Uniónak és intézményeinek, amelyek tehát (a Brexitet követően) mintegy 450 millió európai polgár mindennapi életének középpontjában működnek, legitimitásuk fenntartása érdekében hatékonyan és jól látható módon figyelemmel kell lenniük az egyes polgárookra, és folyamatosan biztosítaniuk kell őket afelől, hogy ahelyett, hogy egy kizárólag a távolból szemlélhető nagy egész peremére szorulnának, ugyanolyan részesei ennek a nagy egésznek, mint Európa többi polgára és népe.

Az európai integráció mindenekelőtt kulturális és civilizációs projekt, amelyet a közös értékek megosztása és a kulturális – elsősorban nyelvi – kifejezőmódok sokfélesége jellemez. A nyelv egyszerre a kommunikáció eszköze, az identitás jelzője és kulturális matéria. A nyelvek nemcsak a személyes identításokat határozzák meg, hanem a közös örökségnek is részét képezik.

Alapvető fontosságú tehát, hogy a polgárt tisztelet övezze identitásának minden – nemzeti, vallási, filozófiai, etnikai, nemi, politikai vagy egyéb – arculatát illetően. A nyelveket, amelyek az identitás középpontjában állnak, egyenlő bánásmód illeti meg, ennek hiányában a polgároknak az lehetne az érzésük, hogy identitásuk kevesebb tiszteletet

4| Az egyes politikai szereplők – gyakran túlzóan – különböző százalékos arányokra hivatkoztak, hogy dicsőítsék, vagy éppen ellenkezőleg, bírálják az uniós jognak a rendszereinkben megjelenő egyre nagyobb súlyát. Valójában ennek számszerűsítése nem célszerű és nem is lehetséges, különösen mivel ugyanazon szövegekben különböző eredetű normák szövődnek egymással, és nincs olyan referencia-rendszer, amely lehetővé tenné a normák súlyozását valós és tartós jogi hatásuk alapján.

érdemel más nyelvi vagy nemzeti közösségek identitásához képest,⁵ és hogy valamiképpen „kevésbé egyenlők” másoknál. A nyelvi egyenlőség hiánya szükségképpen a polgároknak az intézményektől és a nemzeti vagy európai projekt egészétől való elidegenedéséhez vezetne. Az intézményi többynnyelvűség a megfelelő lépés, amely garantálja a polgárok bevonását és megszilárdítja a nemzetek békéjét. Egyre több olyan európai polgár van, aki több nyelvet is beszél különböző szinten, és ez a többynnyelvűség üdvözlendő. Az intézményi többynnyelvűség azonban több ennél: arra irányuló folyamat betetőzése, hogy a polgárok, megkülönböztetéstől mentesen, mindig a saját nyelvükön férhessenek hozzá az információkhoz, fordulhassanak az intézményekhez, és kaphassanak választ. Minden polgárnak jogában áll ugyanis, hogy kizárólag a saját nyelvét használja, még ha több nyelvet beszél is, mivel azokat ritkán érti meg olyan teljesen és árnyaltan, mint az anyanyelvét. Az Eurostat által 2016-ban végzett elemzésből kitűnik, hogy a népesség legnagyobb része az EU egyetlen nyelvét sem beszéli magas szinten. A felnőtt lakosság hozzávetőleg 20%-a képes arra, hogy ilyen szinten kommunikáljon német nyelven, 16%-a francia, 14%-a olasz és 13%-a angol nyelven. A nyelvi inklúzió mértéke, amely az angol egynyelvű kommunikációt biztosítja, a 27 tagállam felnőttkorú lakosságának 13 és 45%-a között van. E mérték 43–45% között található, amennyiben háromnyelvű rendszert (német, angol és francia) alkalmaznak. Egy teljesen többynnyelvű rendszer ezzel szemben a felnőtt populáció 97–99%-ának inklúzióját teszi lehetővé.⁶

5] Ezt az elvet kimondja egyébiránt az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 3. cikke (3) bekezdésének utolsó bekezdése: „[a]z Unió tiszteletben tartja saját kulturális és nyelvi sokféleségét, továbbá biztosítja Európa kulturális örökségének megőrzését és további gyarapítását”, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartájának 22. cikke: „[a]z Unió tiszteletben tartja a kulturális, vallási és nyelvi sokféleséget”. A Bíróság egyébiránt rendszeresen emlékeztet arra az ítélkezési gyakorlatában, hogy milyen mértékben elkötelezett az Unió a többynnyelvűség mellett. A közelmúltban, a C-73/17. sz., Franciaország kontra Parlament ügyben 2018. október 2-án nagytanácsban hozott ítéletének (EU:C:2018:787) 41. pontjában a Bíróság ekként kimondta: „Ezért a Parlament köteles e tárgykörben mindazzal a figyelemmel, pontossággal és elkötelezettséggel eljárni, amit az ilyen felelősségvállalás megkövetel (lásd ebben az értelemben: 2012. december 13-i Franciaország kontra Parlament ítélet, C-237/11 és C-238/11, EU:C:2012:796, 68. pont), ami magában foglalja, hogy a parlamenti viták és szavazás olyan szövegen alapuljanak, amelyet időben megküldtek a képviselőknek, és amelyet az Unió valamennyi hivatalos nyelvére lefordítottak. Az Unió ugyanis elkötelezett a többynnyelvűség mellett, amelynek jelentőségét az EUSZ 3. cikk (3) bekezdésének negyedik albekezdése is felidéri (lásd ebben az értelemben: 2015. május 5-i Spanyolország kontra Tanács ítélet, C-147/13, EU:C:2015:299, 42. pont; 2017. szeptember 6-i Szlovákia és Magyarország kontra Tanács ítélet, C-643/15 és C-647/15, EU:C:2017:631, 203. pont).”

6] The EU's approach to multilingualism in its own communication policy, [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2022\)699648](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2022)699648) (2022. szeptember) ; [sajtóközlemény: //www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_ATA\(2022\)733096](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_ATA(2022)733096) (2022. október).

Az európai polgár e jogának, amely számos jogi aktusban kifejezést nyer, jogalapja az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 20. cikke (2) bekezdésének d) pontja, amely így szól: „[a]z uniós polgárok [...] jogosultak [...] arra, hogy a Szerződések nyelveinek valamelyikén az Unió bármely intézményéhez vagy tanácsadó szervéhez forduljanak, és ugyanazon a nyelven választ kapjanak” (e jogot az Európai Gazdasági Közösség által használt nyelvek meghatározásáról szóló 1. sz. rendelet⁷ hajtotta végre), valamint az Európai Unió Alapjogi Chartája 41. cikkének (4) bekezdése, amelynek értelmében „[m]indenkinek lehetősége van arra, hogy a Szerződések nyelveinek valamelyikén írásban forduljon az Unió intézményeihez, és ugyanazon a nyelven kapjon választ”.

A többsnyelvűség lehetővé tette az európai polgárság létrejöttét, amely elengedhetetlen a kultúrák közötti párbeszédhez, mivel minden európaít arra indít, hogy a másikat polgártársnak és egyenrangú félnek tekintse. Az intézmények fordítást végző szakemberei (jogász-nyelvészek és fordítók) biztosítják, hogy a dokumentumok valamennyi hivatalos nyelven hozzáférhetőek legyenek.

Az európai integráció előharcosai nem is hagyták figyelmen kívül ezt a szükségszerűséget, olyannyira, hogy az EKG által elfogadott első rendelet, nevezetesen a ma is hatályos 1/58 rendelet, amely maga is átvette az Európai Szén- és Acélközösség (ESZAK) nyelvhasználati szabályait, meghatározza az Unió hivatalos nyelveit és szabályozza azok használatát. Az említett rendeletnek a későbbi csatlakozások során módosított 1. cikke akként rendelkezik, hogy „[a]z Unió intézményeinek hivatalos nyelvei és munkanyelvei az angol, a bolgár, a cseh, a dán, az észt, a finn, a francia, a görög, a holland, a horvát, az ír, a lengyel, a lett, a litván, a magyar, a máltai, az olasz, a német, a portugál, a román, a spanyol, a svéd, a szlovák és a szlovén”. A 2. cikk szövege így szól: „[a]zokat az iratokat, amelyeket egy tagállam vagy egy tagállam joghatósága alá tartozó személy küld a Közösség intézményeinek, a feladó választása szerinti hivatalos nyelven kell elkészíteni. A választ ugyanezen a nyelven kell közölni.” A 7. cikk pedig úgy rendelkezik, hogy „[a] Bíróság eljárásának nyelvhasználatára vonatkozó szabályok annak eljárási szabályzata állapítja meg”. A nyelvhasználati szabályok kvázi alkotmányos értékével magyarázható, hogy e rendeletet a tagállamok kizárólag egyhangúlag módosíthatják, hasonlóan a Bíróság és az Európai Unió Törvényszéke eljárási szabályzatának a nyelvhasználati szabályokat érintő rendelkezéseihez (a Bíróság eljárási szabályzatának 36–42. cikke és a

7 | Az Európai Gazdasági Közösség által használt nyelvek meghatározásáról szóló, 1958. április 15-i 1. tanácsi rendelet (HL 1958. 17., 385. o., a továbbiakban: 1/58 rendelet).

Törvényszék eljárási szabályzatának 44–49. cikke). Ezt az alapvető értéket megerősíti az Alapjogi Charta 21. cikkének (a megkülönböztetés, többek között a nyelv alapján történő megkülönböztetés tilalmának elve) és 22. cikkének (a sokféleség – beleértve a nyelvi sokféleséget is – tiszteletben tartásának elve) szövege, amelyek a nyelvi egyenlőség elvét rögzítik az Unió jogrendjében.

1.2 - Az Unió hivatalos nyelvei és a tagállamok hivatalos nyelvei

Az Uniónak az 1/58 rendeletben felsorolt 24 hivatalos nyelve nem tévesztendő össze a tagállamok hivatalos nyelveivel. Egyes nyelvek ugyanis, mint amilyen a luxemburgi nyelv (amely a német és a francia mellett Luxemburg hivatalos nyelve), nem hivatalos nyelvei az Uniónak.

Az Európai Unió Tanácsa, amelyben az Unió valamennyi tagállama képviselteti magát, egyhangúlag hozza meg határozatait e tárgyban. Az Unióhoz való csatlakozást megelőzően minden egyes leendő tagállam meghatározza, hogy az Unióval való kapcsolata keretében melyik nyelvet kívánja hivatalos nyelvként használni. Minden későbbi módosítást – legyen akár egy hivatalos nyelv hozzáadásáról vagy törléséről szó – a Tanácsban részt vevő valamennyi tagállamnak egyhangúlag jóvá kell hagynia.

A hivatalos nyelvek listája tehát folyamatosan változik. Új nyelvek kerülnek közéjük új tagállamok csatlakozása alkalmával, de néha – mint az ír esetben – arra a jelentőségre tekintettel is, amelyre szert tesz egy olyan nyelv, amely az érintett tagállamban hivatalos nyelv, de a szóban forgó állam csatlakozásának idején nem tartozott az Unió hivatalos nyelvei közé. Ami az angol nyelvet illeti, az Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságának az Unióból való kilépése ellenére is szerepel a listán, többek között azért, mert két másik tagállamban, Írországban és Máltán továbbra is hivatalos nyelv maradt.

Ugyancsak az inkluzivitás szellemében került elfogadásra az EUSZ 55. cikk (1) bekezdése: „E szerződést, amely egyetlen eredeti példányban angol, bolgár, cseh, dán, észt, finn, francia, görög, holland, ír, lengyel, lett, litván, magyar, máltai, német, olasz, portugál, román, spanyol, svéd, szlovák és szlovén nyelven készült, és amelynek az e nyelveken készült szövegeinek mindegyike egyaránt hiteles, az Olasz Köztársaság kormányának irattárában helyezik letétbe, amely minden további aláíró állam kormányának eljuttat egy-egy hitelesített másolatot”. Ugyanez vonatkozik az EUMSZ 24. cikk negyedik bekezdésére: „Minden uniós polgárnak lehetősége van arra, hogy az Európai Unióról szóló szerződés 55. cikkének (1) bekezdésében említett nyelvek valamelyikén írásban

forduljon az e cikkben vagy a szóban forgó szerződés 13. cikkében említett bármely intézményhez vagy szervhez, és ugyanazon a nyelven kapjon választ.”

Következésképpen valamennyi uniós polgár az általa választott nyelven fordulhat az Unió intézményeihez, és azoktól ugyanazon a nyelven kaphat választ.⁸ Az Unió általános hatályú szabályozásának egészét valamennyi hivatalos nyelven közzéteszik az *Európai Unió Hivatalos Lapjában*. Ezt erősítette meg a Bíróság például a C-108/01. sz. ügyben, amikor kimondta, hogy „[a] jogbiztonság követelménye [...] megköveteli, hogy egy közösségi szabályozás lehetővé tegye, hogy az érintettek pontosan megismerhessék a rájuk rótt kötelezettségek mértékét”, helyt adva ezzel az alperesek azon érvének, amely szerint „[e]gy közösségi szabályozás hatályának és jogkövetkezményeinek egyértelműnek és a jogalanyok számára kiszámíthatónak kell lennie, különben sérti a jogbiztonság és az átláthatóság elvét. Egy aktus közzétételének hiánya megakadályozza azt, hogy ezen aktus kötelezettségeket írjon elő az egyének számára. A közösségi jog által előírt kötelezettségnek továbbá könnyen megismerhetőnek kell lennie annak a tagállamnak a nyelvén, ahol azt alkalmazni kell”.⁹

A Bíróság ítélkezési gyakorlatát az *Európai Unió Bírósága Határozatainak Tárában* (EBHT) is közzéteszik valamennyi hivatalos nyelven.¹⁰

A Szerződések megkötésére valamennyi hivatalos nyelven sor kerül, és a másodlagos jogszabályok e nyelvek mindegyikén hitelesek, hovatovább, alkalmazhatóságuknak ez a feltétele.

8 | Isabelle Pingel, „Le régime linguistique de l'Union européenne. Enjeux et perspectives”, *Revue de l'Union Européenne*, 2014. június, 328–330. o.

9 | 2003. május 20-i Consorzio del Prosciutto di Parma és Salumificio S. Rita SpA ítélet, C-108/01, [EU:C:2003:296](#), 85. és 89. pont.

10 | Az ír nyelvre alkalmazandó kivétellel, amely a közelmúltban az Európai Gazdasági Közösség által használt nyelvek meghatározásáról szóló, 1958. április 15-i 1. sz. rendelet és az Európai Atomenergia-közösség által használt nyelvek meghatározásáról szóló, 1958. április 15-i 1. sz. rendelet módosításáról, valamint az e rendeletektől való ideiglenes eltérések bevezetéséről szóló, 2005. június 13-i 920/2005/EK tanácsi rendelet (HL 2005. L 156, 3. o.) által előírt eltérés értelmében állt fenn. Ezen eltérést 2021. december 31-i teljes megszűnéséig fokozatosan feloldották. Lásd: a 920/2005/EK rendelet által bevezetett, az Európai Gazdasági Közösség által használt nyelvek meghatározásáról szóló, 1958. április 15-i 1. sz. rendeletről és az Európai Atomenergia-közösség által használt nyelvek meghatározásáról szóló, 1958. április 15-i 1. sz. rendeletről való ideiglenes eltérések meghosszabbításáról és fokozatos megszüntetéséről szóló, 2015. december 3-i 2015/2264/EU, Euratom tanácsi határozat (HL 2015. L 322., 1. o.).

Jogi többsnyelvűség: kötéltánc és elengedhetetlen követelmény

Amint azt láttuk, a többsnyelvűség fenntartása a polgárok, valamint a tagállamok igényeinek és identitásának tiszteletben tartásához nemcsak megfelelő eszközöket, hanem folyamatos szellemi erőfeszítést is igényel.¹¹

Az Európai Unió ugyanis jogon alapuló unió, amely jognak mindenki számára egyenlőnek kell lennie, tehát olyan joghatásokat kell kiváltania, amelyek mindenki számára érthetőek a nyelvek sokasága és a jogrendszerek sokfélesége ellenére is.¹² Bármely nyelven legyenek is megszövegezve az irányelvek és a rendeletek, biztosítani kell, hogy e jogi aktusokat azonos módon érthessék minden nyelven és minden nemzeti jogrendszerben.¹³ Márpedig a jogi fogalmak nem azonosak az egyes jogrendszerekben.¹⁴ Bizonyos fogalmak kizárólag egyetlen vagy akár több jogrendszerben léteznek, anélkül hogy más jogrendszerekben lenne megfelelőjük. Más fogalmak minden jogrendszerben megtalálhatók, de egyáltalán nem ugyanazzal a jelentéssel, akár azért, mert lényegi különbségeket foglalnak magukban, akár azért, mert tágabb vagy szűkebb a terjedelmük.¹⁵

11 | Dorina Irimia, „Pour une nouvelle branche de droit? La traduction juridique, du droit au langage”, *Revue Études de linguistique appliquée (ELA)*, 183. sz., 2016, 329–341. o.

12 | Sylvie Monjean-Decaudin, „La juritraductologie, où en est-on en 2018?”, Collectif, *La traduction juridique et économique. Aspects théoriques et pratiques*, Classiques Garnier, 17–31. o.

13 | Lásd például Christoph Sobotta írását: „Die Mehrsprachigkeit als Herausforderung und Chance bei der Auslegung des Unionsrechts. Praktische Anmerkungen aus der Perspektive des Kabinetts einer Generalanwältin”, *Zeitschrift für Europäische Rechtslinguistik (ZERL)*, 2015.

14 | Caroline Reichling, Terminologie juridique multilingue comparée, in: Cristina Mauro, Francesca Ruggieri (szerk.), *Droit pénal, langue et Union européenne*, collection Droit de l'Union européenne – Colloques, Éditions Bruylant, Brüssel, 2012.

15 | A „crime” kifejezés az angol jogban a bűncselekmények sokkal szélesebb körét fedi le, mint például a francia vagy a belga jogban, így egy ennyire közkeletű kifejezés valójában jogi „hamis barát”.

Ekként e fogalmak nehezen fordíthatókká, sőt lefordíthatatlanná válnak.¹⁶ Ezenfelül egy adott nyelv egyetlen kifejezése több fogalmat is lefedhet más nyelvekben és jogrendekben.¹⁷ Barbara Cassin, az Académie française tagja, azt javasolja, hogy „ne azt nevezzük lefordíthatatlannak, amit nem fordítunk le, hanem azt, amit szüntelenül fordítunk. A különbözőség e tünetei, amelyek a fordítók lábjegyzeteiben jelennek meg, az intelligencia hordozói. [...] A fordítás a különbözőségek kezelésének képessége, és ez az, amire nekünk, polgároknak, európaiaknak szükségünk van”¹⁸.

A fordítók, jogász-nyelvészek és tolmácsok ezen akadályok ellenére úgy zsonglőrködnek minden fogalommal, hogy a jogi aktusok és azok joghatásai minden államban biztosan azonos módon legyenek érthetők. Ez néha jogi neologizmusok alkotását vagy olyan kifejezések használatát teszi szükségessé amelyek, jóllehet a nemzeti jogban megfelelnek egy adott fogalomnak, az uniós jogban önálló jelentésre tesznek szert.¹⁹ A nyelvészeti szolgálatok állandó feladata tehát nemcsak a fordítás, de az a közvetítés is, amely bármely meghatározott helyzetben, amikor sem a nyelv, sem – megannyi esetben – a jog nem kínál tökéletes ekvivalenciát, lehetővé teszi a pontos joghatások megértését, fenntartva ugyanakkor egy – mind transzverzális, mind diakronikus – terminológiai következetességet.²⁰

16| Vagy tán nem azt mondta a nagy Umberto, hogy a fordítás művészete általánosságban abban áll, hogy „majdnem ugyanazt mondjuk”?

17| A német *Vertrag* kifejezés franciául „contrat” vagy „traité” is lehet.

18| Barbara Cassin, „La langue de l’Europe?”, 160. és 161. kötet, 2–3. sz., Éditions Belin, Po&sie, 2017, 154–159. o., 2017.

19| Például a „hatékony érvényesülés” fogalma tipikusan uniós jogi fogalom; a „közvetlen hatály” (1963. február 5-i van Gend & Loos ítélet, 26/62, [EU:C:1963:1](#), 3. o.) vagy a „munkavállaló” (1964. március 19-i Unger ítélet, 75/63, [EU:C:1964:19](#), 347. o.) önálló uniós jogi fogalmak.

20| Thierry Fontenelle, „La traduction au sein des institutions européennes”, *Revue française de linguistique appliquée*, XXI. kötet, 1. szám, 2016, 53–66. o.

Intézményi és egyéni többnyelvűség

Az egyéni és az intézményi „többnyelvűség” fogalmát az Európa Tanács a Közös Európai Nyelvi Referenciakeretben (KER) határozta meg.

Ezekre a meghatározásokra szabadon támaszkodva a jelen írásban „intézményi többnyelvűség” kifejezés alatt több nyelvnek egy intézményen belüli együttélését értjük, legyen szó egy nemzetről, mint Belgium vagy Svájc, nemzetközi szervezetről, mint az Európai Unió, vagy akár egy állami vagy magánvállalkozásról.

Ezzel szemben az „egyéni többnyelvűség” alatt az egyének azon képességét értjük, amelynek folytán kulturális közegükben a családjukban használt nyelvről a társadalmi csoport nyelvére, majd a családi közegen kívüli más csoportok nyelvére is kiterjesztik nyelvi tapasztalataikat. Aki több nyelven beszél, még ha nem is tökéletesen, többnyelvű.

Ebben az értelemben kell olvasni Alfredo Calot Escobarnak, a Bíróság jelenlegi hivatalvezetőjének írását, amikor ezt írja:

„Vajon Európa fel tudott-e találni egy olyan nyelvet, amely nem mesterséges dialektus? Umberto Eco, akinek álláspontja szerint Európa nyelve a fordítás, azt válaszolná, hogy igen, ezen eszköz által fel tudott. E kijelentés valójában helyesbítésre szorul: Európa nyelve az intézményi többnyelvűség, azaz az összes hivatalos nyelv közötti egyenlőség elvének tiszteletben tartása, amely nemcsak a tagállamok közötti egyenlőség elve Unió általi elismerésének és nemzeti identitásuk tiszteletben tartásának következménye, hanem az európai polgárság alapvető feltétele is. Kétségtelenül hozzátehetnénk, hogy Európa nyelve – a fordításnál is inkább – az egyéni többnyelvűség, azaz az a képesség, hogy egy többnyelvű környezetben a képviselt nyelvek közül többön is ki tudjuk fejezni magunkat, és ezáltal hidakat tudunk verni a nyelvek és az általuk hordozott kultúrák között.”²¹

21 | Alfredo Calot Escobar, „Le multilinguisme à la Cour de justice de l’Union européenne: d’une exigence légale à une valeur commune”, *Le multilinguisme dans l’Union européenne*, szerk.: Isabelle Pingel, Editions Pedone, Párizs, 2015, 55–71. o.

2. - A többnyelvűség az Európai Unió igazságszolgáltatási fórumai előtti eljárások középpontjában

Jogi többnyelvűség, a Bíróság funkcionális követelménye

Mindennapi megvalósítása során a többnyelvűség nemcsak jogi, hanem mindenekelőtt funkcionális követelmény is. A Bíróságnak, amelynek feladata keretében ismernie kell minden hivatalos nyelvet, a többnyelvűséget ténylegessé kell tennie szervezetén belül a mindennapokban.²² Ez lehetőség az intézmény számára arra, hogy e normatív dimenziót az intézmény egészét átható közös értéké alakítsa.

2.1 - A többnyelvűség mint az eljárás szerves része

A Bíróság nyelvhasználati szabályai, amint azokat a Bíróság, illetve a Törvényszék eljárási szabályzata meghatározza, biztosítják az igazságszolgáltatáshoz való többnyelvű hozzáférést. A Bíróság előtt indított előzetes döntéshozatali eljárásokban ugyanis a kérdést előterjesztő bíróság, a két igazságszolgáltatási fórum előtt indított közvetlen keresetekben pedig a felperes határozza meg az eljárás nyelvét az adott ügyben: ez a nyelv az eljárást megindító irat nyelve lesz. Ha az eljárást az Európai Unió valamely intézménye indítja meg, amelynek nincs saját nyelve, mivel az 1/58 rendelet 1. cikkében felsorolt valamennyi nyelv az intézmény nyelve, az eljárást megindító iratot – esettől függően keresetlevelet vagy fellebbezési kérelmet – az alperes nyelven szövegezi meg, függetlenül attól, hogy természetes vagy jogi személyről van szó.

Tehát az Európai Unió hivatalos nyelveinek bármelyike lehet az eljárás nyelve.²³ A beadványokat főszabály szerint ezen a nyelven kell megszoövegezni, amely egyúttal a tárgyalás nyelve is lesz. Végül az eljárást befejező határozatot az ítélező testület ugyanezen a nyelven írja alá.

22| Hubert Legal, „La traduction dans les juridictions multilingues: le cas de la Cour de justice des Communautés européennes”, in: *Langues et procès*, Marie Cornu és Marie-Eugénie Laporte-Legeais irányítása alatt, Droit & Sciences sociales, LGDJ-Lextenso, Poitiers, 2015, 143–147. o.

23| A Bíróság eljárási szabályzata „A nyelvhasználat szabályai” című 8. fejezetének 36. és azt követő cikkei, valamint a Törvényszék eljárási szabályzata „A nyelvhasználat szabályai” című II. címének 44. és azt követő cikkei.

Következésképpen a Bíróságnak mindenkor készen kell állnia annak biztosítására, hogy a beérkező eljárási iratokat a lehető leghamarabb le tudják fordítani egy, az ítélező testület által ismert nyelvre, és hogy a tárgyaláson jelen lévő konferenciatolmácsok biztosítani tudják a tolmácsolást az eljárás nyelvéről a többi felszólalás nyelvére és az ítélező testület tagjai által ismert nyelvekre és fordítva, továbbá hogy jogász-nyelvészek álljanak rendelkezésre az ítélező testület által hozott határozatnak az eljárási nyelvre történő lefordításához, amely a tényleges határozathozatal feltétele.²⁴

Az egyéni többnyelvűség valóság az intézményben, hiszen nem találkozunk itt egyetlen olyan személlyel sem, aki ne beszélne több nyelven. Az igazságszolgáltatási tevékenység és egészében az intézmény többnyelvűsége ettől eltérő fogalom (*lásd az 1.2 pontot*), és nyilvánvalóan a jogi szakfordítást és tolmácsolást biztosító Többnyelvűség Főigazgatóságra (DGM) támaszkodik. Ugyanakkor a többnyelvűséget számos más szervezeti egység is biztosítja, amelyek tevékenységi területükön és a források függvényében a lehető legszélesebb körű többnyelvűséggel és jogi sokszínűséggel találkoznak, ilyen például a Kommunikációs Igazgatóság, a Törvényszék és a Bíróság Hivatala, valamint a Kutatási és Dokumentációs Igazgatóság (DRD). Ez utóbbiak egyébiránt jogi és nyelvi szakértői csoportok köré szerveződnek.

Amint látható, a többnyelvűség a Bíróság előtti eljárás egészét végigkíséri, és a – szám, nyelvi lefedettség és a minőség tekintetében – megfelelő fordítási és tolmácsolási erőforrások rendelkezésre állása meghatározza magának a bírósági eljárás lefolytatásának a lehetőségét. Másként fogalmazva, a jogi többnyelvűség nem csak gazdagság és érték: egyúttal jogi és funkcionális követelmény is, lévén azt az eljárási szabályzatok megkerülhetetlen munkaeszközként emelik minden egyes eljárás középpontjába.²⁵

24| A jogász-nyelvészek a határozatokat a többi hivatalos nyelvre is lefordítják közzététel céljából, kivéve ha az érintett határozat az intézmény szelektív közzétételi politikájának keretében, költségtakarékossági intézkedésként nem képezi az EBHT-ban történő közzététel tárgyát.

25| Marc-André Gaudissart, „Le régime et la pratique linguistiques de la Cour de justice des Communautés européennes”, Cahiers du Collège d'Europe, 10. sz., Peter Lang Publishing, Brüsszel, 2010, 137. o. Jóllehet ez a cikk a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése előtt íródott, elveit és az eljárások többnyelvűségének leírását tekintve továbbra is aktuális.

2.2 - Az eljárás írásbeli szakasza

Minden eljárásnak van írásbeli szakasza, függetlenül attól, hogy előzetes döntéshozatali eljárásról, közvetlen keresetről, fellebbezésről vagy az EUMSZ 218. cikk (11) bekezdése szerinti véleményről van szó.

2.2.1 - Az előzetes döntéshozatali eljárás

Az előzetes döntéshozatali eljárás a nemzeti és az uniós bíróságok közötti együttműködés alapvető fontosságú eszköze, amely lehetővé teszi az uniós jog egységes alkalmazását. Olyan párbeszédéről van szó, amelynek a lehetősége folyamatosan nyitva áll a nemzeti bíróságok előtt, amennyiben kétségeik vannak egy jogi aktus érvényességével vagy az uniós jog értelmezésével kapcsolatban. Ez az eljárás, amelyről jelenleg az EUMSZ 267. cikk rendelkezik,²⁶ kulcsszerepet játszott az uniós jog fejlődésében, mivel az ítélkezési gyakorlatot megalapozó számos ítélet olyan jogokat és kötelezettségeket állapított meg a polgárok számára, amelyek a Szerződések későbbi átdolgozásainak alkalmával gyakran megerősítést nyertek. A nemzeti bíróság, akár végső fokon hoz határozatot, akár nem, ha úgy véli, hogy valamely másodlagos uniós jogi aktus felek által felhozott – vagy adott esetben az általa hivatalból vizsgált – érvénytelenségének oka vagy okai megalapozottak, köteles felfüggeszteni az eljárást és az érvényesség kérdésében előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel fordulni a Bírósághoz.²⁷ Egyébiránt a nemzeti bíróság a Bíróság elé terjeszthet egy vagy több kérdést előzetes döntéshozatal céljából, amennyiben kétségeket táplál az uniós jog értelmezésével kapcsolatban, de ezt köteles is megtenni, ha végső fokon hoz határozatot. Ennek oka egyértelmű. Elképzelhetetlen, hogy valamely tagállam felsőbb bíróságainak ítélete ütközzön az uniós joggal, és hogy az – bármilyen jogorvoslati lehetőség gyakorlása nélkül – jogerőre emelkedjen.

Említést érdemel, hogy e szöveg véglegesítésekor, 2023 elején, már a Tanács előtt van az Európai Unió Bíróságának Alapokmányáról szóló 3. sz. jegyzőkönyv módosítása iránti javaslat, amely arra irányul, hogy lehetővé váljon az előzetes döntéshozatali ügyek egy részének az Európai Unió Törvényszékének való továbbítása. Olyan kérelmekről van

26| Lásd a Bíróság eljárási szabályzata „Előzetes döntéshozatalra utalás” című III. címének 93. és azt követő cikkeit.

27| 2006. január 10-i IATA és ELFAA ítélet, C-344/04, [EU:C:2006:10](#), 30. pont (lásd továbbá az 1/06. sz. sajtóközleményt).

szó, amelyek az alábbiak közül egy vagy több különleges ügycsoportba illeszkednek : a közös hozzáadottértékadó-rendszer, a jövedéki adók, a vámkódex és az áruknak a Kombinált Nomenklatúrában történő tarifális besorolása, az utasoknak nyújtandó kártalanítás és segítség, valamint az üvegházhatású gázok kibocsátási egységeinek kereskedelmi rendszere.

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 267. cikke alapján előterjesztett összes kérelmet – mint jelenleg is – a Bírósághoz kell benyújtani, és a Bíróság fogja a kérelmet a Törvényszékhez továbbítani, miután megfelelően meggyőződött arról, hogy a kérelem kizárólag ezen egyes ügycsoportok valamelyikének vagy azok közül többnek a területére tartozik.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem, az eljárást megindító irat

Az előzetes döntéshozatali eljárást valamely nemzeti bíróság olyan – esettől függően – határozata, végzése vagy ítélete indítja meg, amellyel e bíróság az uniós jog érvényességével vagy értelmezésével kapcsolatos kérdést terjeszt a Bíróság elé. Ezen előzetes döntéshozatal iránti kérelmet a nemzeti bíróság nyelvén szövegezik meg, és ez határozza meg az eljárás nyelvét. Ha a Bíróság úgy dönt, hogy különböző eljárási nyelvű ügyeket egyesít,²⁸ e nyelvek mindegyike az eljárás nyelvévé válik.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet a Bíróság Hivatalánál történt nyilvántartásba vételét követően megküldik azon különböző szolgálatoknak, amelyek az eljárás lefolytatásában közreműködnek: az elnöki kabinetnek, a Kutatási és Dokumentációs Igazgatóságnak és, magától értetődően, a jogi szakfordítási szolgálatnak.²⁹ Az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet, vagy annak a Bíróság eljárási szabályzatának 98. cikke alapján készült összefoglalását ugyanis le kell fordítani a többi hivatalos nyelvre. Ezt a határozatot azután a Bíróság hivatalvezetője továbbítja a feleknek, a tagállamoknak és a Bizottságnak, továbbá annak az uniós intézménynek, szervnek vagy hivatalnak, amelyik meghozta azt a jogi aktust, amelynek érvényessége vagy értelmezése a jogvita tárgyát képezi, illetve az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodás azon részes államainak, amelyek nem tagállamok, valamint a megállapodásban említett EFTA

28| A Bíróság eljárási szabályzatának 54. cikke és a Törvényszék eljárási szabályzatának 68. cikke.

29| Marjolaine Roccati, „Translation and Interpretation in the European Reference for a Preliminary Ruling”, *Studies in Applied Linguistics (ELA)*, 183. kötet, 3. szám, 2016, 297–307. o.

Felügyeleti Hatóságnak, amennyiben a határozat a megállapodás alkalmazási területeinek valamelyikét érinti.³⁰ Márpedig a nemzeti bíróságoknak főként a kérelem azon nyelven készült változatára van szükségük, amelyet tökéletesen ismernek, hogy a lehető legjobb feltételek mellett és a rendelkezésre álló határidőn (két hónap) belül gyakorolhassák az írásbeli észrevételek előterjesztésére majd a tárgyaláson való szóbeli előadásra vonatkozó jogukat. A jogi szakfordítási szolgálat tehát általában 20 munkanapon belül biztosítja a kérelemnek vagy a kérelem összefoglalásának a *forrásnyelvről* az Unió összes többi hivatalos nyelvére történő fordítását. Mivel előzetes döntéshozatal iránti kérelem az Unió 24 hivatalos nyelvének bármelyikén benyújtható, a jogi szakfordítási szolgálatnak képesnek kell lennie mind az 552 lehetséges nyelvi kombináció (24 x 23 nyelv) kezelésére. Noha a gyakorlatban sor kerül az előzetes döntéshozatalra utaló határozatok máltai vagy ír nyelvről történő fordítására,³¹ ezekre a nyelvekre viszont jelenleg nem készül fordítás, mivel az érintett országok az angol nyelvi változatra támaszkodhatnak, hiszen az mindkét országban hivatalos nyelv. Meg kell jegyezni, hogy a jogi szakfordítási szolgálat magán az előzetes döntéshozatal iránti kérelmen felül valamennyi hivatalos nyelvre, így az ír és a máltai nyelvre is lefordítja az előterjesztett kérdéseket tartalmazó közleményt, amelyet a Hivatalos Lapban tesznek közzé. Az eljárást befejező határozatot ugyancsak lefordítják és közzéteszik ezeken a nyelveken a Hivatalos Lapban.

Az észrevételek

Az írásbeli észrevételek előterjesztésére jogosult feleknek ehhez két hónapos határidő áll rendelkezésükre. E jogosultak körébe tartoznak a kérdést előterjesztő nemzeti bíróság előtt folyamatban lévő alapeljárás felei, a sürgős előzetes döntéshozatali eljárást kivéve (lásd a 2.2.4 pontot), az Európai Unió Bírósága alapokmányának 23. cikke szerinti többi fél, nevezetesen a tagállamok, a Bizottság, továbbá adott esetben az az uniós intézmény, szerv vagy hivatal, amelyik meghozta azt a jogi aktust, amelynek

30 | Lásd az Európai Unió Bíróságának alapokmányáról szóló jegyzőkönyv 23. cikkét. Meg kell jegyezni továbbá, hogy sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárásban (a Bíróság eljárási szabályzatának 107. cikke) benyújtott kérelmek esetén a kérdést előterjesztő bíróságtól eltérő tagállamok nem nyújthatnak be írásbeli észrevételeket, de érveiket előadhatják a tárgyaláson, amely az ilyen eljárásokban kötelező.

31 | Az első ír nyelvű előzetes döntéshozatal iránti kérelmet 2020-ban nyújtotta be az Ard-Chúirt (felsőbíróság, Írország). Ez az ügy, amelyet a Bíróság a C-64/20. sz. An tAire Talmhaíochta Bia agus Mara és társai ügyben 2021. március 17-én hozott ítéletével, [EU:C:2021:207](#), (lásd továbbá a 42/21. sz. sajtóközleményt) bírált el, többek között az anyanyelven történő tájékoztatáshoz való jogra vonatkozott. Az ügyben közelebbről állatgyógyászati készítmények csomagolásán szereplő információkról volt szó.

érvényessége vagy értelmezése a jogvita tárgyát képezi. Az EUMSZ 267. cikkben említett esetekben a tagállamokon kívül az EGT-megállapodásban részes államok, valamint az EFTA Felügyeleti Hatóság is benyújthat írásbeli észrevételt, amennyiben a megállapodás valamelyik alkalmazási területét érinti. Harmadik államok ugyancsak benyújthatnak ilyen írásbeli észrevételeket, amennyiben az Európai Unió Tanácsa és egy vagy több harmadik állam között megkötött, valamely meghatározott tárgyra vonatkozó megállapodás úgy rendelkezik, hogy ezeknek az államoknak jogában áll beadványokat vagy írásbeli észrevételeket benyújtani, ha valamely tagállam bírósága egy olyan kérdést utal a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra, amely a megállapodás hatálya alá tartozik.³²

Az észrevételeket ugyanazoknak a feleknek kézbesítik, mint az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet. Az észrevételeket, amelyeket az Unió valamelyik hivatalos nyelvén szövegeztek, a Bíróság jogi szakfordítási szolgálata nem fordítja le az összes hivatalos nyelvre, csak arra a nyelvre, amelyet a Bíróság valamennyi tagja ismer, azaz a „tanácskozás nyelvére”, vagyis franciára (*lásd a 3.6.1 pontot*). Az észrevételeket lefordítják az eljárás nyelvére is, ha nem azon a nyelven készültek. Több eset is felmerülhet:

Az alapeljárás kérdést előterjesztő bíróság székhelye szerinti tagállamból származó feleinek és az intézményeknek az eljárás nyelvén benyújtott észrevételei

Az alapeljárás felei észrevételeiket mindig és kötelezően az eljárás nyelvén szövegezik meg. Ezért azokat, az intézmény belső igényeinek megfelelően, csak francia nyelvre kell lefordítani. Ezeket az észrevételeket az eljárás nyelvén és francia nyelven kézbesítik az összes többi félnek. A Bíróság eljárási szabályzata 57. cikkének (3) bekezdése értelmében a Bizottság és bármely más intézmény az eljárás nyelvén nyújtja be az észrevételeit, a francia nyelvű fordítással együtt.

32| Lásd az Európai Unió Bíróságának alapokmányáról szóló jegyzőkönyv 23. cikkének negyedik bekezdését.

A többi félnek az eljárás nyelvétől eltérő nyelven benyújtott észrevételei

Egyes feleket megillet az a kiváltság, hogy bizonyos beadványokat az eljárás nyelvétől eltérő nyelven is benyújthatnak (a Bíróság eljárási szabályzata 38. cikkének (4)–(6) bekezdése). Ez vonatkozik különösen a tagállamokra, amelyeknek joguk van arra, hogy az előzetes döntéshozatali eljárásban saját nyelvükön nyújtsák be észrevételeiket. Ezért természetesen ezeket az észrevételeket le kell fordítani az eljárás nyelvére, de a Bíróság igényeinek megfelelően franciára is. Ezeket a fordításokat a Bíróság jogi szakfordítási szolgálata végzi. Alapvető fontosságú ugyanis, hogy a tagállamoknak módjukban álljon megosztani a Bírósággal az előzetes döntéshozatali ügyre vonatkozó jogi elemzésüket, mivel az ügyben olyan határozat születik majd, amely a *res interpretata* kötőerejével bír, és amely az említett tagállamokat köti jogalkotói, végrehajtói és igazságszolgáltatási hatásköreiket illetően.

Az egyazon eljárásban használt nyelvek száma gyakran fontos mutatója annak, hogy a tagállamok milyen érdeklődéssel viseltetnek az ügy iránt.

A fentiekhez hasonlóan az eljárás nyelvétől eltérő hivatalos nyelven is benyújthatók továbbá az EGT-megállapodásban részes államok vagy harmadik államok beadványai az Európai Unió Bírósága alapokmánya 23. cikkének negyedik bekezdésében említett esetekben. Ezeket az észrevételeket a Bíróság jogi szakfordítási szolgálata ugyancsak lefordítja az eljárás nyelvére és – a bírósági ügykezelés céljából – francia nyelvre is.

A jogi szakfordítási szolgálat törekszik arra, hogy az előzetes döntéshozatali ügyekben az észrevételek fordítását a benyújtásuk időpontjától számított két hónapon belül elkészítse, és a cél az, hogy az ügy vizsgálatához szükséges valamennyi fordítás az eljárás írásbeli szakaszának befejezésétől – amelyet az ügyben előterjesztett utolsó észrevételek benyújtása jelent – számított két hónapon belül rendelkezésre álljon.

2.2.2 - A közvetlen keresetek és fellebbezések

Mind a Bírósághoz, mind a Törvényszékhez benyújtható közvetlen kereset.³³

A Bíróság az alábbi közvetlen keresetek tárgyában jár el:

- A kötelezettségszegés megállapítása iránti kereset, amelyet a Bizottság vagy – ritkábban – valamely tagállam indít, lehetővé teszi a Bíróság számára annak ellenőrzését, hogy a tagállamok teljesítik-e az uniós jogból eredő kötelezettségeiket. Amennyiben a Bíróság megállapítja a kötelezettségszegést, az állam köteles azt haladéktalanul megszüntetni. Ha a Bizottság újbóli előterjesztését követően a Bíróság megállapítja, hogy az érintett tagállam nem tett eleget az ítéletében foglaltaknak, a tagállamot átalányösszeg vagy kényszerítő bírság fizetésére kötelezheti. Ugyanakkor, ha a tagállam az irányelv átültetésére elfogadott intézkedéseiről elmulasztja értesíteni a Bizottságot, a Bíróság – a Bizottság javaslatára – már a kötelezettségszegést megállapító első ítélet szakaszában pénzbírságot szabhat ki az érintett tagállammal szemben.³⁴
- A Bíróság előtt indított megsemmisítés iránti kereset lehetővé teszi, hogy valamely tagállam az Európai Parlament vagy a Tanács ellen (kivéve az utóbbinak az állami támogatásokra, dömpingre és végrehajtási hatáskörökre vonatkozó jogi aktusait), vagy az Unió valamely másik intézménye ellen fellépjen annak érdekében, hogy az Unió valamely intézménye, szerve vagy hivatala egy jogi aktusának³⁵ megsemmisítését kérje. Az összes többi ilyen típusú kereset, köztük a magánszemélyek által benyújtott keresetek elbírálása első fokon a Törvényszék hatáskörébe tartozik.³⁶

33| Lásd a Bíróság eljárási szabályzata „Közvetlen keresetek” című IV. címének 119. és azt követő pontjait, valamint a Törvényszék eljárási szabályzata „Közvetlen keresetek” című III. címének 50. és azt követő pontjait.

34| Lásd az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 258–260. cikkét.

35| Úgymint rendelet, irányelv, határozat.

36| Lásd az EUMSZ 263. cikkét, valamint az EUMSZ 256. cikk (1) bekezdését és az Európai Unió alapokmányáról szóló jegyzőkönyv 51. cikkét.

- A mulasztási kereset az Unió intézményei, szervei vagy hivatalai által elmulasztott döntéshozatal jogszerűségének felülvizsgálatát teszi lehetővé. Amennyiben az elmulasztott döntéshozatal jogellenessége megállapítást nyer, az érintett intézménynek a megfelelő intézkedések meghozatalával meg kell szüntetnie a mulasztást. A mulasztási keresetekre vonatkozó hatáskör a megsemmisítés iránti keresetekkel azonos kritériumok szerint oszlik meg a Bíróság és a Törvényszék között.³⁷
- A fellebbezés lehetővé teszi, hogy a Bíróságtól a Törvényszék ítéletének vagy végzésének hatályon kívül helyezését kérjék, kizárólag jogkérdésben. Ha a per állása megengedi, az ügyet maga a Bíróság is eldöntheti érdemben. Ellenkező esetben a Bíróság határozathozatalra visszautalhatja az ügyet a Törvényszékhez, amelyet köt a Bíróságnak a fellebbezés keretében hozott határozata.³⁸ A fellebbezési eljárást lentebb nem vizsgáljuk külön, tekintettel arra, hogy ezen eljárás menete, ideértve a fordítások elkészítését és hozzáférhetővé tételét, a közvetlen keresetekkel azonos módon történik.

A Törvényszék a következő közvetlen keresetek tárgyában jár el:

- természetes vagy jogi személy által indított kereset az Unió intézményeinek, szerveinek vagy hivatalainak a neki címzett vagy őt közvetlenül és személyében érintő jogi aktusai ellen, továbbá az őt közvetlenül érintő olyan rendeleti jellegű jogi aktusok ellen, amelyek nem vonnak maguk után végrehajtási intézkedéseket, valamint az ugyanezen személyek által benyújtott, az említett intézmények, szervek vagy hivatalok által elmulasztott döntéshozatal megállapítása iránti keresetek;³⁹
- a tagállamok által a Bizottság ellen benyújtott keresetek, valamint a tagállamok által a Tanács ellen benyújtott keresetek az állami támogatások, a kereskedelem

37| Lásd az EUMSZ 265. cikket, valamint az EUMSZ 256. cikk (1) bekezdését és az Európai Unió alapokmányáról szóló jegyzőkönyv 51. cikkét.

38| Lásd az Európai Unió Bíróságának alapokmányáról szóló jegyzőkönyv 56–58. és 61. cikkét. Lásd még a Bíróság eljárási szabályzatának „Fellebbezésekről” szóló V. címét.

39| Lásd az EUMSZ 263. és EUMSZ 265. cikket.

védelmére vonatkozó intézkedések (dömping) és az olyan jogi aktusok tekintetében, amelyek révén a Tanács a végrehajtási hatáskört maga gyakorolja;⁴⁰

- az Unió intézményei, szervei vagy hivatalai, vagy azok alkalmazottai által okozott károk megtérítése iránt indított eljárások;
- az Unió által kötött olyan szerződéseken alapuló keresetek, amelyek kifejezetten a Törvényszék hatáskörét írják elő;
- a szellemi tulajdon területén az Európai Unió Szellemi Tulajdon Hivatala (EUIPO) és a Közösségi Növényfajta-hivatal (CPVO) ellen benyújtott keresetek;
- az uniós intézmények és alkalmazottaik közötti, a munkaviszonnyal és a szociális biztonsági rendszerrel kapcsolatos viták.⁴¹

A Törvényszék határozatai ellen két hónapon belül, kizárólag jogkérdésekben fellebbezést lehet benyújtani a Bírósághoz.⁴²

A keresetlevél, az eljárást megindító irat

Közvetlen kereset esetén az eljárást megindító irat a keresetlevél (vagy a fellebbezési kérelem), amelynek nyelve lesz *ipso facto* az eljárás nyelve.⁴³ A keresetlevelet az érintett igazságszolgáltatási fórum előtt történő benyújtását követően kézbesítik az alperesnek és továbbítják a jogi szakfordítási szolgálatnak, hogy elkészítse a tanácskozás nyelvére fordított változatot. Abban a – nem túl gyakori – esetben, ha egy tagállam

40| Lásd az Európai Unió Bíróságának alapokmányáról szóló jegyzőkönyv 51. cikkét.

41| Lásd az EUMSZ 268., EUMSZ 270. és EUMSZ 272. cikket.

42| Lásd az Európai Unió Bíróságának alapokmányáról szóló jegyzőkönyv 56–58. cikkét, valamint a Bíróság eljárási szabályzatának 167. és azt követő cikkeit (A „Fellebbezések a Törvényszék határozatai ellen” című V. cím).

43| A magánszemélyek és a tagállamok az általuk választott nyelven, az uniós intézmények, szervek és hivatalok pedig az alperes nyelvén nyújtják be a kérelmet.

nyújt be közvetlen keresetet egy másik tagállammal szemben,⁴⁴ biztosítani kell, hogy a keresetlevelet és a későbbiekben előterjesztett egyéb beadványokat lefordítsák a másik tagállam nyelvére is.⁴⁵

Kereset és fellebbezés esetén a Hivatalos Lapban közleményt tesznek közzé, amely összefoglalja a kereset vagy a fellebbezés jogalapjait és fontosabb érveit, valamint a kereset vagy fellebbezés keretében előadott kérelmeket. Ez a közzététel meghatározó azon hathetes határidő tekintetében⁴⁶ (a Bíróság eljárási szabályzatának 130. cikke és a Törvényszék eljárási szabályzatának 143. cikke), amelyen belül bármely érdekelt kérelmet terjeszthet elő az eljárásba történő beavatkozás iránt.

A beadványok

Közvetlen keresetek esetén benyújtható beadvány a keresetlevél és az ellenkérelem.⁴⁷ A Bíróság (az eljárási szabályzat 126. cikke) és a Törvényszék (az eljárási szabályzat 83. cikke) előtti közvetlen keresetek esetében második beadványváltásra is van lehetőség, kivéve, ha az érintett igazságszolgáltatási fórum úgy ítéli meg, hogy erre a második beadványváltásra nincs szükség, például gyorsított eljárás alkalmazása esetén, vagy ha a felek maguk eltekintenek ettől. Második beadványváltás esetén válasz és viszonzválasz nyújtható be, és az érintett igazságszolgáltatási fórum megjelölheti azokat a kérdéseket, amelyekre e beadványokban ki kell térni.

44| Ez az eset állt fenn az érzékeny kérdéseket felvető Magyarország kontra Szlovákia ügyben (C-364/10, [EU:C:2012:630](#)), amelyről a Bíróság 2012. október 16-i ítéletével döntött (lásd továbbá a 131/12. sz. sajtóközleményt), a Szlovénia kontra Horvátország ügyben (C-457/18, [EU:C:2020:65](#)), amelyben a Bíróság 2020. január 31-i ítéletével döntött (lásd továbbá a 9/20. sz. sajtóközleményt), vagy a Cseh Köztársaság kontra Lengyelország ügyben (121/21 R), amelyben a Bíróság elnöke hozott két végzést 2021 májusában és szeptemberében (lásd továbbá a 89/21., 159/21. és 23/22. sz. sajtóközleményt).

45| Említést kell tenni ezzel együtt a Törvényszék eljárási szabályzata 45. cikkének (4) bekezdésében előírt kivételről, amely azt írja elő, hogy az EUIPO, illetve CPVO fellebbezési tanácsainak határozatai ellen indított azon keresetek esetében, amelyek a szellemi tulajdonra vonatkozó szabályok alkalmazásával kapcsolatosak, az eljárás nyelvét a felperes választja meg. Ugyanakkor, amennyiben az érintett fellebbezési tanács előtti eljárásban részt vevő, a felperestől különböző valamely fél kifogást emel a keresetlevél nyelvével szemben, az eljárás nyelve a Törvényszék előtt megtámadott határozat nyelve lesz. Ekkor a jogi szakfordítási szolgálat a keresetlevelet ugyancsak lefordítja.

46| Ez a határidő fellebbezés esetén egy hónap (lásd a Bíróság eljárási szabályzata 190. cikkének (2) bekezdését).

47| Szellemi tulajdonjoggal kapcsolatos ügyekben indított közvetlen keresetek, valamint fellebbezések esetén „válaszbeadványról” beszélünk.

Ezzel szemben a Bírósághoz benyújtott fellebbezések vagy a szellemi tulajdonnal kapcsolatos ügyekben a Törvényszékhez benyújtott közvetlen keresetek esetében nincs automatikus második beadványváltás. A Bíróság eljárási szabályzatának 175. cikke szerint a válasz benyújtása a Bíróság elnökének kifejezett engedélyéhez van kötve, aki engedélyezés esetén korlátozhatja ezen beadvány, valamint a viszonzválasz oldalszámát, és meghatározhatja azok tárgyát.

A beavatkozási kérelmeket, a beavatkozási kérelmekre vonatkozó észrevételeket és magukat a beavatkozási beadványokat, a csatlakozó kereseteket vagy fellebbezéseket, valamint a vonatkozó válaszbeadványokat nyelvi szempontból ugyanúgy kell kezelni, mint az alapkereset vagy a fellebbezés keretében benyújtott beadványokat.

Mivel ezen beadványok mindegyikét az eljárás nyelvén kell benyújtani, a Bíróság jogi szakfordítási szolgálatának csak a tanácskozás nyelvére kell lefordítania azokat, kivéve, ha egy tagállam beavatkozóként vesz részt az eljárásban. A tagállam ugyanis valamely nemzeti nyelven avatkozik be,⁴⁸ ami szükségessé teszi, hogy a beavatkozási kérelmet és magát a beavatkozási beadványt ne csak a tanácskozás nyelvére, hanem az eljárás nyelvére is lefordítsák. A nyelvi szolgálat törekszik arra, hogy legalább a keresetlevelet, az ellenkérelmet vagy válaszbeadványt, valamint a választ és viszonzválaszt főszabály szerint legfeljebb két hónapos határidőn belül lefordítsák.

48| A Bíróság eljárási szabályzata 38. cikkének (4) bekezdése és a Törvényszék eljárási szabályzata 46. cikkének (4) bekezdése.

A beavatkozási beadványok

A beavatkozó felek

A többsnyelvűség mint az eljárásban részt vevő felek közötti egyenlő bánásmód garanciája előzetes döntéshozatali eljárásokban az alapeljárás feleire, közvetlen keresetek esetében pedig a felperesre és alperesre korlátozódik. Nem terjed ki a beavatkozó felekre,⁴⁹ akiknek, ha olyan tagállamból származnak is, amelynek hivatalos nyelve nem az eljárás nyelve, ezen a nyelven kell beavatkozniuk, akkor is, ha ehhez előzetesen magánfordítási szolgáltatásokat kell igénybe venniük.⁵⁰

E kivétel alól azonban létezik egy kivétel. A Bíróság eljárási szabályzata 38. cikkének (4) bekezdésével és a Törvényszék eljárási szabályzata 46. cikkének (4) bekezdésével összhangban ugyanis a tagállamoknak joguk van saját hivatalos nyelvüket használni, ha a Bíróság vagy a Törvényszék előtti eljárásba beavatkoznak. Ugyanezen elv szerint az EGT-megállapodásban részes államok, valamint az EFTA Felügyeleti Hatóság a Bíróság eljárási szabályzata 38. cikkének (5) bekezdése és a Törvényszék eljárási szabályzata 46. cikkének (5) bekezdése értelmében ugyancsak dönthetnek úgy, hogy nem az eljárás nyelvét, hanem az Unió valamely másik hivatalos nyelvét használják. Ezeket a beavatkozási beadványokat ekkor lefordítják az eljárás nyelvére, hogy a felek is megismerhessék azokat, és ha kívánják, észrevételeket tehessenek a beavatkozással kapcsolatban. A beavatkozási beadványok fordítását a Bíróság jogi szakfordítási szolgálata végzi.

49| A beavatkozásról az Európai Unió Bírósága alapokmányának 40. cikke az alábbiak szerint rendelkezik:

„A tagállamok és az Unió intézményei a Bíróság előtt folyamatban lévő eljárásokba beavatkozhatnak.

Ugyanez a jog az Unió szerveit és hivatalait, továbbá minden olyan egyéb személyt is illet, aki valószínűsíteni tudja, hogy a Bíróság elé vitt jogvita kimeneteléhez jogos érdeke fűződik. Természetes vagy jogi személyek nem avatkozhatnak be a tagállamok közötti, az Unió intézményei közötti, illetve a tagállamok és az Unió intézményei közötti jogvitákba.

A második bekezdés sérelme nélkül az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodás azon részes államai, amelyek nem tagállamok, valamint a megállapodásban említett EFTA Felügyeleti Hatóság beavatkozhatnak a Bíróság előtt folyamatban lévő eljárásokba, amennyiben azok e megállapodás alkalmazási területeinek egyikét érintik.

A beavatkozásra vonatkozó kérelemben tett indítványok csak az egyik fél indítványainak támogatására korlátozódhatnak.”

50| A Bíróság eljárási szabályzata 38. cikkének (1) bekezdése és a Törvényszék eljárási szabályzata 46. cikkének (1) bekezdése.

2.2.3 - A vélemény iránti kérelmekkel kapcsolatos eljárások

Az EUMSZ 218. cikk (11) bekezdésében előírt vélemény iránti kérelmekkel kapcsolatos eljárás⁵¹, amely valamely tagállam, az Európai Parlament, a Tanács vagy a Bizottság kérelmére indul egy, az Unió és harmadik országok vagy nemzetközi szervezetek között tervezett megállapodás összeegyeztethetőségének, illetve az Unió vagy intézményeinek a megállapodás megkötésére vonatkozó hatáskörének tárgyában, meglehetősen eredeti képet mutat a nyelvhasználati szabályok szempontjából. Ezen eljárásban ugyanis az Unió valamennyi hivatalos nyelve hivatalból az eljárás nyelve lesz. Ez azt jelenti, hogy a vélemény iránti kérelemben szereplő kérdéseket valamennyi hivatalos nyelvre le kell fordítani a Hivatalos Lapban való közzététel céljából. Tekintettel ezen eljárások jelentőségére és az ezeket övező médiafigyelemre, a jogi szakfordítási szolgálat igyekszik még gyorsabban elkészíteni a fordításait, hogy a Bíróság haladéktalanul munkához láthasson.

2.2.4 - Az eljárások gyorsítása

A fordítási határidőkről fentebb már esett szó. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezek a határidők a megfelelő igazságszolgáltatás vagy az alapvető jogok védelme érdekében bármely adott eljárásban jelentősen lerövidíthetők.

Ez a gyorsítás, amelyről az eljárási szabályzat rendelkezik, a gyakorlatban a fordítási határidők olykor drasztikus megrövidülését eredményezi:

- gyorsított eljárások (a Bíróság eljárási szabályzatának 105., 133. és 190. cikke, valamint a Törvényszék eljárási szabályzatának 151. cikke). A bíróság valamely fél kérelmére, valamint előzetes döntéshozatal iránti kérelem esetén a nemzeti bíróság kérelmére, illetve hivatalból dönthet úgy, hogy gyorsított eljárást alkalmaz. Egy ilyen döntés az egyes szakaszok határidejének, köztük a fordítás határidejének megrövidülésével jár.
- sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárás (a Bíróság eljárási szabályzatának 107–114. cikke). A Bíróság a nemzeti bíróság kérelmére vagy akár hivatalból is dönthet úgy, hogy az EUMSZ harmadik részének V. címében felsorolt területeken,

51 | Lásd a Bíróság eljárási szabályzatának „Vélemény iránti kérelmek” című VII. címét (196. és azt követő cikkeket).

nevezetesen a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség tárgyában sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárást alkalmaz. Ezen eljárásnak – azon túl, hogy a határidők minden szakaszban lerövidülnek – egyik jellegzetessége, hogy korlátozott azon szereplők száma, akik írásbeli észrevételeket nyújthatnak be: kizárólag a kérdést előterjesztő bíróság székhelye szerinti tagállam, illetve esetenként azon tagállam nyújthat be írásbeli észrevételeket, amelynek nemzeti eljárását a kérelem érinti, a többi tagállam ezzel szemben a tárgyaláson adhatja elő érveit. A kijelölt tanács rendkívüli sürgősség esetén akár úgy is dönthet, hogy az eljárás írásbeli szakaszát teljesen elhagyja. A sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárás megindításáról szóló határozat paradox hatást gyakorol a jogi szakfordítási szolgálatra, mivel egyrészt arra kényszeríti, hogy a lehető leggyorsabban fordítsa le az előzetes döntéshozatali kérelmet francia nyelvre, másrészt viszont mentesíti őt a kérdést előterjesztő bíróság tagállamától eltérő tagállamok észrevételeinek fordítása alól.

- egyes ügyek soron kívüli elbírálásáról a különleges körülményekre tekintettel is lehet döntení (a Bíróság eljárási szabályzatának 53. cikke és a Törvényszék eljárási szabályzatának 67. cikke). Ez a döntés a fordítási idők lerövidülését is jelenti.

2.2.5 - Az eljárás írásbeli szakaszának vége

Az eljárás írásbeli szakasza lezárul:

- előzetes döntéshozatalra utalás esetén az utolsó észrevételek benyújtását követően;
- közvetlen kereset vagy fellebbezés esetén az utolsó beadvány, általában az ellenkérelem – vagy, ha két beadványváltás történt, a viszonzválasz – benyújtását követően, vagy adott esetben a csatlakozó keresetre benyújtott válaszbeadvány vagy az utolsó észrevételeket követő beavatkozási beadvány benyújtását követően.

2.3 - Az eljárás szóbeli szakasza

2.3.1 - A tárgyalás

A tárgyalás teret biztosít a szóbeliségnek az eljárásban. Az alapeljárás valamennyi fele, a beavatkozók, valamint a képviselt tagállamok élőszóban adhatják elő érveiket az – adott esetben a főtanácsnokkal is kiegészülő – ítélkező testület előtt. A főtanácsnoknak és az ítélkező testület tagjainak ezáltal lehetőségük nyílik arra, hogy kérdéseket tegyenek fel, hogy az előttük folyamatban lévő ügy tekintetében felvilágosítást kapjanak.

A tárgyaláson általában különböző anyanyelvű szereplők (felek, bírák, főtanácsnok, tagállami képviselők stb.) vesznek részt. Még ha a legtöbbjük beszél és ért is más nyelveket, a legmagasabb szinten, különösen jogi kontextusban, az anyanyelvükön értenek és fejezik ki magukat. Itt jutnak szerephez az intézmény konferenciatolmácsai. A tanácskozás nyelvére, a franciára mindig biztosított a tolmácsolás, mind az ítélkező testület azon tagjai számára, akik eltekintettek az anyanyelvükre történő tolmácsolástól, mind pedig a tárgyalás rögzítésének a szükségessége miatt. A tolmácsolás az eljárás nyelvéről és nyelvére, valamint a tárgyaláson való részvételüket bejelentő tagállamok nyelvéről és nyelvére is biztosított. Annak meghatározása, hogy a tárgyaláson mely nyelvekről és mely nyelvekre biztosítanak tolmácsolást, igencsak gyakorlatias megfontolásokon alapul. Ennek során figyelembe veszik az ítélkező testület tagjai, a főtanácsnok, valamint az intézmények és a tagállamok képviselői által kifejezett tényleges igényeket. Amint azt fentebb említettük, a Bíróság eljárási szabályzata 38. cikkének (4) bekezdése előírja, hogy a tagállamok az eljárás nyelvétől eltérő nyelvet is használhatnak. Figyelembe kell venni a rendelkezésre álló tolmácskapacitást is, a belső vagy külső tolmácsok számát és a nyelvi lefedettséget illetően, különösen mivel a Bíróság és a Törvényszék különböző tárgyalótermeiben általában több tárgyalás is folyik egyidejűleg. Azt is szem előtt kell tartani, hogy lehetőség szerint költséghatékonyságra kell törekedni, mellőzve azon szabadúszó tolmácsok szolgáltatásait, akiket erősítésként kellene hívni, ha minden tárgyaláson teljes kétirányú tolmácsolást kívánnánk biztosítani. A tolmácsolás ugyanis nem mindig kétirányú (vagy szimmetrikus): lehetséges például, hogy egy adott nyelvről biztosított a tolmácsolás, de ugyanerre a nyelvre már nem.

Létezik ugyanakkor egy olyan eljárás, amely a fordítási kapacitás lehetőségeihez mérten minden nyelvről és minden nyelvre szinkrontolmácsolást tesz szükségessé a tárgyaláson. A fentebb már említett vélemény iránti kérelmekkel kapcsolatos eljárásról van szó (lásd a 2.2.3 pontot), amelyben minden hivatalos nyelv az eljárás nyelvének minősül. A Covid19-világjárványhoz kapcsolódó válság alatt, amelynek idején minden tolmács egyedül foglalt el egy *kabint*, meglehetősen látványos elrendezésre – például több tárgyalóterem technikai összekapcsolására – van szükség ahhoz, hogy elegendő számú tolmácskabin álljon rendelkezésre.

2022 áprilisa óta a Bíróság nagytanácsának tárgyalásait interneten közvetítik.

2.3.2 - A főtanácsnoki indítvány ismertetése

A Bíróságnak tizenegy főtanácsnoka van. Öt állandó főtanácsnoki hely Németország, Spanyolország, Franciaország, Olaszország és Lengyelország számára van fenntartva;⁵² a fennmaradó hat főtanácsnoki helyet rotációs rendszerben tölti be a többi tagállam. A főtanácsnokok a Bíróság előtt folyamatban lévő számos ügyben ismertetik indítványukat. Az ügyek főtanácsnokoknak történő kiosztásáról az első főtanácsnok határoz.⁵³ Elvileg a Törvényszék előtt folyamatban lévő ügyekben főtanácsnokot a Törvényszék tagjai közül is ki lehet nevezni;⁵⁴ azokban a ritka esetekben, amikor ez megtörtént,⁵⁵ a Törvényszék olyan tagját nevezték ki, aki nem vett részt az ítélező testületben.

A főtanácsnoki indítványok formailag az eljárás szóbeli szakaszának részét képezik. A főtanácsnokok gyakorlata ugyanis az, hogy a tárgyalás végén bejelentik indítványuk ismertetésének valószínű időpontját, amelyre valamelyik következő nyilvános tárgyaláson kerül sor, ahol felolvassák az indítványok végkövetkeztetéseit. A főtanácsnokok *amicus curiae*ként lépnek fel, azaz jogi elemzésüket az ítélező testületet rendelkezésére bocsátják, és javaslatokat tesznek az ügy lehetséges megoldására. Ezért az indítványok teljes szövegét le kell fordítani az ítélező testület számára francia nyelvre, a felek részére

52| A Brexitet megelőzően a hat főtanácsnoki hely közül egy Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága számára volt fenntartva.

53| A Bíróság eljárási szabályzatának 16. cikke.

54| A Törvényszék eljárási szabályzatának 30. és 31. cikke.

55| Például a Stahlwerke Peine-Salzgitter kontra Bizottság ügyben (T-120/89).

történő kézbesítés céljából pedig az eljárás nyelvére, továbbá a többi hivatalos nyelvre is, mivel az indítványokat az ítélkező testület által később meghozandó határozattal együtt hozzáférhetővé teszik és teljes terjedelmükben közzéteszik az *Európai Unió Bírósága Határozatainak Tárában*.

Gyakorlati okokból valamennyi főtanácsnok a jogi szakfordítási szolgálat által leginkább lefedett hat nyelv egyikén (francia nyelven, illetve spanyol, német, angol, olasz vagy lengyel nyelven) ír, amelyek jelenleg a tanácskozás nyelve, illetve a található szolgálat közvetítő nyelvei (lásd a 3.6.2 pontot). Ezért a jogi szakfordítási szolgálat minden nyelvi egysége elegendő fordítási kapacitást épített ki és tart fenn ahhoz, hogy e hat nyelv mindegyikéről közvetlen fordítást tudjon biztosítani a saját nyelvére.

A jogi szakfordítási szolgálat igyekszik a lehető legtöbb nyelvi változatot rendelkezésre bocsátani az indítványok ismertetésének napjára; azokat a nyelvi változatokat, amelyek fordításával erre a napra nem tud elkészülni, legkésőbb az eljárást befejező határozat napján ugyancsak rendelkezésre bocsátja. Annak érdekében, hogy a jogi szakfordítási szolgálat képes legyen elérni e célokat, a főtanácsnokok konzultálnak a jogi szakfordítási szolgálat központi tervezési részlegével. Az indítványok terjedelmét is átlagosan 40 oldalra korlátozzák, kivéve a fellebbezési ügyekre vonatkozó indítványokat, amelyek általában több és inkább technikai jellegű jogi kérdés vizsgálatát teszik szükségessé.

A főtanácsnokok az adott ügyben tartott tárgyalást követően készítik el indítványukat. Azok, akik nem az anyanyelvükön írnak, a szöveg minőségének tökéletesítése céljából kérhetik a jogi szakfordítási szolgálattól ezen eredeti változat átolvasását. Miután az eredeti változat minősége biztosított, többek között korrektorok és jogász-nyelvészek közreműködésével, a főtanácsnoki kabinet továbbítja indítványát a jogi szakfordítási szolgálat központi tervezési részlegének. Ez a részleg két feladatot lát el párhuzamosan:

- az első feladat az eredeti szöveg tipográfiai javításának biztosítása (nem tévesztendő össze a fent említett előzetes átolvasással). Az ekként kijavított szöveget a szöveg nyelvének megfelelő egység visszaküldi a kabinetnek, amely jóváhagyja vagy elutasítja a javasolt változtatásokat, majd új dokumentumot küld a központi tervezési részlegnek. Ez az új dokumentum alkotja az első „módosítási kérelmet”;
- a második és legfontosabb feladat az indítványok összes többi hivatalos nyelvre történő lefordításának a biztosítása. A fordítási folyamat során számos módosítási kérelem érkezik. Az első kérelem a fent említett tipográfiai javítás eredményét

tartalmazza. Amennyiben a főtanácsnok úgy ítéli meg, hogy tervezetének továbbfejlesztésére van szükség, további módosítási kérelmeket kezdeményezhet. Mivel a módosítások jelentős mértékben megzavarják a fordítási munkát, a főtanácsnokok igyekeznek elkerülni a kérelmek és az azokban szereplő egyes módosítások számának megsokszorozódását. Ideális esetben két módosítási kérelemre szorítkoznak: először a tipográfiai javítást követően, majd, a folyamat végén, a kabinetük és a nyelvi egységek közötti párbeszéd eredményeként, amelyeket az érintett ügy tekintetében a „kérdések központosítására” kijelölt jogász-nyelvész képvisel. Ez a jogász-nyelvész az eljárás nyelve szerinti nyelvi egységben összegyűjti a fordítás során a különböző nyelvi egységekben felmerült kérdéseket, és azokat vagy közvetlenül megválaszolja vagy adott esetben csoportosítva továbbítja a főtanácsnoki kabinetnek, hogy az adja meg a szükséges felvilágosításokat.

Bizonyos esetekben a főtanácsnokok indítványuk egyik vagy másik fordítását át kívánják olvasni még annak ismertetését megelőzően. Ez szinte mindig az indítvány francia nyelvű változata, mivel azt továbbítják majd az ítélkező testület számára.

Az indítványt ezután nyilvános tárgyaláson ismertetik. A főtanácsnok nem a szöveg teljes egészét, csak a végkövetkeztetést tartalmazó részt ismerteti. Az eljárás nyelvén és a tanácskozás nyelvén készült változatokat, amelyeket azt megelőzően a jogász-nyelvészek lefordítottak, a tolmácsok egyidejűleg olvassák fel.

A főtanácsnoki indítványok a jogi szakfordítási szolgálat teljes munkamennyiségének közel 27%-át teszik ki, amely 2020-ban hozzávetőleg 306 000 oldal volt.

Az eljárás szóbeli szakasza a tárgyalással, illetve, amennyiben az ügyben készült főtanácsnoki indítvány, annak ismertetésével zárul. Az ítélkező testület elnöke ezt követően tanácskozássra bocsátja az ügyet, amely folyamat az eljárást befejező határozat, azaz a végzés aláírásához vagy az ítélet aláírásához és kihirdetéséhez vezet.

2.4 - A határozatok és a vélemények

Miután az eljárás írásbeli és szóbeli szakasza befejeződött, és kezdetét vette a tanácskozás, az ügy előadó bírása elkészíti a végzés, ítélet vagy vélemény tervezetét, és azt tanácskozássra az ítélkező testület elé terjeszti. A tanácskozás során az ítélkező testület testületi álláspontot alakít ki, amelyet a határozat vagy vélemény tervezete tükrözni fog. E tervezetet ezután elküldik a jogi szakfordítási szolgálatnak, hogy az lefordítsa az eljárás nyelvére, illetve az EBHT-ban közzeendő végzés, ítélet vagy – a minden esetben közzeendő – vélemény esetén az összes többi hivatalos nyelvre.

Ha a határozat formája ítélet, azt az ítélkező testület tagjai és – esettől függően – a Bíróság vagy a Törvényszék hivatalvezetője írja alá, és nyilvános tárgyaláson hirdetik ki. Ha a határozat formája végzés, azt az ítélkező testület elnöke és az igazságszolgáltatási fórum hivatalvezetője írja alá, de nem hirdetik ki nyilvános tárgyaláson. A határozatot ezt követően kézbesítik a feleknek. A véleményeket a Bíróság elnöke, a tanácskozásban részt vevő bírák, valamint a hivatalvezető írja alá, és nyilvános tárgyaláson hirdetik ki.

A fordítószolgálat célja az, hogy a határozat minél több nyelvi változata elérhető legyen a határozat aláírásának (végzések esetében) vagy kihirdetésének (ítéletek és vélemények esetében) napján. Az eljárás nyelve szerinti változat *per definitionem* mindig rendelkezésre áll, mivel ennek hiányában egyszerűen nem létezne a hiteles nyelven aláírandó és a felek számára kézbesítendő határozat. Minden erőfeszítés és igyekezet ellenére sem áll mindig rendelkezésre minden más nyelvi változat, mivel a jogi szakfordítási szolgálat erőforrásai és munkaterhe között egyre kedvezőtlenebb a viszony. Az erőfeszítések általában a legfontosabb határozatokra összpontosulnak, azokra, amelyek az érintett tagállamban különösen nagy érdeklődésre tarthatnak számot (például mert e tagállam észrevételeket nyújtott be vagy beavatkozásként vett részt az eljárásban), valamint azokra, amelyek fordítása rövid időn belül a leginkább megvalósíthatónak tűnik (például rövideségük folytán). A kevésbé fontos vagy terjedelmesebb határozatok gyakrabban kerülnek a „stockba”, hogy aztán a lehető leghamarabb lefordítsák őket a hiányzó nyelvekre az interneten való hozzáférhetővé tétel és az EBHT-ban való közzététel céljából. A szolgálat törekszik arra, hogy a határozatok a kihirdetésüket követő három hónapnál hosszabb ideig ne maradjanak a „stockban”, ám e cél megvalósítása egyre nehezebb számára.

A főbb dokumentumok fordításának nyelvei

Forráshelv

Célnyelv(ek)

Előzetes döntéshozatal iránti kérelem

A 24 hivatalos nyelv egyike

Az összes többi hivatalos nyelv (kivéve MT és GA)

Indítványok

A főtanácsnok által használt egyik hivatalos nyelv

Az összes többi hivatalos nyelv

Határozatok

A tanácskozás nyelve

Az összes többi hivatalos nyelv

Eljárási iratok a közvetlen kereseteknél

A 24 hivatalos nyelv egyike

A tanácskozás nyelve

Beavatkozási beadványok

A 24 hivatalos nyelv egyike

A tanácskozás nyelve és az eljárás nyelve

Észrevételek

A 24 hivatalos nyelv egyike

A tanácskozás nyelve és az eljárás nyelve

A hiteles nyelvi változat

A Bíróság eljárási szabályzata 41. cikkének és a Törvényszék eljárási szabályzata 49. cikkének megfelelően a határozatoknak – akár végzésről, akár ítéletről van szó – az eljárás nyelvén megfogalmazott változata hiteles. Következésképpen ez a nyelvi változat különös jelentőséggel bír. A C-706/20. sz. ügyben a közelmúltban hozott végzés ezt tökéletesen illusztrálja. Ebben az ügyben a Bírósághoz olyan előzetes döntéshozatal iránti kérelem érkezett, amely többek között a C-677/18. sz. ügyben hozott Amoena ítélet értelmezésére irányult, amely ítélet angol változatában, azaz az eljárási nyelvi változatban, az 53. pont megfogalmazása nem volt kellően egyértelmű. A Bíróságot annak meghatározására kérték, hogy a „them”, „their” és „they” névmások mely főnévre (főnevekre) utal(nak). A Bíróság ezt az Amoena ítélet angol nyelvű, hiteles változatának nyelvtani elemzése útján döntötte el.

Az ilyen helyzetek lehetőségekhez mérten való elkerülése érdekében a nyelvi egységeknek, amikor az adott ügyben a saját nyelvük szerinti fordításukat készítik, különösen körültekintőeknek kell lenniük, a szükséges mértékben fokozniuk kell a minőség-ellenőrzés szintjét, és időnként tanácsot kell kérniük a Bíróság olyan tagjaitól, akiknek ez a nyelv az anyanyelvük.

A Bírósághoz még soha nem érkezett olyan előzetes döntéshozatal iránti kérelem, amely valamely határozat különböző nyelvi változatai közötti összhang hiányán alapult volna. Ebben kétségtől az is szerepet játszik, hogy az eljárás nyelvén szövegezett változat a hiteles változat. Egyes ügyekben azonban egynél több eljárási nyelv van, a vélemények esetében pedig valamennyi hivatalos nyelvnek ez a státusza (lásd a 2.2.3 pontot). A másik ok a Bíróságon végzett jogi szakfordítások magas színvonala, mert ha nem is azonos értékű minden nyelvi változat, mint az uniós jogi aktusok esetében, a nyelvi változatok minősége és kölcsönös összhangja továbbra is alapvető fontosságú az uniós jog egységes alkalmazásának szempontjából.

Ezért a Bíróságnak minden egyes *cél nyelv* esetében elegendő erőforrásra és a legmagasabb színvonalú szakemberekre van szüksége, legyen szó akár fordításról, akár tolmácsolásról (lásd a 3.1 pontot).

A határozatokról és véleményekről készült közlemények közzététele a Hivatalos Lapban

A Hivatalos Lapban a Bíróság és a Törvényszék valamennyi határozatáról és véleményéről közleményt tesznek közzé több nyelven, amihez nyilvánvalóan szükség van a különböző

nyelvi változatok jogi szakfordítási szolgálat általi elkészítésére.⁵⁶ E közleményekben szerepel a határozatok és a vélemények rendelkező része, azaz előzetes döntéshozatali ügyekben a kérdést előterjesztő bíróság kérdéseire a Bíróság által adott válaszok, közvetlen keresetek vagy fellebbezések esetében pedig az, hogy a Bíróság vagy a Törvényszék a keresetnek helyt adott, vagy elutasította azt, és hogyan határozott a költségekről.

A határozatok és vélemények közzététele és hozzáférhetővé tétele

Ahhoz, hogy a Bíróságot alkotó igazságszolgáltatási fórumok ítélezési gyakorlatából eredő jog egységes módon alkalmazható legyen, azt hozzáférhetővé kell tenni és közzé kell tenni. 2012-ig a határozatok ideiglenes változatának a Bíróság és az Európai Unió Kiadóhivatala (OP) honlapján történő hozzáférhetővé tétele, illetve a határozatoknak az Európai Unió Bírósága Határozatainak Tárában történő hivatalos közzététele között jelentős idő telhetett el. Ennek oka abban a gyakorlatban volt keresendő, hogy az EBHT-t papírformátumban adták ki. Egyrészt egy EBHT-kötet csak akkor készülhetett el, ha az adott kötetben szereplő összes szöveg rendelkezésre állt, így egyetlen szöveg, akár egy ítélet összefoglalójának késedelmes fordítása megakadályozta a havi kötet egészének az érintett nyelven történő kiadását. Másrészt, miután az összes szöveg rendelkezésre állt, még mindig hátra voltak az érintett kötet előállításának és hozzáférhetővé tételének fizikai műveletei. 2012 óta a Bíróság és az OP áttért az EBHT digitális közzétételére. Ez a közzététel dokumentumonként történik, így valamely dokumentum hiánya immár nem késlelteti a többi dokumentum közzétételét. Az ideiglenes változat interneten történő közzététele és a hivatalos szövegnek az EBHT-ban történő közzététele közötti idő mindössze néhány hétre csökkent, amely időszak a dokumentumok tipográfiai korrektúrájának véglegesítésére szolgál.

A digitális közzététel nyilvánvalóan az EBHT-ban közzétett valamennyi dokumentumot érinti, nem csak a bírósági végzéseket és ítéleteket. Vonatkozik a véleményekre, a főtanácsnoki indítványokra és a közzé nem tett határozatokra vonatkozó információkra is.

56| Itt az igazságszolgáltatási fórumok által hozott határozatokra és véleményekre vonatkozó közleményekről van szó, amelyek nem tévesztendőek össze a kereset vagy az előzetes döntéshozatali kérelem benyújtására vonatkozó közleményekkel, amelyeket az előzetes döntéshozatal iránti kérelem, a keresetlevél vagy a fellebbezési kérelem benyújtását követően azonnal elkészítenek, és amelyeket a Hivatalos Lapban való közzététel céljából ugyancsak valamennyi nyelvre lefordítanak.

Az összefoglalók, illetve összefoglalások, valamint a közzé nem tett határozatokra vonatkozó információk

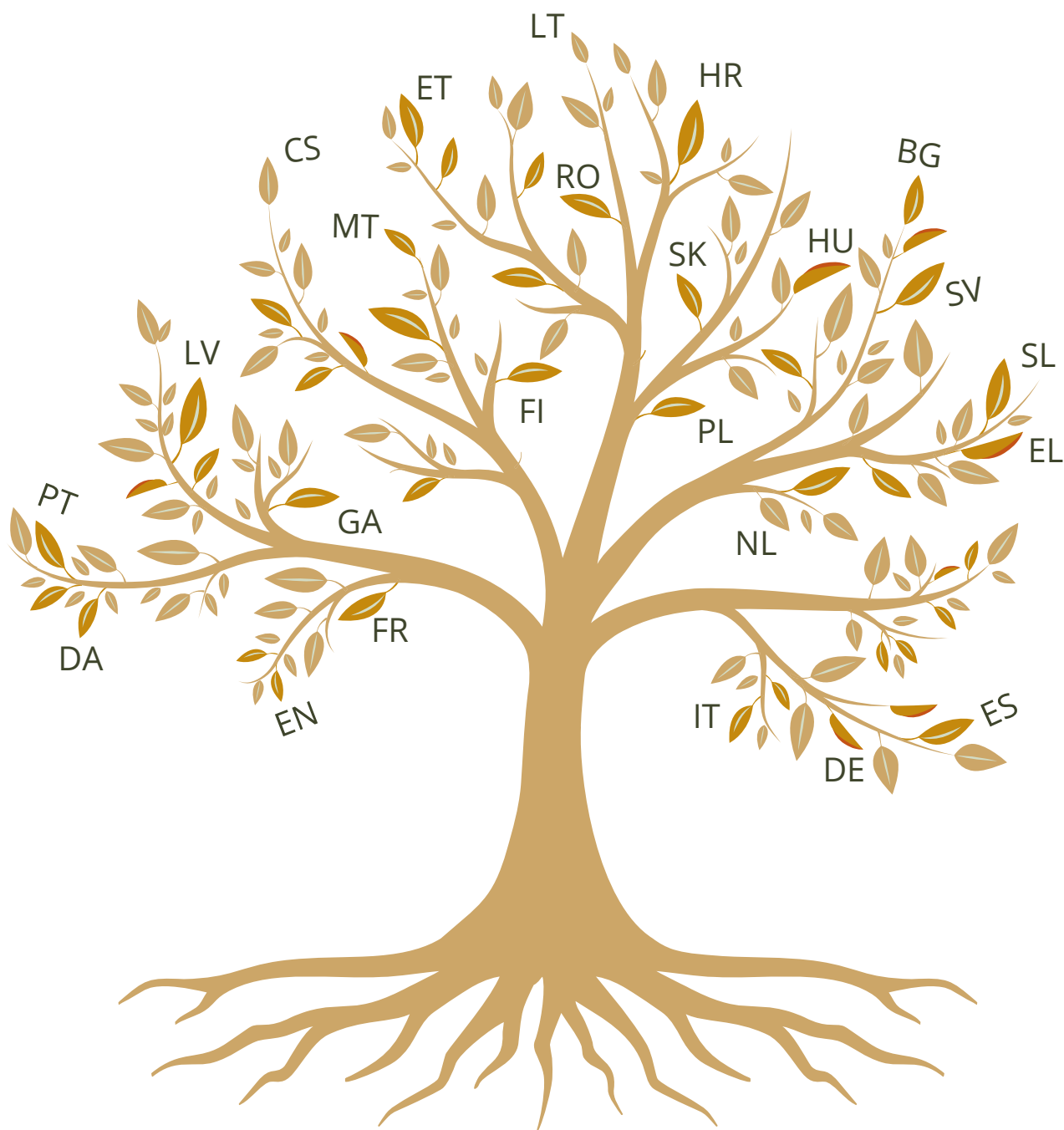
2018 végéig az EBHT-ban közzétett minden egyes határozatról készült összefoglaló (*sommaire*), azaz olyan dokumentum, amely kulcsszósorokat, valamint az érintett határozat összefoglalását tartalmazta. Ezt a dokumentumot, amely a jogi kutatást hivatott megkönnyíteni, az EBHT minden egyes nyelvén közzétették a vonatkozó határozattal együtt.

2019 óta az összefoglalókat felváltották az ugyancsak kulcsszósorokat tartalmazó összefoglalások (*résumé*), az alábbi eltérésekkel: egyrészt az összefoglalások hosszabbak, továbbá, az összefoglalóktól eltérően, analitikus jellegűek. Másrészt összefoglalás nem készül az igazságügyi fórumok minden határozatáról, csak a legfontosabbnak tekintett határozatairól. A Bíróság esetében ezek a nagytanács határozatai, valamint az öt bíróból álló tanácsban hozott határozatok. A Bíróság egyéb határozatairól elemzési adatlap készül, amelyek kulcsszósorokat, továbbá az EBHT-ban közzétett határozatra mutató linket tartalmaznak. Ezzel szemben a Törvényszék minden közzétett határozatáról készül összefoglalás.

Az EBHT-ban közzé nem tett határozatokat mindazonáltal röviden ismertetik a közzé nem tett határozatokra vonatkozó információk formájában.

Összegezve, az eljárások egy potenciálisan teljes többnyelvű eszköztárral vannak ellátva, amelyet bármely hivatalos nyelven használható külső erőforrások támogatnak. Ezen eszköztárból minden egyes konkrét ügyben kiemelkedik az eljárás nyelve (amelyet az eljárást megindító irat benyújtásával határoznak meg) és – fordítás révén – egy közös nyelv, amely jelenleg a francia, és amely lehetővé teszi a szóban forgó ügy belső kezelését, és az arról való tanácskozást. Ezt követően a tárgyalás, az indítvány ismertetése és a határozat meghozatala időpontjában ez az eszköztár a fordítás és tolmácsolás révén ismét kiterjed a többi nyelvre is.

Az eljárások többnyelvű lefolyása a Többnyelvűség fájának metaforájával ábrázolható. A fa a tagállamok nyelvi, jogi és kulturális sokféleségének gazdag táptalajában gyökerezik; a talajból nedv szívódik fel, amely az eljárás törzsén, a fa elkeskenyedő részén halad felfelé, ahová a sokféleséget a hatékony irányítás érdekében csatornázzák; végül a törzs elágazik, hogy a sokféleség nedvéből táplálkozva leveleket hozzon, amelyek majd visszahullanak, termékenyítőleg hatva a közös táptalajra.

1/58 rendelet

2.5. - A Bíróság előtt a többnyelvűség tárgyában indult jogviták

A többnyelvűség amellett, hogy végigkíséri a bírósági eljárások egészét, esetenként a Bíróság vagy a Törvényszék előtti jogviták tárgyát is képezi. Az ítélkezési gyakorlatnak ez az ága olyan kulcsfontosságú ítéleteket tartalmaz, mint a híres Cilfit ítélet.⁵⁷

2.5.1 - Az uniós aktusok egyes nyelvi változatai közötti összhang: az „acte clair” elmélete

Abban a speciális esetben, amikor a bíróságoknak az elsődleges vagy másodlagos jogot kell értelmezniük, és valamely jogi aktus egyes nyelvi változatai nincsenek összhangban egymással, a fordítási folyamat hozzáadott-értékre tesz szert. A Cilfit ügyben kialakított ítélkezési gyakorlatnak megfelelően ugyanis a bíróság összehasonlíthatja az értelmezendő jogi aktus egyes nyelvi változatait. Az uniós bíróság a maga részéről ezen elemzés során nemcsak az eljárás keretében benyújtott iratok fordításaiból indul ki, hanem egy sor más elemből is, így az előkészítő munkákból, az eltérések jellegéből és terjedelméből, valamint a jogász-nyelvész (főként az eljárási nyelv szerinti jogász-nyelvész) észrevételeiből, aki különösen alkalmas arra, hogy ismertesse a maga nyelvi változatának tartalmát, valamint az uniós jog és a nemzeti jog ebből eredő viszonyát. A bírósági többnyelvűség tehát egyben a jogi elemzés eszköze is.⁵⁸

Az Unió jogi aktusainak – a Bíróság és a Törvényszék ítéleteivel ellentétben – nincs eljárási nyelvük, és mindegyik nyelvi változat hiteles. A Bíróság, amelynek a jogi aktusok értelmezésének tárgyában kellett határoznia olyan esetben, amikor a nyelvi változatok között eltérések álltak fent, kidolgozta az „acte claire” elméletét. A Cilfit ítéletben a Bíróság kimondta, hogy az olyan nemzeti bíróságnak, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, teljesítenie kell a közösségi jog értelmezését érintő, előtte felmerült kérdésnek a Bíróság elé terjesztésére vonatkozó kötelezettségét, kivéve ha megállapítja, hogy a közösségi jog helyes értelmezése olyan nyilvánvaló, hogy az minden észszerű kétséget kizár, és e helyzet fennállását a közösségi jog jellemzőire, értelmezésének sajátos nehézségeire és az Unión belüli ítélkezési gyakorlat eltéréseinek kockázatára figyelemmel kell értékelni (21. pont és

57| 1982. október 6-i ítélet, 283/81, [EU:C:1982:335](#).

58| Jean-Marie Gardette, „Éloge et illustration du multilinguisme. En quoi le multilinguisme participe-t-il de la protection juridictionnelle en droit de l'Union?”, *Revue des affaires européennes*, 3. szám, 2016, 345. o.

a rendelkező rész). A nemzeti bíróság megállapíthatja, hogy a közösségi jog helyes alkalmazása olyan nyilvánvaló, hogy az minden észszerű kétséget kizár, de csak miután meggyőződött arról, hogy ez ugyanennyire nyilvánvaló a többi tagállami bíróság és a Bíróság számára is (16. pont). E bíróságnak először is figyelembe kell vennie, hogy a közösségi jogszabályokat több nyelven szövegezték meg, és hogy a különböző nyelvi változatok egyaránt hitelesek; valamely közösségi jogi rendelkezés értelmezése tehát a nyelvi változatok összehasonlítását igényli (18. pont).

A Bíróság a későbbiekben állandó ítélkezési gyakorlatában megerősítette, hogy valamely uniós jogi szöveg egyes nyelvi változatai közötti eltérés esetén a szóban forgó rendelkezést azon szabályozás általános rendszerére és céljára tekintettel kell értelmezni, amelynek az a részét képezi, és hogy egy uniós jogi rendelkezés valamely nyelvi változatának megfogalmazása nem szolgálhat e rendelkezés értelmezésének kizárólagos alapjául, illetve nem élvezhet e tekintetben elsőbbséget más nyelvi változatokkal szemben. Egy ilyen megközelítés összeegyeztethetetlen lenne az uniós jog egységes alkalmazásának követelményével.

A Ferriere Nord SpA kontra Bizottság ügyben⁵⁹, amelyben a Bíróság 1997. július 17-én hozott ítéletet, az a probléma merült fel, hogy az EGK-Szerződés 85. cikkének olasz nyelvi változata nem állt összhangban e cikk más nyelvi változataival. Az olasz változat szerint a Szerződés 85. cikkének megsértése azt feltételezi, hogy a szóban forgó kartellnek mind versenyellenes céllal, mind versenyellenes hatással kell rendelkeznie („per oggetto e per effetto”), míg a többi nyelvi változat szerint e két feltétel nem konjunktív, azaz elegendő, ha a kartellnek versenyellenes célja vagy hatása van. A Bíróság kimondta (15. pont), hogy „az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a közösségi rendelkezéseket egységesen kell értelmezni és alkalmazni a Közösség valamennyi nyelvén készült változatuk figyelembevételével [...]”. Ezt a következtetést nem érvényteleníti az a tény, hogy jelen esetben a 85. cikk olasz nyelvi változata önmagában véve világos és egyértelmű, mivel minden más nyelvi változat kifejezetten megemlíti a Szerződés 85. cikkének (1) bekezdésében említett feltétel vagylagos jellegét”.

59| C-219/95 P, [EU:C:1997:375](#).

A Cilfit II ítélet

A Cilfit II ügyben a közelmúltban hozott ítéletében⁶⁰ a Bíróságnak lehetősége nyílt korábbi ítélkezési gyakorlatának pontosítására.

A Bíróság először is emlékeztetett arra, hogy amikor az uniós jog helyes értelmezése olyan nyilvánvaló, hogy az minden észszerű kétséget kizár, e kétségek hiányát az uniós jog jellemzőire, értelmezésének konkrét nehézségeire és az Unión belüli ítélkezési gyakorlat eltéréseinek kockázatára figyelemmel kell értékelni. A végső fokon eljáró nemzeti bíróságnak, mielőtt arra a következtetésre jutna, hogy ilyen helyzet áll fenn, meg kell győződnie arról, hogy ez ugyanennyire nyilvánvaló a többi tagállam bíróságai és a Bíróság számára is. A végső fokon eljáró nemzeti bíróságoknak a saját felelősségükre, függetlenül és a szükséges figyelemmel eljárva kell értékelniük, ilyen eset áll-e fenn. Tehát fokozott felelősségük van ezen a területen (lásd különösen az 50. pontot).

Ami kifejezetten az eltérő nyelvi változatok összehasonlítását illeti, a Bíróság a 44. pontban kimondta, hogy bár a végső fokon eljáró nemzeti bíróság e tekintetben kétségtelenül nem köteles megvizsgálni a szóban forgó uniós rendelkezés minden egyes nyelvi változatát, köteles arra, hogy figyelembe vegye az e rendelkezés nyelvi változatai közötti olyan eltéréseket, amelyek a tudomására jutnak, többek között abban az esetben, ha ezen eltérésekre a felek hivatkoznak, és azok bebizonyosodnak.

60| 2021. október 6-i Consorzio Italian Management és Catania Multiservizi ítélet, C-561/19, [EU:C:2021:799](#) (lásd továbbá a 175/21. sz. sajtóközleményt).

2.5.2 - A felvételi versenyvizsgák és álláshirdetések nyelvhasználati szabályaival kapcsolatos jogviták

A versenyvizsga-felhívások, az álláshirdetések és az érdeklődés kifejezése iránti felhívások többnyelvűségének kérdése a Bíróság és a Törvényszék számos ítéletének tárgyát képezte, amelyeket célszerű felidézni. Ez az ítélkezési gyakorlat jól mutatja, hogy a többnyelvűségre mint kvázi alkotmányos elvre milyen fontos szerep hárul az uniós intézmények tevékenysége során.

Az Európai Személyzeti Felvételi Hivatal (EPSO) által szervezett felvételi versenyvizsgákra vonatkozó nyelvhasználati szabályokat többször is megtámadták az uniós igazságszolgáltatási fórumok előtt, többek között Spanyolország és Olaszország, amelyek azt a gyakorlatot kifogásolták, hogy az EPSO csak német, angol és francia nyelven teszi közzé a versenyvizsga-felhívásokat, megsértve ezzel az 1/58 rendeletben kimondott elveket, amelyek szerint a tagállamok valamennyi nyelve az intézmények hivatalos és munkanyelve.

Például az Olaszország kontra Bizottság ügyben hozott ítéletében⁶¹ a Bíróság emlékeztetett arra, hogy az Unió nyelvhasználati szabályai az intézmények hivatalos és munkanyelveként az 1/58 rendeletben említett 23 nyelvet határozzák meg. A megtámadott versenyvizsga-felhívásokat ezért megsemmisítette. A Bíróság felhívta az intézményeket arra, hogy az 1/58 rendelet alóli bármilyen kivétel igazolása céljából határozzák meg a nyelvhasználati szabályok alkalmazásának részletes szabályait. A versenyvizsga-felhívások nyelvválasztását tehát indokolni kell. A Bíróság következőképpen a 71. pontban emlékeztetett arra, hogy „anélkül, hogy szükséges lenne eldönteni, hogy a versenyvizsga-kiírások az 1. sz. rendelet 4. cikke értelmében vett, általánosan alkalmazandó dokumentumok-e, elegendő azt megállapítani, hogy a tisztviselők személyzeti szabályzata III. melléklete 1. cikkének az 1. sz. rendelet 5. cikkével együttesen értelmezett (2) bekezdésének megfelelően, amely 5. cikk szerint az *Európai Unió Hivatalos Lapját* a hivatalos nyelveken kell közzétenni, a vitatott versenyvizsga-kiírásokat teljes terjedelemben közzé kellett volna tenni valamennyi hivatalos nyelven”.

„Mindenesetre, [...] abból az előfeltevésből kiindulva, hogy az Európai Unió polgárai anyanyelvükön olvassák az *Európai Unió Hivatalos Lapját*, és e nyelv az Unió hivatalos nyelveinek egyike, annak a potenciális pályázónak, akinek anyanyelve nem azon

61 | 2012. november 27-i ítélet, C-566/10 P, [EU:C:2012:752](#) (lásd továbbá a 153/12. sz. sajtóközleményt).

nyelvek egyike volt, amelyeken a vitatott versenyvizsga-kiírásokat teljes terjedelemben közzétették, a Hivatalos Lapot az e közzététel egyik nyelve szerinti kiadásban kellett beszereznie, és a versenyvizsga-kiírást e nyelven kellett elolvasnia, mielőtt eldöntötte volna, hogy kíván-e pályázatot benyújtani az egyik versenyvizsgára” (73. pont). Ennélfogva „[e] pályázó hátrányosabb helyzetben volt, mint az, akinek anyanyelve azon három nyelvek egyike, amelyeken a vitatott versenyvizsga-kiírásokat teljes terjedelemben közzétették, mind a versenyvizsga-kiírások pontos megértése, mind a versenyvizsgákra vonatkozó pályázat elkészítésének és elküldésének határidejét illetően” (74. pont). „Következésképpen a korlátozott közzétételre vonatkozó gyakorlat nem felel meg az arányosság követelményének, így a tisztviselők személyzeti szabályzatának 1d. cikke által tiltott, a nyelven alapuló hátrányos megkülönböztetésnek minősül” (77. pont).

A fent hivatkozott Olaszország kontra Bizottság ítéletben (86–88. pont) a Bíróság azonban elfogadott bizonyos eltéréseket ezen elvek alól:

„Hozzá kell tenni, hogy a vitatott versenyvizsga-kiírásokkal érintett intézmények nem tartoznak különös nyelvhasználati szabályok hatálya alá (az OHIM-on belüli nyelvhasználatra vonatkozó szabályokat illetően lásd a C-361/01. P. sz., Kik kontra OHIM ügyben 2003. szeptember 9-én hozott ítélet, [EU:C:2003:434](#), 81–97. pontját). Meg kell azonban vizsgálni, hogy a szóban forgó három nyelv egyikének ismeretére vonatkozó követelmény igazolható-e szolgálati érdekekkel, amint arra a Bizottság hivatkozik. E tekintetben [...] a szolgálati érdek figyelembe vehető jogszerű célnak minősülhet. Konkrétabban, amint azt a Bíróság a jelen ítélet 82. pontjában jelezte, a tisztviselők személyzeti szabályzatának 1d. cikke lehetőséget ad a hátrányos megkülönböztetés tilalma elvének és az arányosság elvének korlátozására. Fontos azonban, hogy e szolgálati érdekek objektív módon igazolhatónak kell lennie, illetve a megkövetelt nyelvismeret szintjének a szolgálat valós igényeivel arányosnak kell bizonyulnia (lásd ebben az értelemben a 79/74. sz., Küster kontra Parlament ügyben 1975. június 19-én hozott ítélet, [EU:C:1975:85](#), 16. és 20. pontját, valamint a 22/75. sz., Küster kontra Parlament ügyben 1975. október 29-én hozott ítélet, [EU:C:1975:140](#), 13. és 17. pontját)”.

A Törvényszék ugyancsak ebben az értelemben foglalt állást a 2015. szeptember 24-i Olaszország kontra Bizottság (T-124/13 és T-191/13), a 2015. december 17-i Olaszország kontra Bizottság (T-275/13, T-295/13 és T-510/13), illetve a 2016. szeptember 15-i Olaszország kontra Bizottság ítéletében (T-353/14 és T-17/15).

Ez utóbbi ítélet a közelmúltban fellebbezés tárgyát képezte, amelyben a Bíróság nagytanácsa járt el. A 2019. március 26-i Bizottság kontra Olaszország ítéletében

(C-621/16 P) a Bíróság nagytanácsa az alábbiakat mondta ki: „pontosítani kell, hogy a nyelven alapuló eltérő bánásmódot alkalmazó intézmény feladata bizonyítani, hogy ez a korlátozás valóban megfelel a felvett személyek által majdan ellátandó feladatokkal kapcsolatos valós igényeknek. Ezen túlmenően, a konkrét nyelvismerettel kapcsolatos bármely feltételnek arányosnak kell lennie ehhez az érdekhez képest, és annak olyan egyértelmű, objektív és kiszámítható szempontokon kell alapulnia, amelyek lehetővé teszik a pályázók számára, hogy megértsék e feltétel indokait, az uniós bíróságok számára pedig, hogy vizsgálják annak jogszerűségét (lásd még: Spanyolország kontra Parlament ítélet, C-377/16, 69. pont) (93. pont); „a tisztviselők személyzeti szabályzata 1d. cikkének (6) bekezdése alapján engedélyezhető az eltérő bánásmód a versenyvizsgák nyelvhasználati szabályait illetően, ha azt jogszerű és közérdekű személyzeti politikai cél objektív és észszerű okokkal igazolja” (120. pont); „ugyan nem kizárt, hogy a szolgálati érdek még a »Nyílt versenyvizsga-felhívás – EPSO/AD/276/14 – Tanácsosok (AD 5)« felhívásban szereplőhöz hasonló, általános jellegű versenyvizsgák keretében is igazolhatja a versenyvizsga második nyelve kiválasztásának azon korlátozott számú hivatalos nyelvre korlátozását, amely nyelveket a legtöbbben ismerik az Unióban (lásd analógia útján: 2003. szeptember 9-i Kik kontra OHIM ítélet, C-361/01 P, [EU:C:2003:434](#), 94. pont), e korlátozásnak azonban – a jelen ítélet 92. és 93. pontjában felidézett követelményekre tekintettel – kötelező jelleggel a mind a versenyvizsgára jelentkező pályázók, mind pedig az uniós bíróságok által objektív módon ellenőrizhető olyan tényezőkn kell alapulnia, amelyek igazolják azt a megkövetelt nyelvismeretet, amelynek arányosnak kell lennie a szolgálat valós igényeihez képest” (124. pont).

Az álláshirdetésekre és az érdeklődés kifejezése iránti felhívásokra vonatkozó nyelvhasználati szabályok ugyancsak nevezetes jogvita tárgyát képezték.

A Törvényszék T-185/05. sz., Olaszország kontra Bizottság ügyben 2008. november 20-án hozott ítéletének tárgya olyan kereset volt, amelyet egy tagállam (Olaszország) nyújtott be egyrészt a Bizottság azon határozata ellen, amely szerint a magasabb vezetői álláshelyekre vonatkozó álláshirdetéseket a Bizottság angol, francia és német nyelven teszi közzé, másrészt a Bizottság által az Európai Csaláselleni Hivatal (OLAF) főigazgatói álláshelyére vonatkozóan e három nyelven közzétett álláshirdetés ellen. Olaszország az állampolgárságon alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának és a nyelvi sokféleség tiszteletben tartásának elvére hivatkozott a szóban forgó álláshirdetések megsemmisítése érdekében.

Bizottság a maga részéről a szolgálat megfelelő működésével kapcsolatos, álláspontja szerint jogszerű indokokat hozott fel.

A Törvényszék helyt adott Olaszország kérelmeinek, amit azzal indokolt, hogy „amennyiben a Bizottság úgy határoz, hogy valamely magasabb vezetői állásra vonatkozó pályázati felhívás teljes szövegét csak bizonyos nyelveken teszi közzé a Hivatalos Lapban, az említett felhívás által potenciálisan érdekelt jelentkezők közötti, nyelven alapuló hátrányos megkülönböztetés elkerülése végett megfelelő intézkedéseket kell tennie annak érdekében, hogy valamennyi említett jelentkezőt tájékoztassák az érintett pályázati felhívásról és azokról a kiadásokról, amelyekben annak a teljes szövegét közzétették” (130. pont), és hogy „[f]igyelembe véve azt is, hogy magát a Határozatot nem hirdették ki a Hivatalos Lapban annak érdekében, hogy figyelmeztessék az angol, francia és német nyelvű kiadásoktól eltérő kiadások olvasóit az alkalmazott gyakorlatban bevezetett e jelentős változásról, komoly a veszélye annak, hogy a Határozatban megjelölt három nyelvtől eltérő anyanyelvű potenciális jelentkezők egyáltalán nem értesülnek az őket esetleg érdeklő pályázati felhívásról. Még abban az esetben is, ha e jelentkezők ismernék az angol a francia vagy a német nyelv egyikét, az nem vélelmezhető, hogy a Hivatalos Lapnak az anyanyelvüktől eltérő más nyelvű kiadását olvassák” (138. pont).

A C-377/16. sz., Spanyolország kontra Parlament ügyben, amelyben a Bíróság nagytanácsa 2019. március 26-án hozott ítéletet, Spanyolország egy, szerződéses alkalmazottak (gépjárművezetők) kiválasztására irányuló eljárás keretében kiírt pályázati felhívás megsemmisítését kérte a Bíróságtól. Spanyolország a nyelv alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalmának és a nyelvi sokféleség tiszteletben tartásának elvére hivatkozott, mivel a megtámadott pályázati felhívás a kiválasztási eljárás során a második nyelv, valamint a kommunikáció nyelvének megválasztását a német, az angol és a francia nyelvre korlátozta. A Parlament arra hivatkozott, hogy a szolgálati érdek szükségessé teszi, hogy az újonnan felvett alkalmazottak haladéktalanul el tudják látni feladataikat, mivel a szóban forgó három nyelv a leggyakrabban használt nyelv az intézményben. Továbbá a Parlament álláspontja szerint az, hogy a jelentkezési formanyomtatvány – technikai okokból – csak német, angol és francia és nyelven állt rendelkezésre, nem jelenti azt, hogy a pályázók csak e három nyelv valamelyikén voltak kötelesek azt kitölteni.

A Bíróság úgy ítélte meg, hogy „[e] körülmények között nem zárható ki, hogy a pályázókat ekként megfosztották attól a lehetőségtől, hogy pályázatuk benyújtására az Unió – választásuk szerinti – hivatalos nyelvét alkalmazzák” (44. pont). A Bíróság ezenfelül emlékeztetett arra, hogy „a tisztviselők személyzeti szabályzata 1d. cikkének (6) bekezdéséből következik, hogy a nyelven alapuló eltérő bánásmód e szabályzat alkalmazásában csak akkor elfogadható, ha az objektív és észszerű okokkal igazolt, továbbá ha jogszerű és közérdekű személyzeti politikai célokat szolgál” (49. pont). Márpedig a Parlament, amelynek ez feladata lett volna, a fentieket nem bizonyította. A Bíróság ezért megsemmisítette a megtámadott jogi aktust.

2.5.3 - Az egységes hatályú európai szabadalomra vonatkozó nyelvhasználati szabályok sajátos esete

Az Európai Szabadalmi Hivatal (EPO) az egységes szabadalmi oltalom létrehozása területén történő megerősített együttműködés végrehajtásáról szóló, 2012. december 17-i 1257/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet által létrehozott egységes hatályú európai szabadalmat (EHESZ) kezeli. Fordítás tekintetében az EPO a 2012. december 17-i 1260/2012/EU tanácsi rendeletben megállapított részletszabályokat alkalmazza. Az EPO hivatalos nyelve a német, az angol és a francia. A szabadalmak fordítása tehát kizárólag e nyelvekre történik, ami kivételt képez az 1/58 rendelet alól. E speciális nyelvhasználati szabályok ellen számos tagállam tiltakozott a nyelven alapuló hátrányos megkülönböztetés elvére hivatkozva.

A Bíróság (nagytanács) C-147/13. sz., Spanyolország kontra Tanács ügyben 2015. május 5-én hozott ítélete ennek keretében illeszkedik. Ebben az ügyben Spanyolország az 1260/2012 rendelet megsemmisítését kérte. Belgium, a Cseh Köztársaság, Dánia, Németország, Franciaország, a Luxemburgi Nagyhercegség, Magyarország, Hollandia, Svédország, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága, valamint a Parlament és a Bizottság beavatkozott a Tanács kérelmeinek támogatása céljából.

A Bíróság végül elfogadta az Unió hivatalos nyelveit érintő eltérő bánásmódot, amennyiben az megfelel az e rendelet által követett jogszerű célnak (amely az EHESZ-re vonatkozó egységes és egyszerű fordítási rezsim megalkotása a költséghatékonyság feltalálók számára történő biztosítása érdekében), és arányos azzal. E szabályoknak egyébiránt biztosítaniuk kell a jogbiztonságot, ösztönözniük kell az innovációt, és különösen kedvezniük kell a kis- és középvállalkozásoknak, ugyanígy könnyebb, kevésbé költséges és jogbiztonságot nyújtó hozzáférést kell biztosítaniuk az EHESZ-hez és a szabadalmi rendszer egészéhez (31–48. pont).

A Bíróságnak a polgárokkal

anyanyelvükön folytatott kommunikációja

A Bíróság igazságszolgáltatási tevékenységén túl a civil társadalomtól érkező különféle megkereséseket is kap. Ilyenek például az adminisztratív dokumentumokhoz vagy az intézmény történelmi archívumához való hozzáférés iránti kérelmek. A legkülönbébb kérdésekről vagy információkérésről lehet szó továbbá, amelyeket esetenként tévesen címeztek a Bíróságnak (így azok egy másik nemzetközi bíróságot, például az Emberi Jogok Európai Bíróságát érintik). A Bírósághoz érkeznek ezenfelül szakmai gyakorlatra vonatkozó kérelmek, pályázatok, közbeszerzési hirdetményekkel kapcsolatos ajánlatok, látogatásokra vagy szakmai szemináriumokra vonatkozó kérelmek stb.

Mivel ilyen kérelmek érkezhetnek az Unió bármely hivatalos nyelvén, a Bíróságnak rendelkeznie kell az azok megértéséhez, feldolgozásához és ugyanazon nyelven való megválaszolásához⁶² szükséges nyelvi kompetenciákkal, a nyelvi regisztert és stílust (jogi, igazgatási, technikai vagy pedagógiai) szükség szerint a megkereső partnerhez igazítva.

A Bíróságnak képesnek kell lennie arra is, hogy kommunikáljon a külvilággal, tájékoztassa a nyilvánosságot, kitarja kapuit azon európai polgárok előtt, akik szeretnének látogatást tenni itt, és képesnek kell lennie a saját nyelvükön fogadni őket. Ennek érdekében a Curia honlap többnyelvű. A látogatásokat, a protokolleseményeket vagy a nemzeti bírakkal folytatott találkozókat ugyancsak a résztvevők nyelvén szervezik, gyakran a Főigazgatóság tolmácsainak segítségével.

Sajtóközlemények is készülnek, amelyeket az ügy érdeke vagy tárgya által megkövetelt összes hivatalos nyelvre lefordítanak.

62| Lásd e tekintetben: A helyes hivatali magatartás európai kódexe 13. cikkét (megtalálható az Európai Ombudsman internetes oldalán): <https://www.ombudsman.europa.eu/hu/publication/hu/3510>.

3. - A többnyelvűség kezelése a Bíróságon

„A fordítás, a többnyelvűség velejárója, egyben annak egyetlen olyan arca, amely gyakorta látható. [...] Ugyanakkor a fordítás az, [...] ami összeköt és átsző, a gondolat győzelme az erő alkalmazása felett. Teljes hatékonysága folyamatos gondolati erőfeszítést igényel mind a kutatást, mind a megvalósítást illetően.”⁶³

Az eljárások többnyelvűségéért a hivatalvezető felel. E célból különösen a Többnyelvűség Főigazgatóságára (DGM) támaszkodik, amely a főigazgató irányítása alatt álló tolmácsolási és jogi szakfordítási szolgálatot foglalja magában.

3.1 - A Többnyelvűség Főigazgatóság szervezete

A Főigazgatóságot 2018. január 1-jén hozták létre. Két, korábban különálló szolgálatot egyesít magában, nevezetesen a jogi szakfordítási szolgálatot és a tolmácsolási szolgálatot. A Főigazgatóság 30 egységből áll, amelyek közül kettő közvetlenül a főigazgató alá tartozik, míg a többi 28 egység főszabály szerint három igazgatóság között van elosztva. Azonban amikor egy nyelvi egység élére új egységvezető kerül, az egységet gyakran közvetlenül a főigazgató alá vonják egy meghatározott időre.

A több szervezeti egységet kiszolgáló (ún. transzverzális) szolgálatok két, közvetlenül a főigazgató alá rendelt egységből és egy harmadik, önálló egységből állnak:

- A Többnyelvűséget Segítő Eszközök Egység, amely egy egységvezetőből, három tanácsosból és 23 asszisztensből áll, felügyeli és fejleszti a fordítási szolgálat speciális – dokumentumkezelési és fordítást segítő – informatikai eszközeit. Ez az egység a többi szolgálattal együttműködve szervezi meg a dokumentumok kezeléséhez szükséges munkafolyamatokat a dokumentumoknak a fordítási szolgálathoz való beérkezésétől azok kiküldéséig (a fordítást kérő szolgálatnak való elküldés vagy a közzétételre való elküldés). Emellett a Tolmácsolási Igazgatósággal együttműködve ez az egység koordinálja és felügyeli a tolmácsolási szolgálat Információtechnológiai Igazgatóságához (DTI) intézett informatikai kéréseit és igényeit. Az ezen igazgatósággal való együttműködése különösen fontos. A Többnyelvűséget Segítő Eszközök Egység részt vesz a többnyelvűséget

63| Isabelle Pingel, „Le régime linguistique des institutions de l'Union européenne”, Revue des affaires européennes, 3. szám, 2016, 360–361. o.

segítő eszközökkel és az informatikai rendszerek üzemeltetésével kapcsolatos intézményközi munkában is. Az egység három részlegből áll, nevezetesen a Többnyelvű informatikai eszközök fejlesztése és kezelése részlegből, az Elektronikus dokumentum-előkészítés és publikációfelügyeleti részlegből, valamint az Eszközkezelés és -támogatás részlegből. Magában foglal továbbá egy kisebb csoportot, amely kimutatásokat és különböző statisztikákat készít. Ezenfelül intézményi és intézményközi szinten ellát különböző átfogó jellegű feladatokat, mint amilyen a technológiai felügyelet.

- A Tervezés és Külső Fordítás Egység, amely egy egységvezetőből, három tanácsosból és 20 asszisztensből áll, kezeli a fordítási kérelmeket, valamint a fordítások kiszervezésével és az intézményközi eszközök finanszírozásával kapcsolatos adminisztratív, szerződéses és pénzügyi eljárásokat. Két részlegre tagolódik: a Központi tervezés és a Külső alkalmazottak részlegre. A Központi tervezés részleg biztosítja az összeköttetést a fordítást kérő szolgálatok (kabinetek, Hivatalok, a bíróság egyes szolgálatai) és a fordítóegységek között. Határidőket javasol a fordítást kérő szolgálatoknak, és megtervezi a munkafolyamatot a fordítások végső kiküldéséig. Gondoskodik arról, hogy a fordítási kérelmekhez csatolják a fordításhoz hasznos információkat, és kezeli a kapcsolódó folyamatokat, beleértve a lefordítandó szöveg módosítására irányuló kérelmeket is. A Külső alkalmazottak részleg a nyelvi egységekkel együttműködve biztosítja a külsős tevékenységek tervezését, végrehajtását és elszámolását, valamint a megfelelő adminisztratív és pénzügyi gyakorlatok betartását. A kiszervezés vonatkozhat fordítási vagy korrektori munkára.

Ez az egység nem foglalkozik közvetlenül a Tolmácsolási Igazgatóság tervezési és kiszervezési tevékenységeivel (amely igazgatóság szervezetén belül egy másik transzverzális egységgel rendelkezik erre a célra), de biztosítja a költségvetési és pénzügyi kérdések központosított kezelését a Főigazgatóság egésze számára, és részt vesz különböző intézményközi munkacsoportokban.

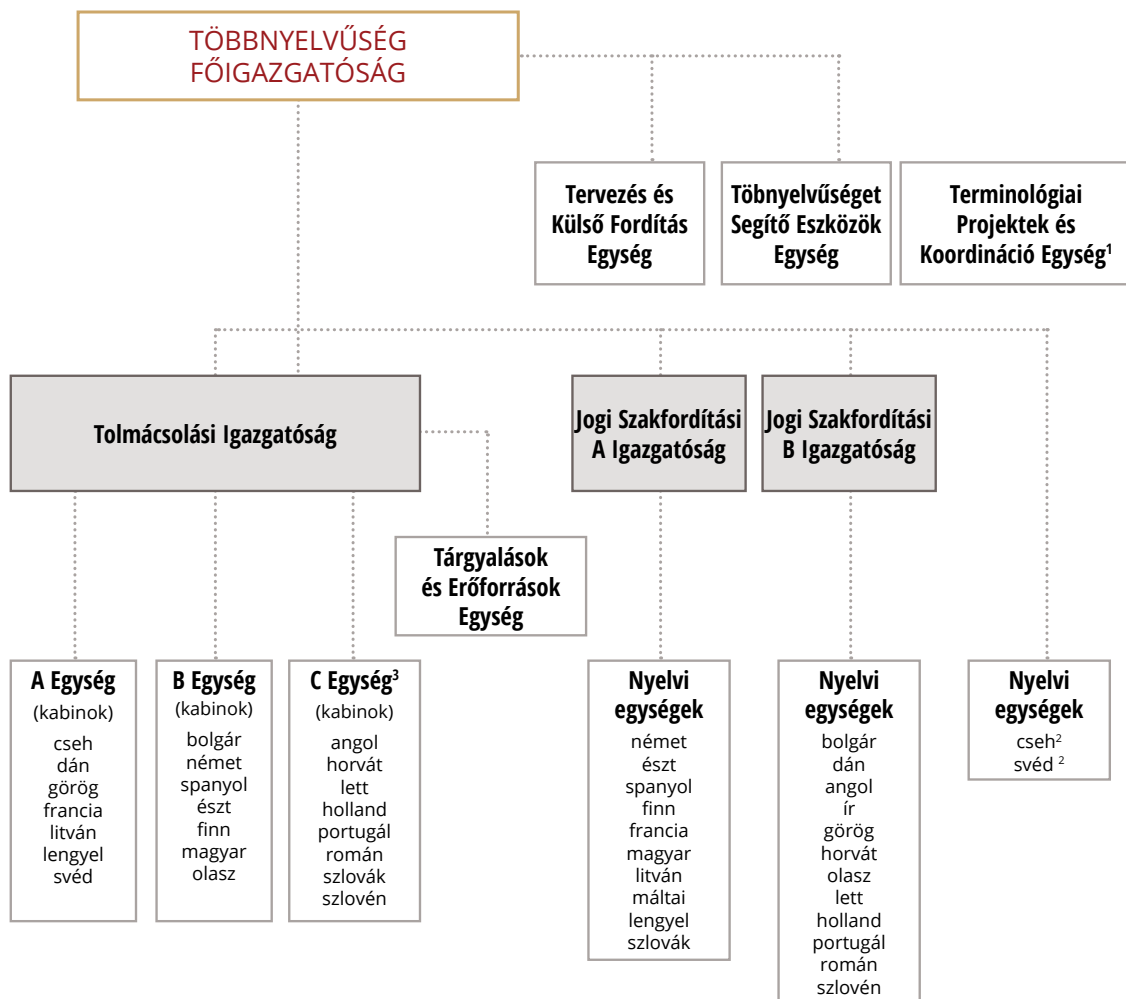
- Ebben a szakaszban érdemes megemlíteni egy másik olyan egységet, amelynek tevékenysége a Főigazgatóság egészét átfogó módon érinti, még akkor is, ha formálisan nem tartozik a Főigazgatóság alá. Ez a Terminológiai Projektek és Koordináció Egység, amely a terminológiai munkát felügyeli (terminológiai előkészítés; terminológiai gyűjtemények, például a *Vocabulaire juridique multilingue* [többnyelvű jogi szótár], az eljárási szabályzatok terminológiája, a nemzeti bíróságok elnevezései).

Ez az egység felügyeli a dokumentációs munkát is (kutatás, útmutatók és dokumentációs korpuszok a speciális *fordítási memóriák* tartalmának bővítéséhez), támogatja a nyelvi egységeket a minőségjavításra irányuló törekvés megvalósításában, és tájékoztatást nyújt a számukra, kezeli a Főigazgatóság belső kommunikációs eszközeit és médiumait, például az intranetoldalt, a hírlevelet és a prezentációs anyagokat.

A többi egység három igazgatóság között van felosztva.

A jogi szakfordítási szolgálat ezenfelül két igazgatóságból áll, amelyek kizárólag nyelvi egységeket foglalnak magukban, minden hivatalos nyelv tekintetében egy-egy egységet. A nyelvi egységeken az egységvezető irányítása alatt az egyes nyelvekre történő fordítási munkatehertől függően 20–57 jogász-nyelvész dolgozik, akiket korrektorok/nyelvi lektorok és az adott egység titkársága segít.

A Tolmácsolási Igazgatóság négy egységet foglal magában. Ezek közül három egység hét vagy nyolc állandó kabinból áll, ami összesen 22 kabint jelent (jelenleg nincs máltai vagy ír állandó *kabin*). Minden kabint kettő–tíz állandó tolmács alkot, mindig az adott nyelvre történő tolmácsolás munkaterhétől függően. A negyedik, a Tárgyalások és Erőforrások Egység a tolmácsolás tervezésében és a szabadúszó tolmácsok irányításában játszik átfogó szerepet. A Tárgyalások és Erőforrások Egység nemcsak az összes állandó és szabadúszó tolmács tárgyalásokra történő beosztásának programozásáért felelős, hanem a több mint 3000 szabadúszó tolmácsot tartalmazó intézményközi listáról kiválasztott tolmácsok heti felvételéért is. Rendszeres kapcsolatot tart fenn a Bíróság és a Törvényszék Hivatalával, valamint az intézmény más szolgálataival. A Tolmácsolási Igazgatóság horizontális ütemezéséért és a szabadúszó tolmácsok felvételéért az egység vezetője a felelős, aki mellett egy tanácsos teljes időben, míg öt másik tolmács, úgynevezett „rotateur” részidőben erősíti a programozásért felelős csapatot. Az egység öt asszisztens adminisztratív támogatásával működik, akik összetett feladatainak sorában szerepel többek között a tolmácsok felvétele és fogadása, valamint a tárgyalási dosszié szabadúszó tolmácsok részére történő összeállítása.

1 A Terminológiai Projektek és Koordináció Egység közvetlenül a Bíróság hivatalvezetője alá tartozik.

2 Azt a nyelvi egységet, amelynek élére a közemúltban új vezetőt neveztek ki, ideiglenesen a főigazgató közvetlen irányítása alá, majd ezt követően a két jogi szakfordítási igazgatóság egyike alá helyezik.

3 A C Egység emellett a máltai és az ír nyelvért is felelős, mivel jelenleg nincsenek ilyen nyelvű kabinok.

3.2 - Szakmák a Többnyelvűség Főigazgatóságán

A Bíróság eljárási szabályzatának 42. cikke szerint „[a] Bíróság nyelvi szolgálatot hoz létre, amelynek tagjai megfelelő jogi képzettséggel és az Unió több hivatalos nyelvének alapos ismeretével rendelkező szakértők”. A Bíróság tehát elsősorban versenyvizsga útján veszi fel azokat a tisztviselőket, akik rendelkeznek a jogi tolmácsolási és szakfordítási folyamathoz szükséges feladatok ellátásához megfelelő képzettséggel.

3.2.1 - A jogász-nyelvészek

A Bíróság a jogi szakfordításhoz mindig is jogász-nyelvészeket alkalmazott, azaz olyan jogászokat, akik teljes nemzeti jogi képzéssel rendelkeznek, és akik felvételük időpontjában jól ismernek legalább két másik nyelvet és jogrendszert. A fordításhoz a *célnyelv* (általános és jogi) tökéletes ismerete szükséges, amely főszabály szerint a jogász-nyelvész anyanyelve. A jogász-nyelvész feladata lehet ezenkívül később lefordítandó dokumentum szerkesztése (például az előzetes döntéshozatali kérelem összefoglalása), vagy a Bíróság vagy a Törvényszék Hivatalának kérésére a Hivatalos Lapban megjelenő közlemény, illetve a Kutatási és Dokumentációs Igazgatóság (DRD) kérésére az ügyintézéshez használt dokumentum (elővizsgálati lap) fordítása is.

Míg az irodalmi fordítás „újraalkotást” jelent, a szakfordítás – bár alapvetően nyelvi jellegű marad – egy viszonylag rögzített és univerzális szaknyelv korlátai között mozog, a jogi szakfordítás e kettő „elegye”: az átültetésnek két szinten, nyelvi és jogi-szakmai szinten kell történnie. A nyelvi szabványosítás mértéke a szöveg típusától (előzetes döntéshozatal iránti kérelmek, ítéletek, indítványok) függően változik. Összehasonlító megközelítésre van szükség: a célnyelv jogrendjében meg kell találni a forrásnyelvi szövegben hivatkozott jogi fogalom természetes ekvivalensét, vagy, ennek hiányában, funkcionális ekvivalensét. Ez gyakran kiterjedt jogi kutatást, elemzést és a források megbízhatóságának értékelését igényli. Egyetlen olvasó sem viseltetik nagyobb figyelemmel valamely szöveg iránt, mint annak fordítója.

A Bíróság esetében a jogi szakfordítás alapvető jellemzője, hogy e fordítás minden polgár számára jogokat és kötelezettségeket keletkeztet, ekként érdemben kifogástalannak kell lennie.

A szöveg nem az annak létrehozatalában közreműködő valamelyik személyé: amit a Bíróság kimond, azt minden nyelven ugyanúgy mondja ki. A jogász-nyelvész tehát

nem rendelkezik az egyéni szerző szabadságával, ellenkezőleg: a kollektív munka megbízhatóságának garantálásáért felelős.

A jogász-nyelvész számára a fordítás azt jelenti, hogy megtalálja a nyelvi és jogi megfeleléseket (összehasonlító jog), közvetíti az Unió jogát (esetleg annak sajátos fogalmaival együtt) annak különböző nyelvein, ügyelve arra, hogy az uniós jogból vett megfogalmazások és a nemzeti jogból vett megfogalmazások között megfelelő egyensúlyt találjon. A Bíróságon a jogi szakfordítás az eredeti szöveg „rekonstrukciója”, amely kötelező formai és tartalmi elemeken alapul (elsődleges jog, másodlagos jog, hivatkozások, idézetek, megszilárdult terminológia és a különböző nemzeti jogszabályokra történő utalások).⁶⁴

Az összehasonlítás során potenciálisan három különböző jogrend jelenik meg: a „forrás” nemzeti jog, a „cél” nemzeti jog és az uniós jog. Márpedig egy rendszer több nyelvben is kifejeződhet, mint ahogy egy nyelvet több rendszer is használhat.

A jogász-nyelvészek feladatát elsősorban az alábbi dokumentumok fordítása képezi:

- normatív szövegek (az Európai Unió Bíróságának alapokmánya, a Bíróság és a Törvényszék eljárási szabályzata);
- határozatok (ítéletek, végzések és vélemények);
- a határozatok összefoglalásai (*résumés*) (korábban összefoglalók [*sommaires*]) és a közzé nem tett határozatokra vonatkozó információk;
- a – különböző szerzőktől származó és különböző jogrendszereket tükröző – előzetes döntéshozatal iránti kérelmek;
- egyéb, külső eredetű, igen eltérő nyelvezetű, formájú és stílusú eljárási iratok;
- a főtanácsnoki indítványok;

64| E tekintetben Gwénaél Glâtre szerint „[a] jelenlegi Európai Unió Bírósága (EUB) ekként úgy jelenik meg, mint a nemzeti jogok közötti fordítás nagyszerű operátora. Fordítási kompetenciái az európai jog értelmezésének alapját képezik”, *L’anti-Babel: la forme „Europe” au défi de ses frontières linguistiques*, Blog du Club de Mediapart, 2017. november 16.: <https://blogs.mediapart.fr/gwenael-glatre/blog/161117/l-anti-babel-la-forme-europe-au-defi-de-ses-frontieres-linguistiques>.

- a Hivatalos Lapban megjelenő közlemények;
- sajtóközlemények, azaz olyan tájékoztató szövegek, amelyek megfogalmazása egyszerűbb, de jogilag ugyanolyan szabatosak, mint az eredeti dokumentum;
- különböző egyéb dokumentumok: levelek, internetes oldalak stb.

A jogász-nyelvész a jogi szakfordításon kívül más feladatokat is ellát. Az első ilyen feladat a lektorálás. A tevékenység az eredeti szöveg és annak harmadik személy, ugyancsak jogász-nyelvész vagy külső fordító által végzett fordítása közötti megfelelés (teljesség, a jogi félrefordítás hiánya, a célnyelv szabályainak tiszteletben tartása és megfelelő használata) ellenőrzéséből áll, amelynek során három kulcsszót kell szem előtt tartani: lojalitás (a másik munkájának tisztelete); szubszidiaritás (nem beavatkozni objektív indok nélkül); szolidaritás (nem eltérni az egység megfelelő gyakorlatától). A lektorálást végző jogász-nyelvész jobbító változtatásokat javasol, amelyekhez szükség esetén olyan megjegyzéseket fűz, amelyek lehetővé teszik a hibajavítások, a pontosságot célzó változtatások és a stilisztikai kiigazítások egyértelmű megkülönböztetését. Fontos, hogy a lektorálás minden egységben összehangolt megközelítést kövessen, ami az alkalmazott gyakorlatok formalizálását és rendszeres egyeztetéseket tesz szükségessé, de az is, hogy a bevált gyakorlatokat az egységek megosszák egymással. Az is fontos továbbá, hogy a folyamat ne váljon szükségtelenül és néha kontraproduktív módon nehézkessé: a minőségellenőrzésnek, ezenbelül a lektorálásnak az érzékeny vagy fontosabb dokumentumokra, valamint a kevésbé önálló, például a még betanulás szakaszában lévő jogász-nyelvészek által fordított dokumentumokra kell koncentrálnia. A lektoráló jogász-nyelvészt arra is felkérhetik, hogy feletteseit tájékoztassa a kollégák (vagy a külső munkatársak) teljesítményéről az értékelés és mindenekelőtt az egységes minőség fenntartása érdekében.

A jogász-nyelvész egyéb feladatai körében elsősorban az alábbiakat végzi:

- hozzájárul a dokumentumok általános minőségéhez a szerzőkkel és a más nyelvi egységek munkatársaival való együttműködés révén (kölcsonös segítségnyújtás, keresztátolvasás, a nemzeti joggal kapcsolatos kérdések megválaszolása stb.);
- közös szerkesztési elveket követve olyan összefoglalásokat készít a különösen hosszú előzetes döntéshozatal iránti kérelmekről,⁶⁵ amelyek általában nagyobb strukturáltságot biztosítanak. Az összefoglalások célja, hogy az eredeti kérelem helyett ezeket fordítják le és kézbesítik valamennyi nyelven. A francia nyelvű fordítás kivételt képez, mivel az – a Bíróság és az írásbeli észrevételek benyújtására jogosult felek igényeinek megfelelően – az eredeti és teljes előzetes döntéshozatal iránti kérelemre kiterjed;
- hozzájárul az ügyek jogi elemzéséhez azzal, hogy a Bíróság más szolgálatainak (a Bíróság Hivatalai és a Kutatási és Dokumentációs Igazgatóság) segítséget nyújt a megértést és a fordítást megkönnyítő jegyzetek készítésével;
- referenciaszemélyként működik közre, hogy a más nyelvi egységekben dolgozó kollégák számára hasznos magyarázatokkal szolgáljon a saját tagállamából származó ügyekkel kapcsolatban;
- „kérdéseket központosító személyként” működik közre az indítványok vagy ítéletek fordításának keretében, összegyűjti a más nyelvi egységekben dolgozó kollégák kérdéseit, és lehetőség szerint megválaszolja azokat, illetve strukturált módon kapcsolatba lép a dokumentumot megszerkesztő kabinettel, ha pontosításra van szükség (lásd a 2.3.2 pontot);
- közreműködik a jogi és dokumentációs kutatásokban és projektekben, valamint a terminológiai (különösen a jogi terminológia) fejlesztésében és harmonizálásában;
- hozzájárul a kollégák és külső munkatársak képzéséhez;

65| A Bíróság eljárási szabályzatának 98. cikke.

- hozzájárul a szolgálat bemutatásához, előadásokat tart a nyelvhasználati szabályokról, a szervezetről és a jogász-nyelvész munka jellegéről az intézményen belül, intézményközi szinten és nemzeti közönség előtt, beleértve a Bíróságon kívüli promóciós tevékenységeket is;
- kapcsolatot tart nyelvi egysége és a transzverzális szolgálatok között, például az informatika, a terminológia, a képzés vagy a kiszervezés területén;
- részt vesz a toborzásban (versenyvizsga-bizottságok, tisztviselők és szabadúszók kiválasztási bizottságai, versenyvizsga-feladatok javítása).

A jogász-nyelvész szakma gyors változáson megy keresztül az új informatikai eszközök, különösen a neurális fordítóeszközök egyre növekvő és egyre magasabb igényeket kielégítő hozzájárulása következtében *(lásd a 4.3.3 pontot)*.

3.2.2 - A tolmácsok

A Bíróság tolmácsai valamennyien képzett konferenciatolmácsok, akik az Unió több hivatalos nyelvéről – legalább kettő, de leggyakrabban három-hat nyelvről – képesek tolmácsolást biztosítani. A tolmácsok pályafutásuk során folyamatosan új nyelveket tanulnak azzal a céllal, hogy egy újabb tolmácsvizsgát követően felvegyék azokat nyelvi portfóliójukba. Legtöbbjük nem jogász, hiszen illúzió lenne minden tolmáctól megkövetelni ezt a kettős képesítést, de a tolmácsszolgálat egészére és minden tolmácsra egyénileg is erőteljesen hatnak a munkakörnyezet sajátosságai. Végül mindegyikük szakértővé válik, és a jog területén egészen sajátos affinitásra és rátermettségre tesznek szert. Noha a tolmácsok feladata az is, hogy az ítéletek rendelkező részét és a főtanácsnoki indítványok végkövetkeztetést tartalmazó részét felolvassák a tárgyalás azok kihirdetésére, illetve ismertetésére szolgáló részében, mesterségük teljes skálájának ismeretére a szóbeli előadásoknak helyt adó tárgyalásokon van a legnagyobb szükség. A tárgyalásokon a kabintolmácsolást végző tolmácsoknak valós időben, általában az anyanyelvükre kell átültetniük a felek képviselőinek szóbeli előadásait és az ítélező testület tagjainak a kérdéseit. Ezek a felszólalások jórészt jogi tartalmúak, eltérő ritmust követnek, és ugyancsak eltérő mértékű szónoki tehetséget és világos beszédstílust tükröznek. A felek képviselői, akiknek a szavait tolmácsolják, igen gyakran nemzeti kamarákba bejegyzett ügyvédek, akik tagállamuk jogi és nyelvi hagyományai szerint fejezik ki magukat, és az uniós jog értelmezéséhez a saját tagállamuk jogi fogalmait használják az érvelés során. A szinkrontolmács egyszerre több kihívással is szembesül: hogyan koncentráljon egyszerre a beszélő hangjára, egy, a kabinban az utolsó pillanatban

leadott írásbeli beadványra, az érvelés Ariadné-fonalára és a tárgyalóteremben kivetített előadásra, ha ráadásul a szónok olaszul beszél, miközben a diái angol nyelvűek?

A tolmácsok a Bíróság 24 hivatalos nyelvén biztosítanak tolmácsolást a két igazságszolgáltatási fórum tárgyalásain, valamint az intézményen belüli egyéb eseményeken, például a protokoll-látogatásokon, a tagállami képviselők találkozóin, a nemzeti bírák és ügyészek fórumain és az ünnepélyes üléseken. A kabinban végzett tolmácsoláson túl a felkészülés is megterhelő; a tolmács a tárgyalás előtt gyakran már napokkal korábban megkezdett aprólékos felkészülésre támaszkodik, amely munkaidejének jelentős részét teszi ki. Ahhoz, hogy hatékony legyen, a tolmácsnak ugyanazzal a dosssziával kell rendelkeznie, mint a tárgyalás résztvevőinek, amely gyakran terjedelmes, több száz oldalas mellékleteket, jogi fogalmakat, kifejezéseket és érveket tartalmaz, amelyeket a tolmácsnak mind el kell sajátítania. A tolmácsok munkájának lényeges eleme a nyelvi továbbképzés és a nyelvtudás fenntartása is. A legszigorúbb szakmai titoktartás köti őket. A Bíróság 1952-es létrehozása óta a tolmácsszolgálat az intézmény növekvő igényei miatt jelentős fejlődésen ment keresztül. A Tolmácsolási Igazgatóság jelenleg mintegy 70 állandó tolmácsot foglalkoztat.

A tolmácsok szerepe egy olyan többynnyelvű környezetben, mint amilyen a Bíróságé, segíteni minden egyes felszólalónak abban, hogy üzenete érthetően, természetesen és zavartalanul jusson el a tárgyalás többi résztvevőjéhez.

A Bíróság és a Törvényszék eljárási szabályzatában meghatározott, 24 nyelvre kiterjedő többynnyelvű nyelvi rendszer teljes körű kiaknázására csak kivételesen kerül sor. A Tárgyalások és Erőforrások Egység minden egyes tárgyalás tekintetében az adott szükségletekhez igazított csapatot állít össze. A csapatok összetétele az eljárás nyelve, a beavatkozó tagállamok nyelvei és az ítélező testület tagjainak nyelvi igényei szerint változik. A nyelvi rendszer az egyes tárgyalásokhoz igazodik, és általában a résztvevők által beszélt nyelvek számától függően csekély számú aktív kabint tesz szükségessé.

A szolgálat rendszeresen alkalmaz szabadúszókat, akiket az uniós intézményeknél akkreditált tolmácsok közös listájáról vesz fel. Alkalmazásuk az uniós intézmények és a Konferenciatolmácsok Nemzetközi Szövetsége (AIIC) közötti megállapodásban foglaltak szerint történik. A Bíróságnál a szerződés egy nap felkészülést is tartalmaz, amelyre kötelezően a Bíróság helyiségeiben kerül sor. A szabadúszók a csapathoz csatlakozva az azonos tárgyalásra beosztott állandó kollégák irányítása alá tartoznak, és ugyanazokat a munkaetikai szabályokat kell tiszteletben tartaniuk: titoktartás, diszkréció és kollegialitás.

A tolmács szakma is gyors technológiai változásokon megy keresztül, a legutóbbi fejlemény egyrészt a szóbeli előadók bírósági tárgyalásokon való távrészvétele, amelyet a Covid19-világjárvány idején az utazási korlátozások tettek szükségessé, de amely valószínűleg bizonyos mértékben állandósulni fog,⁶⁶ másrészt bizonyos tárgyalások internetes közvetítése.

3.2.3 - A korrektorok/nyelvi lektorok

A többnyelvűség megőrzése a nyelv minőségének megőrzését is jelenti. Az intézményen belül különböző szakmák képviselői, például a korrektorok, más néven nyelvi lektorok vesznek részt ebben. Feladatuk többek között a nyelvi és tipográfiai szabályok tiszteletben tartásának biztosítása, a nyelv fejlődésének nyomon követése, a helyes nyelvhasználat felett való őrökös és általában véve anyanyelvük védelme.

Az érintett szövegeket – főként az ítéleteket, végzéseket, főtanácsnoki indítványokat és a határozatok összefoglalásait – hozzáférhetővé tételük vagy közzétételük előtt olyan módon kell tökéletesíteni, hogy minden tekintetben megfeleljenek az előre meghatározott tipográfiai és formázási szabályoknak. Ez a korrektorok feladata.

Ez a szakma azonban átalakult az idők során. A folyamat teljes informatizálása kezdetben egyre összetettebb formázási feladatokat jelentett. Az intézményen belül előállított dokumentumok strukturálására tett erőfeszítések és egy olyan (jelenleg a *Trados Studio* szerkesztőprogramon alapuló) fordítási környezet bevezetése után azonban, amely

66] Marc-André Gaudissart, „La Cour de justice de l'Union européenne face à la crise sanitaire”, *Revue des affaires européennes*, 1. szám, 2020, 97–107. o. A cikket 2021-ben frissítették és közzétették az alábbi mű keretében: Edouard Dubout és Fabrice Picod, *Le Coronavirus et le droit de l'Union européenne*, Editions Bruylant, 2021, 573–593. o.). Ezt a cikket ugyancsak frissítették és közzétették román nyelven: „Funcționarea Curții de Justiție a Uniunii Europene în timpul pandemiei Covid-19”, *EuRoQuod Revista Rețelei naționale de judecătorești-coordonatori în materia dreptului Uniunii Europene*, 2020.

a fordítási munka végén visszaállítja ezt a strukturáltságot, ez a feladat csökkent, és már csak bizonyos, ilyen strukturálást nem tartalmazó dokumentumokra vonatkozik.

Emellett a korrektorok munkája fokozatosan bővült. Hiszen miközben átnézik a szöveget, hogy tökéletesítsék a tipográfiát vagy akár a formátumot, más javítandó pontokat is találhatnak. Ilyen lehet például a fordítási folyamat során esetleg tévedésből kihagyott szövegrészek azonosítása; elegánsabb vagy világosabb megfogalmazásra vonatkozó javaslatok; bizonyos helyesírási vagy nyelvtani szempontú javítások egy olyan környezetben, ahol a nyelvek fejlődnek, és ahol e korrektorok felelősséggel tartoznak e fejlődések nyomán követéséért. Ezek az új feladatok szolgálnak magyarázatul arra, hogy miért beszélünk ma már inkább nyelvi lektorokról, semmint korrektorokról.

És végül, a nyelvi lektorok tanácsot nyújtanak és képzéseket tartanak a kollégák számára, részt vesznek az általános stratégia átgondolásában, és javaslatokat tesznek a lefordított dokumentumok nyelvi minőségének javítására. Hozzájárulnak továbbá az egységük nyelven történő belső és intézményközi szövegezési szabályok kidolgozásához.

3.2.4 - A titkárságvezetők és a titkárságok

A titkárságvezető végrehajtja a nyelvi egység vezetőjének ügyintézésre vonatkozó döntéseit. Ekként szükséges lehet, hogy koordinálja a titkárság feladatait, kialakítsa a kiszervezési folyamatot a Tervezés és Külső Fordítás Egységgel együttműködve (megrendelőlapok iránti kérelmek és a számlák nyomon követése), feladat- és eredménykimutatásokat készítsen, valamint bizonyos esetekben az is, hogy a fordítási és lektorálási feladatokat az osztályvezető által meghatározott szempontok szerint kiosssa a jogász-nyelvészek számára.

A gépelés fokozatos eltűnésével, amely hagyományosan a titkárságok fő feladatát képezte, a titkárságok tagjai ma már elsősorban a szövegek érkeztetésével és előkészítésével foglalkoznak, majd azokat kiosztják a jogász-nyelvészeknek, és az informatikai folyamat végén kiküldik a felhasználók számára.

A titkárság tagjai munkafolyamat-kezelő eszközön keresztül kapják meg a fordítási kérelmeket és az egyéb információkat. Számos dokumentum előkészítése is a feladataik közé tartozik, amelynek során minden olyan elemet előhívnak, amely hasznosan beilleszthető a fordítási projektbe a jogász-nyelvész közreműködése nélkül is; ez magában foglalhatja bizonyos szövegrészek másolását és beillesztését, vagy egyre gyakrabban fordítási segédletek véglegesítését a fordítási környezetben (jelenleg a Trados Studio

speciális szerkesztő), továbbá referenciadokumentumok vagy terminológiai adatbázisok hozzáadását a fordítandó dokumentum jellemzőinek megfelelően.

A titkárság tagjai – a külső fordítók és a kiszervezett oldalak számának növekedése miatt – a titkárságvezetőt segítve a külső munkatársakkal kapcsolatos ügyintézési feladatokat is ellátnak. Biztosítják a külső fordítások minőség-ellenőrzési lapjainak elkészítését és összesítését, kapcsolatot tartanak a külső fordítókkal, és előkészítik a velük folytatott levelezést. A titkárság egyes tagjainak képeseknek kell lenniük arra is, hogy az eljárások, a keretszerződés és a költségvetési rendelet alkalmazásával biztosítsák a szabadúszók szolgáltatásainak adminisztratív kezelését.

A titkárságok szerepének fokozatos átalakulásában kulcsszerepet játszik a szövegeknek a jogász-nyelvészek számára történő kiosztásukat megelőző előkészítése. Ez az informatikai előkészítés, amely most a *Trados Studio* fordítási szerkesztőprogramban található *funkcionális kit* segítségével történik, az ítéleteket, végzéseket, indítványokat, a határozatok összefoglalásait, a közzé nem tett határozatokra vonatkozó információkat és az előzetes döntéshozatal iránti kérelmeket érinti. Más dokumentumok továbbra is hagyományos kezelést igényelnek.

A jogi szakfordítási dossziékat kezelő asszisztensek tehát a jogász-nyelvészeket más módon támogatják immár a fordítási folyamatban: információkat nyújtanak egyebek mellett a módosításokról, a tervezés megszervezéséről és a dokumentumok továbbításáról.

Ezenkívül nagy figyelem hárul a fordítási kérelmekre is. A titkárságok feladata annak ellenőrzése, hogy a dokumentum a kérelmező által megjelölt valamennyi elemet tartalmazza-e, és hogy megfelel-e minden formai és minőségi követelménynek.

A Főigazgatóság titkárságai és a transzverzális egységek titkárságai mindezen tevékenységek támogatásáért felelnek, különböző operatív és adminisztratív feladatokat látnak el, a Főigazgatóságon belül meghatározott eljárások, szabályok és technikák alkalmazásával, hozzájárulva ezzel a Főigazgatóság általános zavartalan működéséhez. Biztosítják az információcserét, a munkák előrehaladásának folyamatos nyomon követését, valamint a szolgáltatások felhasználóival, illetve a Főigazgatóság belső és külső szolgáltatóival folytatott kommunikációt.

3.2.5 - Speciális szakmák

A fordítási és tolmácsolási szolgálat munkatársainak támogatása érdekében a Főigazgatóság számos speciális szakma segítségét igénybe veheti a transzverzális csapatokon vagy egységeken belül (lásd a 3.1 pontot). Ezek az asszisztensek és tanácsosok felelnek például a személyi állomány nyilvántartásáért, a személyzet fogadásáért és képzéséért, bizonyos statisztikai elemzési feladatok elvégzéséért és az adminisztratív iratok kezeléséért. A technikaibb jellegű területeken a szolgálat olyan szakértőkre támaszkodik, mint a fordításkezelő vagy támogató eszközök fejlesztésében szakértelemmel rendelkező informatikusok, a dokumentumok elektronikus előkészítéséért felelős ügyintézők, valamint a fordítási kérelmek továbbításával és a kiszervezéssel kapcsolatos adminisztratív, szerződéses és pénzügyi eljárásokkal foglalkozó ügyintézők.

A Főigazgatóság a Terminológiai Projektek és Koordináció Egységen belül is támaszkodik a speciális szakmák által nyújtott szolgáltatásokra. Az ezt az egységet alkotó terminológusok és dokumentalisták, akiknek többsége jogász, elsősorban a terminológiai projektek kialakításában és koordinálásában vesznek részt a jogász-nyelvészekkel együttműködve. Közreműködnek a terminológiai adatlapok elkészítésében és bővítésében, valamint azok minőség-ellenőrzésében, hogy aztán beemeljék azokat a *IATE*⁶⁷ elnevezésű uniós terminológiai adatbázisba. Segítik a jogász-nyelvészek munkáját azzal, hogy kérelemre terminológiai és dokumentalista kutatásokat végeznek, amelyeknek az intézmény mindenekelőtt az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek kezelése keretében veszi hasznát. Ugyanezek a munkatársak a terminológia, valamint a nyelvi és terminológiai források, a dokumentumkutatási technikák és eszközök terén széles körű képzést is kínálnak, továbbá koordinálják a kabinetek összehasonlító nyelvészeti vizsgálatokra vonatkozó kéréseit. Néhány még technikaibb profillal rendelkező szakember az egységvezető felügyelete alatt és a Főigazgatósággal szoros együttműködésben készíti el a Főigazgatóság belső kommunikációs anyagait.

67 | <https://iate.europa.eu/home>

3.3 - A külső munkatársak

A Főigazgatóság összes fordítási és tolmácsolási igényének kielégítése céljából jelentős mértékben támaszkodik külső munkatársakra, akik egyre szorosabban működnek együtt a belső munkatársakkal, természetesen a szerződésekre és közbeszerzésekre vonatkozó szabályozás által megengedett kereteken belül és a dokumentumok bizalmas jellege szintjének függvényében.

3.3.1 - A jogász-nyelvészek és a külső fordítók

A kiszervezés különösen a jogi szakfordítási szolgálat esetében hatékony és eredményes gazdálkodási gyakorlat, mivel ha mindig elegendő számú tisztviselő állna rendelkezésre ahhoz, hogy a munkaterhelés minden csúcspontjára reagálni tudjon, a túlterheltségi időszakokon kívül a munkaerő nagy része alul lenne foglalkoztatva. El kell azonban ismerni, hogy ez utóbbi kockázat mára meglehetősen elméletivé vált, mivel az Igazgatóság munkaterhe olyan mértékű, hogy a külső munkatársak közreműködése ma már elengedhetetlen ahhoz, hogy az Igazgatóság el tudja látni alapvető feladatait.

A jogi szakfordítási szolgálat a külső fordítókat közbeszerzési eljárásokban toborozza. Minden célnyelv tekintetében létezik nyilvános közbeszerzési eljárás. Ezzel szemben nem minden közbeszerzési eljárás érinti az összes lehetséges forrásnyelvet. Az egyetlen olyan közbeszerzési eljárás, amely minden forrásnyelvet lefed, a francia nyelvre történő jogi szakfordításra vonatkozó közbeszerzési eljárás, mivel a francia nyelvi egységnek az eljárási iratokat közvetítő nyelv (lásd a 3.6.2 pontot) igénybevétele nélkül, közvetlenül kell lefordítania az egyes hivatalos nyelvekből. A többi nyelvi egység legalább francia nyelvből és az öt közvetítő nyelvből⁶⁸ – valamint adott esetben más szükségesnek bizonyuló nyelvekből – a saját nyelvére való fordításra irányuló közbeszerzési szerződést ír ki. Az úgynevezett közvetítő nyelvek szerinti nyelvi egységek, vagyis azok, amelyeknek a fordításai alapján aztán más egységek elkészítik saját nyelvi változataikat, biztosítják azon nyelvek lefedettségét is, amelyeket „közvetíteni” hivatottak. A nem francia nyelvű egységek számára különösen fontos, hogy hosszú lista álljon rendelkezésre olyan szerződő partnerek nevével, akik francia nyelvből fordítani képesek, mivel a lefordítandó dokumentumok többsége ezen a nyelven íródik.

68] Emlékeztetőül, a közvetítő nyelvek a német, az angol, a spanyol, az olasz és a lengyel.

E közbeszerzési eljárások keretében az ajánlatbontó bizottság, valamint a részvételre való jelentkezések és az ajánlatok értékelését végző csoportok közreműködését követően a közvetve megbízott, engedélyezésre jogosult tisztviselő, vagyis az egységvezető vagy helyettese, tételenként (egy tétel egy nyelvi kombinációnak felel meg) dönt azon ajánlattevők listájáról, akiknek keretszerződést ajánlanak fel, amely alapján fordítási feladatokkal bízzák meg őket annak függvényében, hogy milyen helyen szerepelnek a szerződők dinamikus listáján. Ez a sorrend az ár (30%)/minőség (70%) arány alapján kerül meghatározásra.

A külső fordítók főszabály szerint csak akkor vehetnek részt a közbeszerzési eljárásokban, ha teljes nemzeti jogi képzettséggel rendelkeznek. Tekintettel azonban arra, hogy a piac a valóságban nehezen tud elegendő számú, a kívánt nyelveken fordítani képes jogászt biztosítani, több nyelvi egység is engedett ebből a követelményből a hiányos tételek esetében, és, fenntarva a jogi szakfordításban szerzett tapasztalatra vonatkozó kritériumot, immár elfogadja a jogi képzéstől eltérő képzést is, előnyben részesítve ugyanakkor a jogász pályázókat.

Minden egyes fordítási kérelem tekintetében megrendelőlap készül azon oldalszám-kalkuláció alapján, amely nem tartalmazza az intézményközi fordítási memóriákban (*Euramis*) a hasonló szövegek keresésére szolgáló számítógépes eszközök által egyezőként megtalált oldalak számát. A külső fordító által kiállított számla kifizetése előtt minden fordítás minőség-ellenőrzésen megy keresztül. A fordításnak tökéletes minőségűnek kell lennie, ennek hiányában szerződéses szankciók alkalmazhatók a kifizetés összegének csökkentése vagy akár a keretszerződés felmondása formájában.

A külső munkatársak hozzájárulása nélkülözhetetlenné vált. A Főigazgatóság, törekedve arra, hogy a növekvő munkateher, a költségvetési korlátozások és a határidők betartásának szükségessége mellett erőforrásait a lehető leghatékonyabban használja fel, 2015 vége óta egy nagyratörő projekt végrehajtásán fáradozik a külső fordítás által nyújtott hozzájárulás optimalizálása érdekében, amely öt fő célkitűzést tartalmaz:

- elegendő számú külső munkatárs biztosítása minden egyes célnyelv tekintetében, hogy az összes szükséges forrásnyelv lefedettsége biztosított legyen;
- teljes jogi képzettséggel rendelkező külső fordítók bevonása a nem jogi végzettségű fordítók alkalmazásának csökkentése érdekében;
- azonnal használható, minőségi fordítások;

- a jogász külső munkatársak nemzeti jogrendszerükhöz való közelségének kihasználása a jogi terminológia legmagasabb szintű pontosságának biztosítása érdekében;
- a szerződő felek megismertetése a nyelvi egységek munkamódszereivel, többek között rendszeres találkozók, valamint informatikai, terminológiai és dokumentációs források biztosítása révén.

A külső fordítók számának növelése érdekében valamennyi nyelvi egység tagjai rendszeresen utaznak a tagállamokba olyan, többcélú kiküldetések keretében, amelyek során a jelenlegi külső fordítóknak képzéseket, előadásokat és kérdezz-felelek találkozókat tartanak, továbbá egyetemeket és szakmai szövetségeket keresnek fel, hogy felhívják a célközönség figyelmét a bírósági külső fordítói – főállásban vagy kiegészítő tevékenységként gyakorolt – pálya lehetőségeire. 2019-ben például kiküldetést szervezett több másik egység mellett a máltai nyelvi egység is, amely lehetővé tette a találkozást és a nyelvtanulás ösztönzését több mint 500 iskolás számára, vagy a holland nyelvi egység, amely esemény jogi szakfordítási kurzusok bevezetését eredményezte a nijmegeni (Hollandia) és a genti (Belgium) egyetemeken. A közbeszerzési eljárások keretében is folytatnak promóciós és kommunikációs tevékenységeket plakátok, broszúrák vagy a szaksajtóban és az interneten megjelenő hirdetések révén, a Bíróság honlapján található információkat pedig rendszeresen frissítik.

Ez a befektetés – a külső fordításra vonatkozó pályázatok keretében elbírált pályázatok számának folyamatos növekedését tekintve – gyümölcsözőnek bizonyul.

A nyelvi egységek, proaktív módon gondoskodva a külső fordítások minőségéről, találkozókat szerveznek a külső munkatársakkal annak érdekében, hogy megismertessék velük a Főigazgatóság követelményeit, valamint hogy bemutassák nekik a munkamódszereket, a rendelkezésükre álló eszközöket és a biztonságos információcserét szolgáló intézményközi platformon keresztül rendelkezésre álló forrásokat. Ezek a találkozók lehetőséget nyújtanak olyan hasznos eszmecserékre is, amelyek alkalmával a külső fordítók megoszthatják a munkájuk során felmerülő nehézségeket, és konkrét válaszokat kaphatnak a nyelvi egységektől.

2022 végén 1425 jogi szakfordítási keretszerződés volt érvényben 195 nyelvpárra vonatkozóan. Az aktív keresést azonban továbbra is folytatni kell. Néhány olyan nyelvi kombináció ugyanis, amelynek a lefedettsége kívánatos volna, nem található meg a piacon, míg más nyelvi kombinációk esetében az elért lefedettség továbbra sem éri el a megfelelő szintet. A sajtóban és más médiumokban történő reklámozás nem elegendő, mivel nemcsak a piacon fellelhető erőforrásokat kell mozgósítani, de az érdeklődést is fel kell kelteni.

A külső fordítások által nyújtott hozzájárulás optimalizálására irányuló projekt lehetővé tette a kiszervezés arányának fokozatos növelését, amely 2021-re 42%-ra emelkedett, ami azt jelenti, hogy a kevésbé bizalmas dokumentumok (előzetes döntéshozatal iránti kérelmek, eljárási iratok, főtanácsnoki indítványok és adott esetben már kihirdetett ítéletek) túlnyomó többségét már kiszervezik, ami jelentős mértékben tehermentesíti a belső erőforrásokat, annak ellenére, hogy a külső fordításokat szerződési és minőségbiztosítási szempontból is ellenőrizni kell.

Ami a minőséget illeti, a fordítási szolgálat mindent megtesz annak optimalizálása érdekében, különösen a dokumentációs, terminológiai és módszertani források külső munkatársakkal való megosztása, valamint az oktató jellegű és szisztematikus visszajelzési politika révén. Ezzel párhuzamosan a Főigazgatóságon belül létrehoztak egy minőségbiztosítási hálózatot, amely lehetővé teszi a nyelvi egységek minőségbiztosítási tanácsadójának kijelölt belső jogász-nyelvészek számára, hogy megosszák egymással a fordítások – beleértve a külső fordításokat is – minőségével kapcsolatos tapasztalataikat és javasolataikat. Számos kérdéskör napirendre került, többek között az, hogy egységesíteni kell a minőség-ellenőrzési gyakorlatokat és kritériumokat, és hogy jobban kell strukturálni a külső fordítóknak adott értékeléseket.

Nem szabad megfeledkezni a transzverzális egységek arra irányuló erőfeszítéseiről sem, hogy referencia- és segédanyagokat bocsássanak a külső munkatársak rendelkezésre az intézményközi biztonságos csereplatformon (terminológiai adatbázisok, dokumentáció és útmutatók a terminológia és a dokumentumkeresés területén stb.) keresztül. Ezt a kezdeményezést módszertani és technikai támogatás kíséri, amelynek célja, hogy megkönnyítse a fordítási dosszié elkészítését, és az tartalmazza az összes olyan referenciadokumentumot, amely lehetővé teszi a minőségi munka végzését a külső fordító számára.

Mivel 2015 és 2022 között a kiszervezett oldalak száma csaknem 35%-kal, a megrendelések száma több mint 61%-kal, a kifizetések száma pedig több mint 42%-kal emelkedett, a nyelvi és a transzverzális egységek vezetőinek munkája is ennek megfelelően nőtt.

A kiszervezés lehetőségei azonban nem korlátlanok. A határozattervezetek, amelyek a jogi szakfordítási szolgálat munkájának legnagyobb részét teszik ki, olyan szigorúan bizalmas dokumentumok, amelyeket nem lehet kiszervezni a kihirdetésüket megelőzően. Ezek a határozatok aláírásukat vagy kihirdetésüket követően válnak nyilvános dokumentumokká. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a jogi szakfordítási szolgálat célja az, hogy a határozatok minél több nyelvi változatát a kihirdetés napján hozzáférhetővé tegye, ekként a kiszervezés kizárt, másként e célról le kellene mondani.

3.3.2 - Szabadúszó tolmácsok vagy szerződéses konferenciatolmácsok

A Tolmácsolási Igazgatóság az uniós intézményeknél akkreditált tolmácsokat alkalmaz.

A szabadúszó tolmácsok, más néven szerződéses konferenciatolmácsok (AIC, agents interprètes de conférence), nélkülözhetetlen erőforrást jelentenek a tolmácsszolgálat zavartalan működéséhez és a tárgyalások sajátos nyelvi követelményeihez való állandó alkalmazkodáshoz.

A szerződéses konferenciatolmácsok alkalmazására az Európai Parlament, az Európai Bizottság és a Bíróság által a Szinkrontolmácsok Nemzetközi Szövetségével (AIIC) kötött megállapodásban foglaltak szerint kerül sor.

A tolmácsok tárgyalásokra való beosztása, valamint a szabadúszók felvétele egy speciális alkalmazás segítségével történik, amely egy, a Bizottság által működtetett és a Parlament, a Bizottság és a Bíróság által az intézményközi akkreditációs tesztet sikerrel teljesítő szabadúszó tolmácsok listájának kezelésére használt adatbázishoz (Webcalendar) kapcsolódik.

2022-ben a Tolmácsolási Igazgatóság 416 különböző szabadúszó tolmácsot vett igénybe összesen 3396 szerződéses napra, ami átlagosan 92 bírósági tevékenységgel töltött szerződéses napot jelent. A szabadúszók alkalmazása azt is lehetővé teszi, hogy a szolgálat olyan tehetségekre bukkanjon, akik felválthatják az állandó tolmácsokat, szakavatott szerződéses konferenciatolmácsok kis csoportját létrehozva.

A szabadúszó tolmácsokat a Bíróságra érkezve rendszerint egy kolléga fogadja és irányítja. Megkapják annak az ügynek a teljes dossziéját, amelyre beosztották őket,

beleértve a szóbeli előadások jegyzeteit is, amelyek már a tárgyalást megelőző napon vagy a tárgyalás reggelén rendelkezésre állnak. Vasárnap és ünnepnapokon e jegyzetek érkeztetése céljából az állandó tolmácsok ügyeletet látnak el. Akár hétköznapról, akár munkaszüneti napról van szó, a szabadúszó tolmácsoknak a tárgyalás előtt mindig van egy napjuk a felkészülésre, hogy tanulmányozhassák az ügy dossziéját. Ez a felkészülési idő, amelyet az intézmények közül egyedül a Bíróság biztosít, elengedhetetlenül szükséges a tárgyaláson a – gyakran igen bonyolult jogi és szakmai kérdéseket érintő – szóbeli előadások minőségi tolmácsolásának garantálásához.

Ezen, a szabadúszó tolmácsok szoros támogatása iránti elkötelezettség természetesen emlékeztet a külső fordítások optimalizálását célzó projektre, amellyel számos közös vonást mutat. A tolmácsolási és fordítási szolgálatok itt is megtalálják a szinergia konkrét lehetőségeit, különösen a látogatások, kiküldetések és a potenciális jelöltek felkutatására irányuló tevékenységek, valamint a szabadúszók készségeinek támogatása révén.

3.4 - A jogi szakfordítás és tolmácsolás minőségének jelentősége a Bíróságon

3.4.1 - A jogi szakfordítások minősége

Alapvető fontosságú, hogy az eljárás nyelvére történő fordítás a lehető legmagasabb színvonalú legyen, mivel a bírósági határozatok tartalmának a felek, illetve – előzetes döntéshozatali eljárás keretében – a kérdést előterjesztő bíróság számára tökéletesen világosnak kell lennie. A fordítás minőségének lehetővé kell tennie, hogy olyan egyértelmű határozatot lehessen hozni, mint amelyet a tagállami legfelsőbb bíróság hozna tisztán nemzeti kontextusban. Ugyanis, jóllehet technikailag a határozat a tanácskozás nyelvről, azaz a francia nyelvről készült fordítás eredménye, jogilag az eljárás nyelve bír jelentőséggel, tehát a határozatnak olyan világosnak és pontosnak kell lennie, mintha azt ezen a nyelven szövegezték volna.

A fordítások minőségének jelentősége azonban túlmutat ezen. A van Gend & Loos ítéletet (lásd a 18. lábjegyzetet) és a Costa ítéletet⁶⁹ követően az uniós jog közvetlen hatállyal rendelkezik, és elsőbbséget élvez a nemzeti joggal szemben. Alkalmazása nem függ a nemzeti áttétető intézkedésektől, az irányelvek esetét kivéve. A Bíróság

69| 1964. július 15-i ítélet, 6/64, [EU:C:1964:66](#).

igazságszolgáltatási fórumainak gyakorlata ezt az uniós jogot alkalmazza vagy értelmezi. Következésképpen a legmagasabb minőségre vonatkozó követelmény nemcsak az eljárás nyelvén készült változattal szemben áll fenn, amelyen a Bíróság formálisan eldöntötte az ügyet, hanem minden más nyelvvel szemben is, amelyre a határozatot lefordítják, különösen az előzetes döntéshozatal esetén (*erga omnes* hatály). Az uniós bíróság döntése vagy értelmezése ugyanis minden tagállamra kötelező érvényű lesz jogalkotói, végrehajtói vagy igazságszolgáltatási szinten. A következményeket a nemzeti bíróságok saját döntései fogják tükrözni. A jogi eltérések, legyenek mégoly csekélyek is, eltérő ítélkezési gyakorlathoz vezethetnek a tagállamokban, ekként veszélyeztethetik az uniós jog egységes alkalmazását. A következmények igen súlyosak lehetnek a belső piac zavartalan működésére, a nemzetközi kereskedelemre, a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló közös térség megfelelő működésére, vagy akár az alapvető jogokra nézve. Ehhez adódna a Bíróság és az Európai Unió egésze számára jelentős imázsvesztés. Végezetül mindez jogi bizonytalanságnak engedne teret, ami egyrészt a fent említett negatív hatásokkal járna, másrészt potenciálisan nagyszámú előzetes döntéshozatali kérelemhez vezetne annak tisztázása érdekében, aminek már a kezdetektől fogva egyértelműnek kellett volna lennie.

A minőség a nyelvi szolgálatok hasznosságának fontos tényezője. Ha a jogi szakfordítások nem lennének a legmagasabb minőségűek, az érintett nyelvi változatok felhasználói ezzel hamar szembesülnének, mivel nehezebben férnének hozzá a közvetített tartalomhoz, sőt az néha még félre is vezetné őket. A felhasználók természetesen arra a nyelvi változatra hagyatkoznának – párhuzamosan vagy kizárólagosan –, amelyen a jogi aktust megszövegezték, feltéve, hogy legalább minimálisan ismerik ezt a nyelvet, jöllehet óriási lenne az abból adódó veszteség, hogy a szöveget kevésbé jól értik egy, az anyanyelvükön készült minőségi változathoz képest. Vagy, ami még rosszabb, bizonyos esetekben nem is tudatosulna az olvasóban ez a veszteség, mivel nem lenne összehasonlítási alapja.

Ilyen esetekben a fordítások teljesen értelmüket vesztenék, és egyetlen nyelv, a szövegezési nyelv váltaná fel az összes többi. Bármelyik nyelv legyen is a szövegezési nyelv (a Bíróságon a francia nyelv tölti be ezt a szerepet, míg a legtöbb európai és nemzetközi intézményben az angol), nem tenné lehetővé más nyelvek beszélői számára, hogy azt éppolyan könnyen és pontosan megértsék, mint az anyanyelvüket. Az egyenlőség ezzel megszűnne, a többnyelvűségnek pedig vége szakadna.

De mi is az a minőség? Hogyan határozható meg?

Elmondható, hogy a fordítás minőségének alapvető elemei az eredetihez való hűség, a teljesség, a koherencia, az egyértelműség, a pontosság, a gördülékenység és a nyelvi pontosság (helyesírás, központozás, szintaxis), a dokumentum típusához igazított nyelvi regiszter és a határidők betartása.

A koherencia biztosítása nyilvánvalónak tűnhet, de a jogi szakfordítás keretei között a koherenciának több dimenziója van. Magában kell foglalnia a jogi koherenciát (az érvelés koherenciája), a belső koherenciát (terminológia, ismétlések, hivatkozások stb.), a külső koherenciát (diakronikus [időbeli] koherencia) és a szinkronikus koherenciát (koherencia más nyelvi változatokkal), a terminológiai koherenciát (nem kell „újból feltalálni a spanyolviaszt”), a frazeológiai koherenciát (a jogi frazeológia kiegészíti a terminológiát) és a formai koherenciát (az egység által elfogadott szabványoknak való megfelelés).⁷⁰

A határidők betartása, jóllehet a fordítás belső minőségéhez képest külső elemnek tűnhet, szintén lényeges szempontja a szolgáltatás minőségének. Valójában nehéz elképzelni haszontalanabb fordítást annál, mint amely a döntő pillanatban nem áll rendelkezésre. Egy eljárási irat késedelmes fordítása késleltetheti az egész bírósági eljárást; egy határozatnak az eljárás nyelvére történő késedelmes fordítása egyszerűen megakadályozza a határozathozatalt; egy határozat kizárólag közzétételt célzó késedelmes fordítása késlelteti a polgárok bizonyos csoportjai számára annak lehetőségét, hogy más nyelvi csoportokkal azonos ütemben ismerjék meg az új ítélkezési gyakorlatot, ezzel megbontja az e csoportok közötti egyenlőséget.

A fordítási szolgálat ezért már régebben kialakított egy úgynevezett „minőségjavítási törekvést”, amelyet aktívan érvényre juttat és folyamatosan tökéletesít a kötelezettségei és a fordításokat esetlegesen érintő különböző események (munkateher és költségvetési korlátok, de a Bíróság előtti jogviták vagy a hatásköreikre vonatkozó változások, az igazságszolgáltatási fórumok növekedése stb.) függvényében is. Ez a minőségjavítási törekvés azon az elgondoláson alapul, hogy a szövegek végső minőségét a lehető legkorábban, a fordítási munkát megelőző és kísérő fázisokban kell előkészíteni, szükség esetén a szövegek megszerkesztőivel együttműködve.

Számos intézkedés bevezetésre került annak érdekében, hogy a jogász-nyelvészeket segítsék az előzetes döntéshozatali eljárások keretében készített fordítások minőségének fenntartásában, beleértve a közvetítő nyelvekről készült fordításokat is.

70| Thierry Lefèvre, Pierre Bové, „La Langue de la traduction dans le droit des traités internationaux et dans les juridictions internationales”, *Journal des Tribunaux*, 6540. szám, 2013. november 22., 755–757.o.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek kezelése elsősorban a referenciaszemély feladata. Egy, az eljárás nyelve szerinti nyelvi egységen kijelölt jogász-nyelvésszről van szó, aki rendelkezik minden olyan – nyelvi és jogi – ismerettel, amely ahhoz szükséges, hogy kollégáinak (a fordítással megbízott jogász-nyelvésszeknek és másoknak) a dokumentum kezelése során segítséget nyújtson. Ő az, aki változtatásokat eszközöl a szövegen például a terjedelem csökkentése és a fordítás megkönnyítése érdekében (a nemzeti jogban használt kifejezéseket magyarázó megjegyzések beillesztése, magyarázatokkal ellátott törlések, különböző megjegyzések és kiegészítések stb. beillesztése) anélkül, hogy a dokumentum értelmét vagy szellemét elferdítené. Ezek a változtatások az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseket nem érintik. A referenciaszemélynek gyakran az előzetes döntéshozatal iránti kérelem tartalmának lényegét magában foglaló összefoglalást is kell szerkesztenie. Ezt az összefoglalást ezután a francia nyelv kivételével minden nyelvre lefordítják, a tanácskozás nyelvére ugyanis mindig teljes egészében lefordítják az előzetes döntéshozatalra utaló határozatot. Végül a referenciaszemély más feladatokat is ellát a dokumentum kezelésének és fordításának megkönnyítése céljából, ilyen például a szöveg és a jogi háttér előzetes elemzése, más ügyekben már lefordított azonos vagy hasonló szövegrészek azonosítása.

A fordítás során a referenciaszemély segíti a többi jogász-nyelvéssz munkáját azzal, hogy az erre a célra megnyitott wiki-felületen válaszol a kérdéseikre, vagy bármilyen más hasznos segítséget nyújt a számukra a terminológia vagy a nemzeti jog megértéséhez. Ezt követően a referenciaszemély átolvassa a tanácskozás nyelvére lefordított szöveget és adott esetben a közvetítő nyelvre lefordított szöveget is, hogy megelőzze az esetleges hibákból vagy pontatlanságokból eredő kockázatokat, amelyeknek e két nyelv esetében különösen nagy a súlyuk.

A tanácskozási nyelv és a közvetítő nyelv szerinti egység szintén különös felelősséggel bír, mivel fordításaik minősége döntő fontosságú a későbbi fordítások minősége szempontjából. A tanácskozási nyelv szerinti nyelvi egység biztosítja az ügy irataiban használt terminológiának az eljárás során, egészen az írásbeli szakasz végéig fennálló koherenciáját.

A terminológiai munka a minőségjavítási törekvés szerves részét képezi. Hozzájárul az észszerűsítési erőfeszítésekhez is, ekként kiegészíti és kiterjeszti az igazságszolgáltatási fórumok által elfogadott megtakarítási intézkedéseket. A terminológiáról lentebb a fordítási stratégiák keretében lesz szó részletesebben *(lásd a 4.1.3 pontot)*.

3.4.2 - A tolmácsolás minősége

Ugyanez a minőségi követelmény értelemszerűen vonatkozik a tolmácsolásra is, azzal a különbséggel, hogy a tolmácsolás valós időben történik, ekként nem tesz lehetővé semmilyen utólagos ellenőrzést vagy javítást. Míg a jogász-nyelvész fordíthat időt arra, hogy a szerzőt a fordítás keretében segíti munkája minőségének tökéletesítésével, lelkiismeretesen, mondatról mondatra tiszteletben tartva annak érveit, addig a tolmács tevékenysége azonnali jellegű.

Az előrelátás tehát a tolmácsolás minőségének kulcsfontosságú eleme. A tolmács munkája – ellentétben azzal, amit gondolhatnánk – nem akkor kezdődik, amikor elhelyezkedik mikrofonja mögött, és felveszi a fejhallgatót; ezt aprólékos, gyakran több nappal korábban megkezdett és munkaidejének jelentős részét kitevő felkészülés előzi meg. A továbbképzés ugyancsak lényegi fontosságú: a tolmácsnak szilárd nyelvi és tematikai ismeretekkel kell rendelkeznie, amelyek lehetővé teszik számára a beszélő szavainak elemzését és jelentésük valós időben történő hű visszaadását. Ez természetesen függ a beszélőtől, a beszédtempótól és érvelésének világosságától, de az ügyiratok, a téma és a tolmácsolt nyelv megfelelő ismerete gyakran e nehézségek leküzdéséhez.

Ilyen körülmények között egy tolmács hirtelen felmerülő helyettesítése felettébb nehéznek bizonyulhat. A tárgyalást mindenképpen meg kell tartani, és a beosztott tolmácsnak időben, pontosan ott kell lennie. Valami ilyesmit jelent a „határidők betartása” az azonnaliság keretei között.

A minőség első számú feltétele mind a fordítás, mind a tolmácsolás esetében a megfelelő munkaerő felvétele.

3.5 - Felvétel és továbbképzés

3.5.1 - A tisztviselők felvételi versenyvizsgálója

A Főigazgatóságon a munkaerő-felvétel lényegében mindig, valamennyi szakma esetében az Európai Személyzeti Felvételi Hivatal (EPSO) által szervezett nyílt versenyvizsgákon keresztül történik. A jogász-nyelvészek felvételi versenyvizsgálóival kapcsolatban említést kell tenni egy újdonságról. A korábban fordítási vizsgából és szóbeli vizsgából álló versenyvizsgák a Főigazgatóság kérésére 2020 óta egy újabb vizsgát is tartalmaznak, amelynek során egy szöveg neurális fordításának minőség-ellenőrzése a feladat.

A közelmúltban bekövetkezett, a fordítói szakmára jelentős hatást gyakorló technológiai fejlődések integrálásáról van szó.

Másik eshetőség, hogy belső versenyvizsgákat szervezzenek, amennyiben nyílt versenyvizsga szervezése nem lehetséges.

3.5.2 - Az ideiglenes alkalmazottak kiválasztási eljárásai

Az ideiglenes alkalmazottak kiválasztási eljárásai a versenyvizsgák elengedhetetlen kiegészítői, különösen az előre látható, időben korlátozott helyettesítési igények (szülési, szülői és családi szabadság stb.) kielégítéséhez. Egyes intézményközi eszközök, mint a CAST listák, értékes segítségül szolgálnak az ideiglenes alkalmazottak kiválasztása során: ezeken, az EPSO által vezetett listákon olyan jelöltek szerepelnek, akik rövid időn belül alkalmazhatók szerződéses vagy ideiglenes alkalmazottként a jogi szakfordítás területén, illetve korrektorként, nyelvi lektorként vagy titkársági munkatársként. Az „EU CV online” intézményközi adatbázis központosítja az állandó pályázati felhívásra vagy érdeklődés kifejezése iránti különleges felhívásra beérkezett pályázatokat, valamint a spontán módon beérkezett pályázatokat. A Bíróság két állandó pályázati felhívást tett közzé e felületen tanácsosok és asszisztensek számára.

Ami kifejezetten a tolmácsolást illeti, a konferenciatolmácsok nyílt versenyvizsgáin a szakma sajátosságai, valamint a tolmácsszolgálatokkal közös ilyen versenyvizsgák egyre ritkábbá válása miatt általában nagyon alacsony a sikeres pályázók száma. Tolmácsok ideiglenes alkalmazottként is felvehetők az üres álláshelyekre. A jelölteket a Bizottság, a Parlament és a Bíróság közös listáján szereplő akkreditált tolmácsok közül választják ki.

3.5.3 - A többnyelvűségi szakemberek továbbképzése

A szakmai továbbképzés kulcsfontosságú eleme mind az egyes többnyelvűségi szakmák feladatainak ellátásához szükséges, műszaki, nyelvi vagy jogi jellegű szakmai készségek fenntartásának, mind azok bővítésének. A Főigazgatóság ezért proaktív megközelítést alkalmaz, és a szakmai továbbképzést fordítási és tolmácsolási szolgáltatásai magas színvonalának garantálására irányuló politikájának alapelvevé teszi, minden évben arra sarkallva a szolgálat alkalmazottainak legnagyobb részét, hogy vegyen részt egy vagy több képzésen. 2022-ben ez több mint 900 személyt jelentett, akik átlagosan 6,5 napot töltöttek továbbképzéssel.

A szolgálaton belüli továbbképzés nagyrészt az ismeretek megosztásának példaértékű elvén alapul, amint azt tanúsítják a kollégák – legyenek éppen oktatók vagy tanulók – által az alább ismertetett különböző képzési tevékenységek során tett erőfeszítések.

A jogi szakfordítási szolgálat munkatársai szolgálatba lépésükkor részt vesznek egy olyan képzési programban, amelynek elsődleges célja az, hogy megismertesse őket a szolgálat eszközeivel és munkakörnyezetével. A program részét képező – a munkakörtől függően akár 35 órát is kitévő – képzés során az új kollégák szakmai ismereteiket nemcsak a részben a Bíróság által kifejlesztett speciális szoftverek és alkalmazások használatának elsajátításával, hanem a rendelkezésre álló számos forrásból történő dokumentum –, szöveges és terminológiai kutatás technikáinak elsajátításával is fejlesztik. Az új tolmácsok pedig egyéni és személyre szabott támogatást kapnak tapasztalt kollégáktól, akik segítenek nekik a beilleszkedésben, valamint a munkamódszerek és -eszközök elsajátításában. Az új tolmácsok beilleszkedését gyakran megkönnyíti az, hogy a szolgálatnál gyakornokként végzett munka során többük már korábban tapasztalatokat szerzett.

Ezzel a képzési programmal a Főigazgatóságnak másfelől az a célja, hogy új munkatársainak átfogó ismereteket nyújtson a Bíróság működéséről, és ösztönözze őket például annak felfedezésére, hogy milyen szerepet töltenek be az intézmény más szervezeti egységei egy ügy menetében, a kereset benyújtásától a határozathozatalig, vagy – különösen a nem jogász asszisztenseket – arra, hogy az uniós jogvitákra vonatkozó képzésen vegyenek részt.

Az említett programon kívül, és hogy az alkalmazottak lépést tarthassanak a szolgálat műszaki környezetének fejlődésével, kiterjedt képzési programok kapcsolódnak például az informatikai átállásokhoz vagy a különböző szakmák speciális új eszközeinek kifejlesztéséhez.

Hangsúlyozni kell, hogy mindezen szakképzéseket kizárólag intézményen belüli oktatók tartják, ami biztosítja, hogy azok a lehető legjobban megfeleljenek a Bíróság környezetének és munkamódszereinek.

A többszempvűségi szakmák nyelvi összetevőjének fenntartására és fejlesztésére a pályafutás során végig szükség van, és a nyelvi kapacitásuk fenntartása és bővítése céljából a tolmácsok és a jogi szakfordítási egységek rendelkezésére álló fő eszközt az intézményközi nyelvtanfolyamok alkotják. Ezért ezek a Főigazgatóság által jóváhagyott képzési ráfordításnak igen jelentős részét képezik. Konkrétan az e területre fordított

beruházás a szolgálat személyzete által teljesített összes képzési óra mintegy 75%-át teszi ki.

A nyelvtanfolyamokkal magániskolákat bízunk meg, amelyeket időszakonként ajánlati felhívás eredményeként választanak ki. Nyelvtanfolyam a lehetőségekhez mérten és a szolgálat igényeitől függően az Unió bármely hivatalos nyelvén szervezhető, a gyakorlatban azonban a jogi szakfordítási szolgálatnál a tanfolyamok közel háromnegyede az öt közvetítő nyelv (német, angol, spanyol, olasz és lengyel) valamelyikének vagy a francia nyelvnek (a tanácskozás nyelvének) az elsajátítását célozza.

A tanfolyamok formája a célzott szakmától (tolmács, jogász-nyelvész vagy más), az ütemezésétől vagy a helyszíntől függően változhat, és egy meghatározott szinttől kezdve egy külföldi tanfolyam is a nyelvi képzési kínálat részét képezi.

Noha a nyelvtanfolyamokon való részvétel szükséges eszköz, semmiképpen nem bizonyulhat elégséges eszköznek. Így e tanfolyamok hatékony és konkrét kiegészítése érdekében a szolgálaton belül más típusú képzéseket is kidolgoztak, amelyek lebonyolításához a tolmácsok és a jogász-nyelvészek kompetenciáit használják fel. Ezek közé tartoznak a heti tolmácsolási gyakorlatok, amelyek a nyelvi fejlődés valódi eszközét jelentik, vagy a jogiszöveg-olvasási műhelyek, amelyek alapját jogi szövegeknek az Unió 24 hivatalos nyelvének egyikén való magyarázó átolvasása képezi, a leggyakrabban egy újonnan benyújtott előzetes döntéshozatali kérelmet alapul véve, hogy ezzel egyidejűleg az adott fordítási folyamatot is segítsék, ideértve annak minőségét.

Ezek a műhelyek kétségkívül a nyelvi képzési program részét képezik, de az azokban részt vevő kollégáknak ezenfelül jogi ismereteik bővítésére is lehetőséget kínálnak, amely ismereteket a szolgálat igyekszik szélesíteni továbbá azzal is, hogy rendszeresen szervez konferenciákat és előadásokat az uniós vagy nemzeti jog egy-egy olyan meghatározott területén, amelyen a kollégák tudásának elmélyítésére van szükség, hogy lépést tarthassanak a terminológia fejlődésével, és továbbra is magas színvonalú fordítást és tolmácsolást tudjanak biztosítani.

E szemináriumok vezetése a lehető legnagyobb mértékben az intézményen belül rendelkezésre álló kompetenciákon nyugszik: az előadók jogász-nyelvészek, jogi referensek vagy a Bíróság vagy Törvényszék valamely tagjának kabinetjében szakmai gyakorlatukat töltő nemzeti bírák. Bizonyos esetekben azonban szükség lehet külső előadó, gyakran egyetemi oktató felkérésére is, különösen akkor, ha az előadás tárgya egy jelentős nemzeti jogi reform.

Az alkalmazottak emellett esetenként részt vehetnek más uniós intézmények vagy külső szervezetek által kínált jogi képzéseken, például az európai egyetemekkel együttműködésben szervezett, tolmácsoknak szóló éves szemináriumokon.

A többnyelvűségi szakmák középpontjában álló, fent említett területeken folytatott képzéseken kívül a szolgálat tagjai igyekeznek tökéletesíteni ismereteiket más, a szolgálat vagy az intézmény számára érdekes területeken is, ilyen a vezetői készségek fejlesztése, az irodatechnikai képzés vagy a több területet átfogó készségek vagy *soft skills* elsajátítása, például a projektmenedzsment vagy stresszkezelés.

3.6 - A többnyelvűség racionalizálása

3.6.1 - A tanácskozás nyelve

A Bíróság tagjai közötti kommunikáció kérdése már a Bíróság 1952-es létrehozását követően felmerült. Lehetőség lett volna arra, hogy a tagok ülésein az akkori négy hivatalos nyelven biztosítsanak tolmácsolást, és az összes eljárási iratot ugyanezekre a nyelvekre fordítsák le. Ez azonban kettős problémát jelentett volna, nevezetesen egyrészt a tolmácsok jelenlétét az Európai Unió Bíróságának alapokmányáról szóló 3. jegyzőkönyv 35. cikke értelmében titkos tanácskozásokon, másrészt igen nagy tolmácsolási és fordítási munkaterhet. A Bíróság ekkor úgy döntött, hogy tanácskozásait egyetlen nyelven folytatja.

Ez a választás még ma is erősen befolyásolja a Bíróság szervezetét.

Mivel a Bíróság tagjai szóban és írásban a tanácskozás nyelvén (jelenleg francia nyelven) kommunikálnak egymással, teljesen természetes, hogy a Bíróság szolgálatai a gyakorlatban e nyelv használatát tették általánossá munkájuk során.⁷¹

A Bírósághoz felvett tisztviselőknek tehát jól kell ismerniük a tanácskozás nyelvét, és azokban a ritka esetekben, amikor a Bíróság mégis olyan személyt vesz fel, aki szolgálatba lépésekor nem felel meg ennek a követelménynek, e személyt intenzív tanfolyamra küldik,

71 | Valerius M. Ciucă, „Limba de lucru a Tribunalului Uniunii Europene – de la vernaculum, de la »limba casei«, la vehiculum, la un limbaj cu destinație universală. Alocuțiune de deschidere a Conferinței internaționale Traducerile juridice în cadrul Uniunii Europene”, *Analele Stiintifice Ale Universității Alexandru Ioan Cuza Din Iasi Stiinte Juridice*, 63. kötet, Supliment, 2017, 25. o.

hogy nyelvtudása elérje a szükséges szintet. A nyelvi szolgálatok számára a tanácskozás nyelvének súlya még jelentősebb, olyannyira, hogy a tolmácsok és a jogász-nyelvészek felvételekor a magas szintű nyelvtudás követelmény és ellenőrzés tárgya.⁷²

A Bíróság és a Törvényszék ugyanis valamennyi határozattervezetét a tanácskozás nyelvén szövegezi meg, majd azokat lefordítják a többi szükséges nyelvre. Ezek a határozatok teszik ki a nyelvi egységek által lefordítandó mennyiség nagy részét. A tanácskozás nyelve szerinti nyelvi egység nyilvánvalóan nem fordítja le a határozattervezeteket, lefordítja viszont az összes eljárási iratot, többek között a felek által a bírósági eljárásokban benyújtott észrevételeket vagy beadványokat, hogy az ítélkező testületek tagjai minden részletre kiterjedően megismerhessék azokat. Mivel ezen eljárási iratok száma és terjedelme nagyobb, mint a határozattervezeteké, és mivel a tanácskozás nyelvére történő fordításuk biztosítása az eljárás zavartalan lefolytatásának előfeltétele, az említett nyelvi egység több alkalmazottat számlál, mint a többi nyelvi egység.

Ehhez hasonlóan, noha a Tolmácsolási Igazgatóság a nyelvi kombinációk széles választékát kínálja, minden tolmácsnak képesnek kell lennie arra, hogy megértse és tolmácsolja az ítélkező testület azon tagjának szavait, akik – néha a tolmácsolás gazdaságossága érdekében – nem az anyanyelvükön, hanem a tanácskozás nyelvén fejezik ki magukat. Ezenkívül minden tárgyaláson tolmácsolást biztosítanak a tanácskozás nyelvére, így kielégítve a Bíróság azon tagjainak igényeit, akik számára nem nyújtanak az anyanyelvükre történő tolmácsolást.

3.6.2 - A közvetítő nyelvek (fordítás)

Az Unió legutóbbi (2004-ben, 2007-ben és 2013-ban történt) bővítései korábban nem tapasztalt kihívással jártak a többnyelvűség kezelése szempontjából: 24 hivatalos nyelvvel az igazságszolgáltatási tevékenység biztosításához szükséges nyelvi kombinációk száma a 2004 előtti 220-ról⁷³ 2013-ban 552-re emelkedett.

72| Azért vannak néha kivételek: egy újonnan csatlakozó nyelv esetén, amikor észszerűen nem várható el, hogy a francia nyelvet ismerő jelöltek kellően széles köréből lehessen választani. Ez az eset állt fenn a 2004-es bővítések alkalmával lefolytatott nyílt versenyvizsgákon vagy az ír nyelvet érintő eltérés feloldásakor.

73| Az ír nyelvet az eljárási szabályzat már az Unió hivatalos nyelvéné válása előtt, 2007-ben elismerte lehetséges eljárási nyelvként.

A Bíróság fordítási szolgálata már 2004 előtt sem volt képes közvetlenül lefedni minden nyelvi kombinációt. A tartós és folyamatos képzési erőfeszítések ellenére az egységek jó része már nem tudott bizonyos kérelmeket kezelni. Az olyan tényezők, mint a munkateher, a már öt vagy hat nyelvből fordító számos jogász-nyelvész kapacitásának telítettsége, valamint az egyes összetett nyelvekből történő fordítás iránti kérelmek alacsony száma visszatartották, sőt eltántorították az intézményt egy minden alkalmazottat érintő, kifejezetten hosszú távú képzést célzó beruházástól. A 2004-es csatlakozások után irreálissá vált az összes nyelvi kombinációt közvetlen fordítással lefedő rendszer fenntartása iránti törekvés.

2001-ben a szolgálat előrevetítette a közvetlen fordítás és a közvetítő nyelvek által történő fordítás vegyes rendszerének bevezetését, és technikai szempontok alapján kiválasztotta, hogy mely nyelveket fogja közvetítő nyelvként használni.

A nyelvi egységek, miközben továbbra is a közvetlen fordítást részesítik előnyben, amikor ehhez egységükön belül rendelkezésre áll a megfelelő nyelvismeret, a nem francia nyelven és nem valamely közvetítő nyelven írt szövegek fordítása során hozzáférhetnek egy közvetítő nyelven készült fordításhoz. Ebben az összefüggésben különbséget kell tenni a „relényelven” és a közvetítő nyelven keresztül történő fordítás között: a relérendszerben a fordítás nem az eredeti nyelvről, hanem az első olyan nyelven rendelkezésre álló fordításról készül, amelyet a fordító ismer. Ezzel szemben a közvetítő nyelv egy olyan, előre meghatározott nyelv, amelyre a szöveget nyelvek egy ugyancsak előre meghatározott csoportjából lefordítják, hogy abból aztán fordítás készülhessen a többi nyelvre is. Ezért minden egyes közvetítő nyelv korlátozott számú más nyelvet fed le. Ez utóbbi megoldásnak jelentős előnyei vannak.

A fordítások minőségét illetően:

- a közvetítő nyelvi jogász-nyelvész tisztában van azzal, hogy felelősséggel tartozik a más nyelvi egységekben készült fordítások elkészítésének második szakaszáért, ami arra ösztönzi, hogy fordításai során különös gondossággal járjon el, és különösen arra, hogy együttműködjön egy, a közvetítő nyelv által lefedett nyelvi egységéhez tartozó jogász-nyelvésszel, referenciaszeméllyel;
- a közvetítő nyelvre készült fordítást a második szakaszban közreműködő jogász-nyelvészek kritikus szemmel olvassák, ami a koherencia további ellenőrzését jelenti, és erősíti az azonos szövegért felelős jogász-nyelvészek közötti csapatszellemet;

- amennyiben a közvetítő nyelvi fordításában módosításra van szükség, azt könnyen át lehet vezetni az összes többi fordításba;
- minden, nem közvetítő nyelv szerinti egységnek biztosítania kell a közvetítő nyelvből történő fordítást, ha nem képes közvetlen fordítást készíteni az eredetiből, így a második szintű reléfordítás (a közvetítő nyelven készült fordítás fordításából kiindulva) kizárt.

A közvetítő nyelven keresztül történő fordítás rendszerét az intézmény nem alkalmazza minden, nem közvetítő nyelven vagy nem franciául szerkesztett irat fordítására, csak a dokumentumok három kategóriájára: főtanácsnoki indítvány azon ritka esetben, ha azt a főtanácsnok nem a közvetítő nyelvek valamelyikén írta; előzetes döntéshozatal iránti kérelem; az eljárás nyelvétől eltérő vagy közvetítő nyelven benyújtott eljárási irat.⁷⁴

A szervezést illetően:

- szorosabb kapcsolat alakul ki az egyes közvetítő nyelv szerinti egység és azon egységek között, amelyek nyelvét ez az egység lefedi. Mindez nemcsak az új egységek beindítását könnyítette meg, amelyek számíthattak a közvetítő nyelv szerinti egységek támogatására és tapasztalataira, de az új egységek jogász-nyelvészei és az azon kollégák közötti együttműködést is, akik az adott új nyelvből fordítani kezdtek;
- a reális fordítási határidők annak alapján számolhatók ki, hogy meg kell-e várni a közvetítő nyelvre történő fordítást a többi fordítás megkezdése előtt.

Mivel a tanácskozás nyelve a francia, a francia nyelvi fordítási egységnek képesnek kell lennie arra, hogy az Unió valamennyi hivatalos nyelvéről közvetlenül fordítást készítsen.

A közvetítő nyelvek kiválasztásakor a jogi szakfordítási szolgálat a következő szempontok alapján döntött:

74| Erre akkor kerül sor, ha egy tagállam írásbeli észrevételeket nyújt be egy előzetes döntéshozatali ügyben, vagy ha közvetlen keresetbe avatkozik be. Az eljárási nyelv szerinti nyelvi egységnek ekkor azt le kell fordítania. Az egyetlen másik egység, amelynek ugyancsak le kell fordítania ezeket eljárási iratokat, a francia nyelvi egység. Annak elkerülése érdekében, hogy a közvetítő nyelvre történő fordítást kizárólag az eljárási nyelvi változat elkészítése céljából kelljen elkészíteni, a francia nyelvi változatot használják „természetes” közvetítő nyelvként.

- ami a közvetítő nyelvek számát illeti, akkoriban úgy vélték, hogy (a francián, a „természetes” közvetítő nyelven kívül) négy közvetítő nyelv lehetővé tenné az új nyelvek tanulására irányuló képzési ráfordítások jobb megosztását, és növelné a jogász-nyelvészek toborzásának lehetőségét a tagjelölt országokban, mivel szélesebb lenne a vizsgára felajánlható nyelvek köre;
- e közvetítő nyelvek meghatározásakor a következő tényezőket vették figyelembe:
 - az egyes nyelvek ismeretének szintje, azaz a különböző nyelvekről fordító jogász-nyelvészek száma az egységeken belül;
 - az a gyakoriság, amellyel egy adott nyelvet eljárási nyelvként használnak;
 - az állandó főtanácsnokok nyelve, mivel várható volt, hogy az indítványok nagy részét ezeken a nyelveken fogják megfogalmazni, szemben a tagállamok között rotációs rendszerben megosztott helyet betöltő főtanácsnokok által használt nyelvekkel;
 - a különböző egységek stabilitása (felvételi nehézségek, a fluktuáció mértéke, a munkateher kezelésének szintje).

E kritériumok alapján kezdetben a német, az angol, a spanyol és az olasz nyelvet választották ki. Bebizonyosodott ugyanis, hogy az egyes nyelvi egységek általában ezeket a nyelveket ismerik a legjobban, és hogy az ezeken a nyelveken és a francia nyelven beérkezett oldalak az összes lefordítandó oldal több mint 90%-át teszik ki.

Az egyes közvetítő nyelv szerinti egységek által lefedett nyelvek elosztásának meghatározásakor több tényezőt is figyelembe vettek:

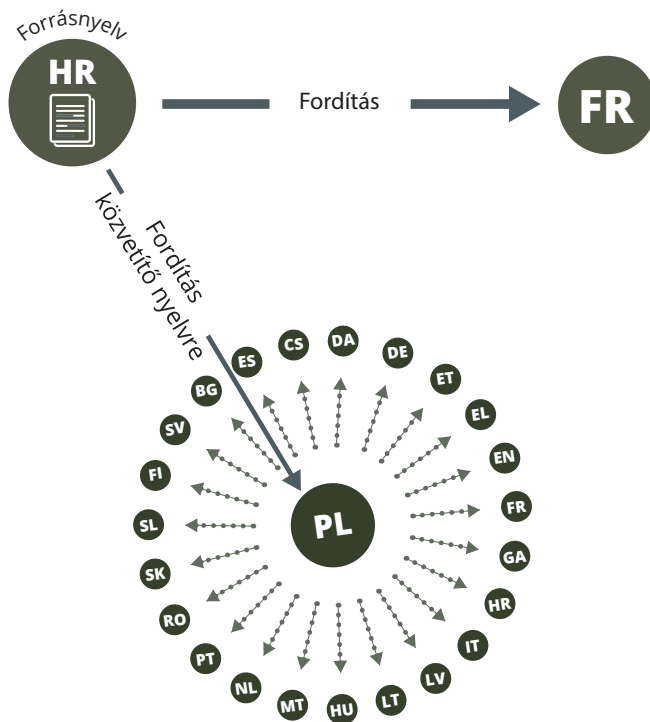
- az egyes közvetítő nyelv szerinti egységektől megkövetelt erőfeszítések igazságos megosztása;
- az új nyelvek vagy az azokhoz közel álló nyelvek ismerete a különböző közvetítő nyelvi egységekben, tekintve, hogy például a finn nyelv ismerete igen nagy előnyt jelent az észti nyelv elsajátításához vagy a cseh nyelv ismerete a szlovák nyelv elsajátításához;
- a (régi és új) tagállamok közötti kulturális vagy nyelvi kapcsolatok. Például az olaszországi szlovén nyelvű kisebbség létének köszönhetően volt lehetséges olyan külső munkatársakat találni, akik olasz nyelvből tudnak fordítani.

Tekintettel egyrészt arra, hogy 2004 után a hivatalos nyelvek listája számos nyelvvel (bolgár, ír, horvát és román) bővült, másrészt arra, hogy a Lisszaboni Szerződés egy hatodik állandó főtanácsnoki helyet hozott létre, amely Lengyelország számára van fenntartva, megszületett a döntés, hogy 2019. október 1-jétől a közvetítő nyelvek köre kiegészül a lengyelül mint ötödik közvetítő nyelvvel. Ettől az időponttól kezdve a lengyel nyelvi egység biztosítja a cseh, a horvát és a szlovák nyelv lefedését. Ennek kettős előnye van:

- a lengyel állandó főtanácsnok, ha kívánja, anyanyelvén is fogalmazhatja indítványát, anélkül, hogy ez hosszabb fordítási határidőt tenne szükségessé;
- minden közvetítő nyelv szerinti egység mentesült egy-egy közvetített nyelvvel lefedett nyelv iránti felelősség alól (a német nyelvi egység mentesült a lengyel, az angol nyelvi egység a cseh, az olasz nyelvi egység a szlovák, a spanyol nyelvi egység a horvát nyelv alól).

Ez a fejlődés természetesen jelentős képzési ráfordítást igényelt, mivel a lengyel nyelvi egységnek el kellett sajátítania azokat a nyelveket, amelyeket immár közvetítő nyelvként lefed, és minden más egységnek el kellett sajátítania a lengyel nyelvet. Ezt a folyamatot nyelvi képzés kísérte, beleértve a külföldi nyelvi tartózkodásokat, valamint számos jogszöveg-olvasási műhely és előadás szervezését.

Közvetítő nyelven keresztüli fordítás

A közvetítő nyelvekkel

lefedett nyelvek

BG, ET, FI, NL

DA, LT, MT, SV, GA

EL, RO, SL

HU, LV, PT

CS, HR, SK

DE

EN

IT

ES

PL

Közvetítő
nyelv

3.6.3 - A „relényelv” és a „retúrnyelv” (tolmácsolás)

A tárgyaláson a főtanácsnok által választott nyelven fogalmazott indítvány végkövetkeztetéseit francia nyelven és az eljárás nyelvén, míg az ítélet rendelkező részét csak francia nyelven ismertetik a tolmácsok. A gyakorlatban inkább „felolvasásról”, semmint tolmácsolásról van szó, mivel a dokumentumok feltételezhetően már rendelkezésre állnak az érintett nyelvi változatokon.

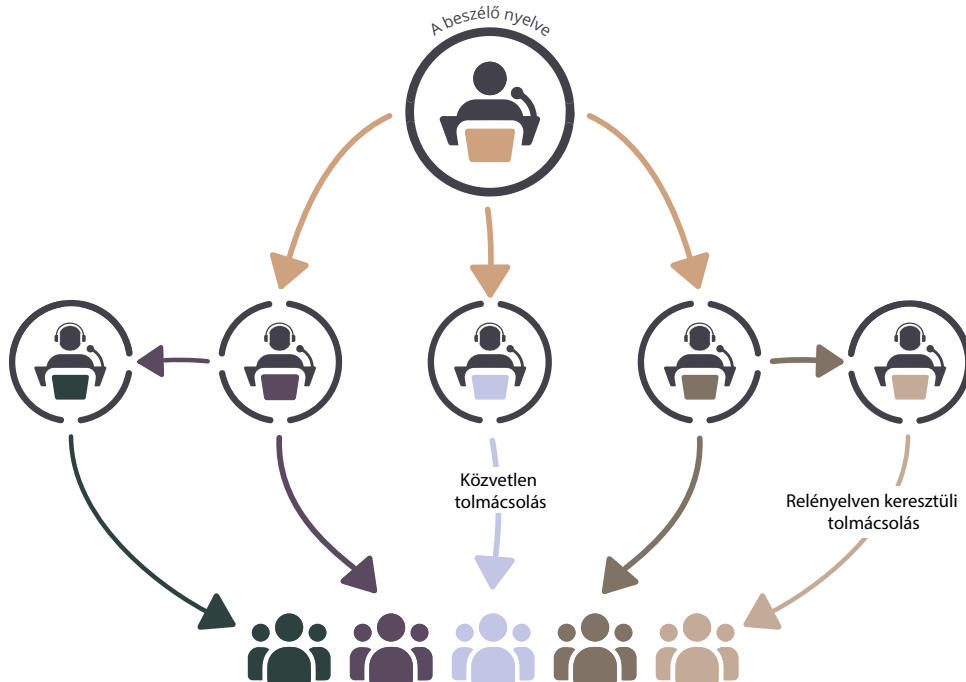
A szóbeli előadások tekintetében viszont, mint fentebb említettük, lehetőség szerint minden tárgyaláson biztosított a tolmácsolás francia nyelvre, valamint igény szerint más nyelvekre is. Egy olyan tárgyaláson, amelyen szóbeli előadások hangoznak el, az 552 nyelvi kombináció bármelyikén szükség lehet tolmácsolásra. 70 tolmáccsal – a számos szabadúszó tolmács által biztosított erősítés ellenére – nem reális elvárás minden egyes nyelvi kombináció közvetlen lefedettsége. A fordításhoz hasonlóan itt is meg kellett szervezni, hogy a tolmácsolás mégis mindig biztosított legyen, még a kevésbé gyakori nyelvkombinációkban is. Két fő stratégiát alkalmaznak.

Az első stratégia az, hogy olyan tolmácsot bíznak meg a célnyelvre történő tolmácsolással, aki valójában forrásnyelvi beszélő. Elvileg minden tolmács csak az anyanyelvére tolmácsol. Ugyanakkor egyes tolmácsok olyan szinten beszélnek valamely másik nyelvet, hogy arra mint aktív nyelvre úgy képesek tolmácsolni, mintha az anyanyelvük lenne: például amikor egy cseh tolmács csehből tolmácsol angolra. Ez az úgynevezett retúrtolmácsolás.

A második stratégia szerint a kabinokat „relékben” működtetik. Ilyen esetben egyes kabinokban a tolmácsok nem közvetlenül a felszólaló nyelvéről tolmácsolnak, hanem egy másik nyelvi kabinban lévő kollégának közvetlenül e tolmács anyanyelvére történő tolmácsolásából kiindulva. Például egy olasz tolmács közvetlenül cseh nyelvből tolmácsol, a többi kabin pedig hallgatja az olasz tolmácsolást, és abból tolmácsol a saját nyelvére.

Ez a két stratégia, a retúr- és a relétolmácsolás kombinálható is. Ismét az imént említett példákkal élve: elképzelhető, hogy egy cseh beszélőt egy honfitársa „retúr” tolmácsolja angolra, emellett ugyanakkor egy olasz tolmács is tolmácsol, a többi kabin pedig – nyelvi lefedettségük és elérhetőségük függvényében – vagy az olasz tolmácsolásból, vagy az angol „retúrtolmácsolásból” dolgozik „relében”. Mindez nyilvánvalóan nem lehet rögtönzés tárgya, és alapos szervezésre van szükség ahhoz, hogy a kabinok kiosztása észszerűen legyen meghatározva, és hogy minden tolmács tisztában legyen a saját szerepével, ekként azzal is, hogy más kabinokban folyik-e tolmácsolás az általa nyújtott tolmácsolás alapján.

Közvetlen vagy relényelven keresztüli tolmácsolás

A tárgyalás aktív résztvevői számára nyújtott tolmácsolás rugalmassága

A többnyelvű tolmácsolás teljes rendszerében a beszélő bármely hivatalos nyelven kifejezheti magát, és a tolmácsolás biztosított ugyanezen nyelvek mindegyike felé: ekkor szimmetrikus rezsímről beszélünk, amely 24 hivatalos nyelv esetében összesen 552 nyelvi kombinációt jelent. A gyakorlatban ritkán van szükség erre a teljes nyelvi lefedettségre, bizonyos eljárások kivételével, mint amilyen az EUMSZ 218. cikk (11) bekezdése szerinti vélemény iránti kérelmekkel kapcsolatos eljárás, amelynek során a tolmácsolás minden nyelvre biztosított.

A gyakorlatban a tolmácsszolgálat „à la carte” rezsimben működik. Az igazságszolgáltatási fórumok minden tagja és minden fél az általa választott nyelven szólal fel, és azt a tárgyalás többi résztvevőjének nyelvére tolmácsolják. Ez a rezsim módosulhat a tényleges szükségletek függvényében: a tárgyalás egyes résztvevői bizonyos esetekben anyanyelvükön kívánnak beszélni, de beleegyeznek abba, hogy az eredetit vagy egy más nyelven folyó tolmácsolást hallgassanak; más esetekben beleegyeznek abba, hogy idegen nyelven szólaljanak fel, és egy másik idegen nyelvet hallgassanak. Ez esetben aszimmetrikus rezsímről van szó. Ez a rugalmasság lehetőséget nyújt a tolmácsolást szükségessé tévő nyelvek számának csökkentésére.

Például a tárgyalásokon az ítélkező testületek tagjai nem mindig kérik, hogy a vitát az anyanyelvükön követhessék, és ezen a nyelven fejezhessék ki magukat, noha ez jogukban áll, és a tárgyi feltételek is adottak. A bírák és a főtanácsnokok mind több nyelven, többek között franciául is beszélnek, és szükség esetén hajlandók olyan nyelvet használni, amely a többi tagnak és a tárgyaláson részt vevőknek vagy azok jelentős részének közös nyelve vagy általuk ismert nyelv. A tolmácsszolgálat hivatalba lépéskor minden új taggal felveszi a kapcsolatot, hogy megállapodjanak abban, az adott személy mely nyelveket, hogyan és milyen körülmények között hajlandó használni. Ezt követően a tolmácsszolgálat Tárgyalások és Erőforrások Egysége nagy alapossággal megtervezi a tolmácsok tárgyalásokra történő beosztását.

Ezzel szemben előfordulhat, hogy egyes felek vagy képviselőik kivételesen engedélyt kérnek és kapnak arra, hogy az eljárás nyelvétől eltérő nyelven adják elő szóbeli előadásait. Ez a lehetőség csak az előzetes döntéshozatali eljárásokban megengedett.⁷⁵

75 | Lásd a „Gyakorlati útmutató a felek részére a Bíróság elé terjesztett ügyekre vonatkozóan” című dokumentum (HL 2020. L 42., 1. o.) 62–64. pontját.

3.6.4 - Fordításgazdaságosság

A fordítási és tolmácsolási tevékenységek jelentős költséget jelentenek *(lásd az 5. fejezetet)*. Nem szükséges azonban pontosan felmérni ezt a költséget ahhoz, hogy máris intézkedéseket lehessen hozni a többnyelvűség észszerűsítése érdekében, amelyek lehetővé teszik az Unió költségvetésére nehezedő pénzügyi terhek csökkentését.

Az észszerűsítésre irányuló első intézkedés az volt, hogy a Bíróság már 1952-ben tanácskozási nyelvet választott. Ez a választás lehetővé tette, hogy elkerülhető legyen az eljárási iratok valamennyi hivatalos nyelvre történő lefordítása, amelyeket – az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek kivételével – nem kézbesítenek a tagállamoknak, nem tesznek közzé, és nem is tesznek más módon hozzáférhetővé. Ugyanezen döntésnek köszönhetően az ítélező testületek számos ülésén már nincs szükség tolmácsolásra, ami egyúttal megerősíti a tanácskozások titkosságát. Ezen, igen jelentős megtakarításért cserébe⁷⁶ az igazságszolgáltatási fórum minden tagjának képesnek kell lennie arra, hogy szóban és írásban is a választott közös nyelven, „a tanácskozás nyelvén” dolgozzon.

Az új nyelvek megjelenésével, valamint az ügyek számának és összetettségének növekedésével párhuzamosan a fordítási oldalak száma is nőtt. Az intézmény részéről megfogalmazódott az igény – és élt is annak lehetőségével –, hogy a fordítási terhet anélkül csökkentse, hogy a jogalanyok jogait vagy lényegében az ítélezési gyakorlat többnyelvű hozzáférhetőségét csorbítaná.

E megtakarítások némelyike pragmatikusan alakult ki, ilyen például a jogi szakfordítási szolgálat azon gyakorlata, hogy az előzetes döntéshozatalra utaló határozatok bizonyos részeit nem fordítja le, hanem az „*omissis*” szóval vagy más, ennek megfelelő kifejezéssel helyettesíti azokat, a kihúzott szöveg jellegének rövid megjelölésével, legyen szó például az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban szereplő, de a nemzeti jog elfogadhatósági kérdéseire vonatkozó, magához az előzetes döntéshozatal iránti kérelemhez nem kapcsolódó megfontolásokról. Ugyanez vonatkozik arra a döntésre is, hogy a beadványok terjedelmes mellékleteit nem fordíttatják le szisztematikusan, csak akkor és annyiban, amennyiben a fordítás szükségessége a neurális fordítás elkészültét követően és a forrásnyelvet ismerő jogász-nyelvésszel történt konzultáció ellenére is fennáll. A közvetítő nyelv segítségével történő fordításra vonatkozó döntés *(lásd a 3.6.2 pontot)* számos nyelvi kombinációban ugyancsak megtakarítást tesz lehetővé

76| Ez a megtakarítás évente mintegy 2 000 000 fordítási oldalt jelent.

mind a képzés, mind a tisztviselők száma tekintetében. A többi megtakarítás azonban az intézmény – ugyancsak alaposan átgondolt – formális döntéseinek az eredménye.

Például már 1994-ben döntés született arról, hogy a tárgyalásra készített jelentéseket nem teszik közzé az EBHT-ban, ami lehetővé tette, hogy azokat csak az eljárás nyelvére fordítsák le a felek részére történő kézbesítés céljából. Maguk a határozatok kellőképpen ismertették a háttérrel és a felek érveit, így azoknak a tárgyalásra készített jelentések útján történő teljes körű közzétételére nem volt valójában szükség.

Az igazságügyi fórumok támogatásával 2004 óta fokozatosan további nagyszabású költségta-
karékosági intézkedéseket hajtottak végre. Az intézmény fordítási igényeit több év alatt korlátozni és stabilizálni tudta azáltal, hogy a Bíróság olyan, különböző szervezeti intézkedéseket fogadott el, amelyek közvetlenül befolyásolják ezeket az igényeket.

Először is, a Bíróság 2004-ben, a Törvényszék pedig 2005-ben bevezette az ítélezési gyakorlat szelektív közzétételét. Az EBHT-ban immár nem kellett kivétel nélkül minden bírósági határozatot közzétenni és következésképpen minden nyelvre lefordítani, csak azokat, amelyeknek tartalma ezt teljes mértékben indokoltá tette. Ezt a gyakorlatot 2011-ben kiterjesztették és fokozták, egyúttal bevezették a Törvényszék egyes határozatai kivonatos közzétételének lehetőségét. Jelenleg a Bíróság gyakorlata az, hogy nem teszi közzé a három vagy öt bíróból álló tanácsok közvetlen kereset vagy fellebbezés tárgyában hozott határozatait, kivéve, ha e határozatokat főtanácsnoki indítvány előzi meg. A Törvényszéken – hacsak az ítélező testület másként nem határoz – a nagytanács és az öt bíróból álló tanácsok ítéleteit teszik közzé az EBHT-ban. A három bíróból álló tanács ítéleteinek közzétételéről az ítélező testület eseti alapon dönt. A Törvényszék egyesbíróként eljárva hozott ítéletei és az igazságszolgáltatási jellegű végzések – eltérő határozat hiányában – nem kerülnek közzétételre az EBHT-ban. A határozatok szelektív közzétételének köszönhető fordítási megtakarítás 2021-ben meghaladta a 494 000 oldalt, 2022-ben pedig a 375 000 oldalt.

Ugyancsak 2004-ben a Bíróság eljárási szabályzatát módosították annak érdekében, hogy lehetővé váljon a különösen hosszú előzetes döntéshozatalra utaló határozatok

összefoglalása.⁷⁷ Az összefoglalások készítése, az „omissis” fentebb leírt gyakorlatával együttesen 2022-ben több mint 153 000 fordítási oldal megtakarítást tett lehetővé.

2011-ben igen jelentős fordítási megtakarításokra irányuló intézkedéseket hoztak. A szelektív és a kivonatos közzététel kiterjesztését már említettük. Az intézmény azonban ezzel párhuzamosan úgy döntött, hogy szabályozza a főtanácsnokok indítványainak terjedelmét, törekedve arra, hogy azok átlagos terjedelme ne haladja meg a 40 oldalt, kivéve azokat az eseteket, amikor ezek az indítványok fellebbezési eljárás részét képezik. Mivel az indítványokat valamennyi hivatalos nyelvre lefordítják, ez a kiegészítő intézkedés a fordítási mennyiségek jelentős csökkentését tette lehetővé.

Az eljárási szabályzat 2012-es reformját követően a Bíróság egyébként befejezte a tárgyalásra készített jelentések készítését, a Törvényszék pedig úgy döntött, hogy csökkenti a tárgyalásra készített jelentések terjedelmét, ami 2021-ben több mint 10 000 fordítási oldallal egyenértékű csökkenést eredményezett.

Az igazságszolgáltatási fórumok a feleknek szóló gyakorlati útmutatókban elvileg ugyancsak korlátozzák a beadványok hosszát. Például az előzetes döntéshozatali eljárások írásbeli szakaszában az írásbeli észrevételek terjedelme általában 20 oldalra korlátozódik. Közvetlen keresetek és fellebbezések esetében a beavatkozási beadványnak tömörebbnek kell lennie, mint a támogatott fél beadványának, és hossza nem haladhatja meg a tíz oldalt.⁷⁸ A Törvényszék ugyancsak maximális hosszt ír elő a beadványok típusa és az érintett eljárások szerint.⁷⁹

Fokozatosan egyéb költségtakarékossági intézkedések végrehajtására is sor kerül. A fellebbezések előzetes megengedhetővé nyilvánítására irányuló, 2019-ben bevezetett mechanizmus 2022-ben 39 fellebbezés elbírálásának elkerülését tette lehetővé. Noha a megengedhetővé nyilvánítás iránti kérelemről és az annak tárgyában határozó végzésről készül fordítás francia nyelvre, illetve az eljárás nyelvére, a fellebbezések

77] A Bíróság eljárási szabályzata 98. cikkének (1) bekezdése. A gyakorlatban a jogi szakfordítási szolgálat arra törekszik, hogy a 15 oldalas vagy annál hosszabb előzetes döntéshozatal iránti kérelmekről lehetőség szerint összefoglalást készítsen.

78] Gyakorlati útmutató a felek részére a Bíróság elé terjesztett ügyekre vonatkozóan (HL 2020. L 42., 1. o.).

79] A Törvényszék eljárási szabályzata 2016. július 13-án (HL 2016. L 217., 78. o.) és 2018. október 17-én (HL 2018. L 294., 23. o., helyesbítés: HL 2018. L 296., 40. o.) módosított, 2015. május 20-i gyakorlati végrehajtási rendelkezéseinek (HL 2015. L 152., 1. o.) 105. pontja.

elutasítása esetén lefordítandó eljárási iratok és határozatok fordításának hiányából fakadó nettó megtakarítás becsült mértéke több mint 22 000 oldal volt. Másrészt a Bíróság elnökének kabinetje, a Bíróság hivatalvezetője, a Kutatási és Dokumentációs Igazgatóság és a Többnyelvűség Főigazgatóság megerősítették együttműködésüket azon előzetes döntéshozatal iránti kérelmek azonosítása érdekében, amelyek gyorsan lezárhatók indokolt végzéssel a Bíróság eljárási szabályzata 53. cikkének (2) bekezdése (nyilvánvaló elfogadhatatlanság) vagy 99. cikke értelmében (egy korábbival azonos vagy olyan kérdés, amelyre a válasz egyértelműen levezethető az ítélkezési gyakorlatból), ami lehetővé teszi a francián kívüli összes többi nyelvre való fordítás elkerülését. Ez a megerősített együttműködés hozzájárul a megfelelő ügyintézéshez, valamint a Főigazgatóság munkaterhének kezeléséhez, még ha a realizált megtakarítás nehezen számszerűsíthető is.

A teljesség kedvéért említést érdemelnek az olyan modern és hatékony munkamódszerek bevezetéséből *(lásd a 4.3 pontot)* eredő jelentős megtakarítások, mint amilyen a továbbképzés és a terminológia, amelyek lehetővé teszik a jogász-nyelvész számára, hogy a lehető leggyorsabban levonja a helyes következtetést, vagy a kiszervezés, amely gyakran jó áron biztosít fordítást, még akkor is, ha azt lektorálni kell, és mint az informatika, különös tekintettel a fordítást támogató eszközökre, amelyek számottevő időmegtakarítást eredményeznek.

Ezek, az igazságügyi fórumok által egy nehéz – a nyelvi szolgálatok és különösen a jogi szakfordítási szolgálat belső forrásainak megszorításával jellemezhető – költségvetési helyzetben elfogadott intézkedések⁸⁰ elengedhetetlenek a jogi szakfordítási igazgatóság alábbi három fő céljának eléréséhez: a fordítás biztosítása az eljárás során, annak késleltetése nélkül, az ítélkezési gyakorlat gyors hozzáférhetővé tételének és közzétételének biztosítása és a szolgáltatások magas minőségének fenntartása.

3.6.5 - A többnyelvűség mint az eljárás időtartamát befolyásoló tényező

Olykor arról hallani, hogy a fordítás folyamata kedvezőtlenül befolyásolja a Bíróság és a Törvényszék előtti eljárások időtartamát. Vajon tényleg így van? Ez az állítás első hallásra hihetőnek tűnik, mivel az eljáráshoz szükséges összes nyelvi változat elérhetőségének

80| 2012 és 2021 között – a horvát és ír nyelvi fordítási egységek álláshelyeit nem számítva, amely nyelveket újonnan kell lefedni – a fordítási szolgálat 71 költségvetési álláshelyet veszített el, a tolmácsszolgálat pedig négyet. A munkateher azonban, amelyet az intézmény nem tud befolyásolni, folyamatosan növekszik.

biztosítása nagy kihívást jelent. Az elemzés azonban más eredményhez vezet. Ahhoz, hogy kiszámíthassuk, mennyivel húzódik el az eljárás kizárólag a fordítási folyamat miatt, abból mindenekelőtt le kell vonni az eljárás valamennyi lényeges, a fordítási folyamattal párhuzamosan zajló szakaszára fordított időt.

Az eljárás írásbeli szakasza

Amint az eljárást megindító iratot közvetlen kereset vagy fellebbezés keretében benyújtják a két igazságszolgáltatási fórum valamelyikéhez, kezdetét veszi a fordítási folyamat. A keresetlevelet vagy a fellebbezési kérelmet a fordítási szolgálatnak történő továbbítással egyidejűleg kézbesítik a feleknek, és a kézbesítéssel megnyílik az ellenkérelem vagy a válaszbeadvány benyújtására nyitva álló eljárési határidő; ezt követően adott esetben újabb határidők vonatkoznak az esetleges válasz és viszonzválasz benyújtására. Mindeközben a fordítási folyamat halad. Az eljárási iratok fordításának az eljárás tartamára gyakorolt hatása tehát közvetlen kereset és fellebbezés esetén arra az időre korlátozódik, amely az utolsó beadvány benyújtása – amellyel az eljárás írásbeli szakasza lezárul – és annak francia nyelvre történő fordítása között eltelik, mivel az előadó bírónak ettől az időponttól kezdve áll rendelkezésére az ügy teljes aktája, amelyen a felek írásbeli érveinek teljes körű ismerete mellett dolgozhat. Egyesek jogosan hozhatják fel érvként, hogy egy ügyön már azelőtt lehet dolgozni, hogy az utolsó beadvány is rendelkezésre állna a tanácskozás nyelvén, azonban nem a legmegfelelőbb körülmények között.⁸¹

Ugyanez vonatkozik az előzetes döntéshozatali eljárásokra is, azzal a fenntartással, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nemcsak a felek, hanem a tagállamok számára is kézbesíteni kell a saját nyelvükön (a szokásos fordítási határidő 20 munkanap), és az írásbeli észrevételek benyújtásának határideje természetesen csak e kézbesítés időpontjától kezdődik. Ez az idő – kizárólag az előzetes döntéshozatali eljárásban – hozzáadódik az utolsó beadvány fordítási idejéhez.

81 | Egy neurális gépi fordítás előzetes rendelkezésre bocsátása már lehetővé tenné az ügy összetettségének jobb mérlegelését, egyes kutatások megkezdését, vagy akár olyan pervezető intézkedések meghozatalát, mint amilyen az arra vonatkozó döntés, hogy az ügyben egyetlen beadványváltásra kell szorítkozni.

Az eljárás szóbeli szakasza

A többnyelvűség kezelésére az írásbeli szakaszban fordított ezen időhöz még hozzáadódik:

- a Törvényszéken a tanácskozás nyelvén szövegezett tárgyalásra készített jelentésnek az eljárás nyelvére történő fordítása (a Bíróságon már nincs tárgyalásra készített jelentés). Fontos tisztában lenni azzal, hogy a tárgyalásra készített jelentés lefordításához szükséges idő csak egyike a tárgyalás időpontjának kitűzésekor tekintetbe vett tényezőknek, mivel nemcsak a jegyzőkönyv kézbesítését követően a felek számára biztosított észszerű felkészülési időt kell figyelembe venni, hanem például a tárgyalótermek rendelkezésre állását és a kívánt tolmácsolási konfigurációt is. Ez idáig még mindig sikerült biztosítani a tolmácsolást a kitűzött tárgyalásokhoz, akár külső szolgáltatókat is igénybe véve, és még egyetlen tárgyalást sem kellett tolmácsolási okból elhalasztani.
- A Bíróságon, azokban az ügyekben, ahol főtanácsnoki indítvány ismertetésére sor kerül, ezen indítványok tanácskozás nyelvére történő fordításának ideje, ha ezt nem ezen a nyelven szövegezték.

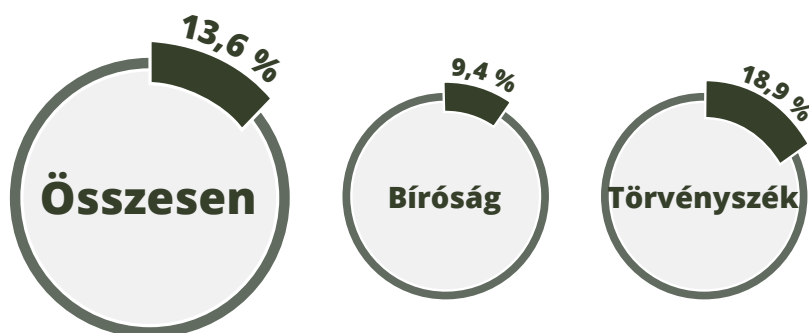
Maga a tárgyalás, mivel azt szinkrontolmácsolás kíséri, természetesen nem befolyásolja az eljárás tartamát.

A tanácskozási szakasz

Végül számításba kell venni a magának a határozatnak az eljárás nyelvére történő lefordításához szükséges időt. Valójában azonban a fordítás már az előtt kezdetét veszi, hogy a francia nyelven megfogalmazott határozattervezetet véglegesítsék: a Bíróság és a Törvényszék ítélettervezetein ugyanis közreműködik – különböző mértékben – az ítéletet átolvasó lektorok csoportja, amely biztosítja egyrészt a tervezet francia nyelvű jogászok általi átolvasását, akik igyekeznek javítani (és egységesíteni) a nyelvi és jogi megfogalmazást, másrészt pedig e határozattervezetek tipográfiai javítását. A kizárólag a fordítási folyamatra fordított időt logikusan le kell vonni az „eredeti” változat véglegesítéséhez szükséges időből. Esetenként még az is előfordul, hogy ezekre a műveletekre későbbi időpontban kerül sor, mint amelyre a fordítás elkészülhetett volna, ami a fordítási határidő mechanikus elhalasztását vonja maga után.

Az ítélet kihirdetésének vagy a végzés aláírásának érdekében végzett feladatok és folyamat egészéről a két igazságszolgáltatási fórum hivatala által készített részletes elemzés azt mutatja, hogy a kizárólag a fordítási folyamatra fordított idő 2022-ben az eljárás teljes időtartamának 13,6%-át tette ki.⁸²

Az eljárások időtartamában a fordítás által képviselt rész

Ez tehát a két uniós igazságszolgáltatási fórum előtti eljárások többnyelvűségének tényleges időbeli súlya. Messze elmarad a sajtóban vagy a politikai döntéshozók által közölt, kevésbé tárgyilagos adatoktól.

82| Ez a Bíróságon 9,4%. A Törvényszéken ez az arányszám a 2021-es évi 14,1%-ról 2022-ben 18,9%-ra emelkedett, mivel több ügyet bíráltak el tárgyalás tartása nélkül, csökkentve ezzel az eljárások teljes időtartamát.

4. - Fordítás és tolmácsolás: stratégiák, módszerek és eszközök

A jogász-nyelvészek, csakúgy mint a tolmácsok, alapvetően továbbra is ugyanazokat a szolgáltatásokat nyújtják, mint mindig: jogi szakfordítást és tolmácsolást. Természetesen jelenleg számos más feladatot is ellátnak, az előzetes döntéshozatali kérelmek összefoglalásától kezdve a képzésen át a szolgálat képviseléséig. Tevékenységük lényege azonban változatlan.

E fő feladatok magas szintű teljesítésének biztosításához a jogász-nyelvészek és a tolmácsok sajátos módszereket és stratégiákat alkalmaznak, tehát mind egyénileg, mind kollektíve észszerűen kezelik a Bíróság többnyelvűségéből adódó sajátos kihívásokat.

Emellett egyre több informatikai eszköz is segíti őket, amelyek használatát el kell sajátítaniuk ahhoz, hogy az ezen eszközök által nyújtott támogatást – különösen a pontosságot és a megbízhatóságot érintő – minőségromlás nélkül integrálni tudják.

4.1 - A jogi szakfordítás

A fordítási tevékenység középpontjában a jogász-nyelvész áll. Összetett, szakmai jellegű feladatot lát el, amely szigorú határidőkhöz van kötve, ám amelynek során ugyanakkor gyakoriak a váratlan körülmények is. A jogász-nyelvész tevékenysége egyetlen láncszemét alkotja annak a hatékony termelési láncnak, amely a fordítási feladatok kollektív és egyéni kezelésének eredménye, és amely lehetővé teszi a számára, hogy szembenézzen azzal a mindennapos kihívással, hogy magas szintű minőséget és mennyiséget hozzon létre a határidők betartása mellett.

Valójában minden egyes fordítási feladatnak megfelel egy olyan hatékony, kidolgozott munkarend, amely elválaszthatatlan a munkának a transzverzális egységek és a vezetőség által végzett szervezeti és technikai előkészítésétől.

Ez a szervezeti előkészítés olyan stratégia részét képezi, amely az érintett nyelvi egység szintjén a kapacitások és szükségletek tekintetében finomhangolt irányítást, továbbá olyan vezetői döntéseket igényel, amelyek maguk is a Főigazgatóság szintjén alkalmazott erőforrás- és minőségirányítási stratégiába illeszkednek.

Így az egyes fordítási egység vezetőjének vagy megbízottjának, mielőtt egy fordítást egy adott jogász-nyelvésznek osztana, döntéseket kell hoznia a hivatali nyilvántartásokból és a tagok kabinetjeiből származó, rendelkezésre álló információk alapján; ilyenek például

a transzverzális egységek és különösen a központi tervezés (Tervezés és Külső Fordítás Egység) által adott információk, amely egység mindezeket az elemeket a fordításokat nyomon követő adatbázisban rögzíti.

Először is, amint egy dokumentum beérkezik, felmerül a fordítás határidejének a kérdése. A kötelező határidővel ellátott dokumentumokat azonnal egy jogász-nyelvésznek vagy – ha nem bizalmas jellegű dokumentumról van szó – egy külső fordítónak osztják ki. Előfordul, hogy egyes szövegeket nem lehet azonnal kiosztani, mert – általában vagy az adott *forrásnyelvre* vonatkozóan – korlátozottak a kapacitások. Ezeknek a szövegeknek a fordításával ekkor várnak, és azonnal kezelik őket, amint lehetséges. Az a döntés, hogy ilyen körülmények között mely szövegek fordításával várjanak, a szövegek viszonylagos fontosságától függ. Például mindig elsőbbséget élveznek az olyan ügyekben hozott ítéletek és indítványok, amelyekben az eljárás nyelve az érintett nyelvi egység nyelve. Ezeket követik a legnagyobb bírói testületeknek – elsősorban a Bíróság nagytanácsának – kiosztott ügyek, valamint az olyan ügyek, amelyek az érintett nyelv valamely tagállamának különös érdeklődésére tarthatnak számot, amit jól mutat például a beavatkozás ténye, észrevételek benyújtása vagy egyszerűen a nemzeti média által tanúsított figyelem.

Ezzel egy időben felmerül egy másik kérdés: a dokumentumra szánt fordítási erőforrás kérdése. Ez mindenekelőtt a fordítással megbízandó személy kiválasztását érinti: nagy tapasztalattal rendelkező jogász-nyelvész, egy adott területen szakértelemmel rendelkező jogász-nyelvész vagy külső fordító, a betanulás fázisában lévő jogász-nyelvész stb. Természetesen minden egység szorgalmazza jogász-nyelvészeinek és külső fordítóinak autonómiáját. A legfontosabb, legnehezebb vagy legérzékenyebb dokumentumok esetében azonban gyakran szükség van minőség-ellenőrzésre, különösen akkor, ha az adott ügyben a nyelvi egység nyelve az eljárás nyelve. Ez az ellenőrzés a leggyakrabban kolléga vagy akár maga az egységvezető által végzett lektorálással vagy átolvasással történik, amely utóbbi az egység egészének általános minőségi szintjét tartja fenn. Az egységvezetőnek nyilvánvalóan nem áll módjában mindent átolvasni: ő mindenekelőtt vezető, ám olyan vezető, aki felelősséggel tartozik az általános minőségért és az egyes kollégák értékeléséért.

Másodszor, a jogász-nyelvész szintjén, aki a folyamat központi szakaszának a fordítási feladattal megbízott „alkotója”, a stratégia személyes munkájának az igények és saját munkakapacitása szerinti megszervezésére vonatkozik. Ugyanis minden jogász-nyelvész egyszerre több dokumentummal foglalkozik (ez az úgynevezett fordítási portfólió), ügyelve arra, hogy a határidőket a váratlan körülmények ellenére is betartsa. A szövegek nehézségének, nyelvének, hosszának, a feladatra szánt időnek és a határidőknek

megfelelően az egyes prioritások folyamatos kiigazítást igényelnek. Ezenkívül bármikor újabb szövegek érkezhetnek a jogász-nyelvész portfóliójába, akinek azokat egyénileg kezelve be kell tudnia illeszteni. Noha az egységszintű kollektív kezelés lehetővé teszi a hosszú szövegek (indítványok, ítéletek, észrevételek stb.) jogász-nyelvészek közötti elosztásának bizonyos fokú kiegyensúlyozását, nem képes megóvni őket az olyan váratlan körülményektől, amelyek a prioritások ilyen kiigazításait teszik szükségessé.

A jogász-nyelvészek egyéni portfóliókezelésének kiigazítását főként az alábbiak indokolják:

- előkészítést, összefoglalást vagy másik nyelvről történő fordítást igénylő előzetes döntéshozatal iránti kérelmek. Ezeket a kérelmeket néha gyorsított eljárás vagy sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárás alkalmazása iránti kérelem is kíséri;
- a szövegeken a szerző által, a fordítási folyamat alatt végrehajtott módosítások. Ezek a módosítások teljesen megszokottak, és különösen a jogász-nyelvészek kérdései vagy észrevételei indokolják őket, de számuk és mértékük néha jelentős lehet, és gyakran a portfólió kezelésének sürgős kiigazítását teszik szükségessé;
- egy szöveg fordítása során annak felismerése, hogy az a vártnál bonyolultabb;
- egy kolléga hirtelen megbetegedése vagy akadályoztatása, akinek bizonyos feladatait ilyenkor át kell venni;
- bizonytalanságok egy másik tervezett feladat terjedelmével kapcsolatban. Előfordul, hogy egy ítélet az előre jelzettnél sokkal több oldalból áll, vagy hogy azt egy másik, olyan ítélettel egy időben kell kihirdetni, amelynek eredetileg más határideje volt, és amely hirtelen sürgőssé válik. A jogi szakfordítási szolgálatot arra is kérhetik, hogy lehetőség szerint azonos határidőre készüljön el egy adott ügyben feltett kérdésekre adott összes válasz fordításával, függetlenül a válaszok nyelvétől, még akkor is, ha a válaszok száma vagy hossza még senki előtt nem ismert.

Teljesen megszokott, hogy bizonyos mértékben váratlan feladatok is felmerülnek, és ez az intézmény hatékony és eredményes gazdálkodásának részét képezi. Az intézmény azonban azzal is tisztában van, hogy ezeket a váratlan feladatokat a lehető legteljesebb mértékben el kell kerülni, mivel hátráltatják a jogász-nyelvészek teljesítményét. Egy sürgős feladat megoldásához a jogász-nyelvésznek ki kell lépnie abból a fordítási feladatból, amelyben dolgozik, és be kell zárnia minden munkaablakot. Csak a sürgős feladat elvégzését követően nyithatja meg újra a félbehagyott aktát és az összes

dokumentumfájlt, nyerheti vissza koncentrációját, és összpontosíthat újból a munkára. A sürgős feladat esetenként azt jelenti, hogy a kevésbé sürgős határidőket a sürgős határidők után kell helyezni, mindenekelőtt a francia nyelvi egységben, amely különös mértékben ki van téve a sürgős helyzeteknek.

4.1.1 - A jogász-nyelvész és fordítási feladata

A jogász-nyelvésznek, mielőtt hozzálátna a szó szoros értelmében vett fordításhoz, azonosítania kell az összes vonatkozó referenciadokumentumot és be kell szereznie azokat. A jogi szakfordítás ugyanis, különösen a Bíróságon, nem szabad fordítás: a szó szerint vagy közvetve idézett jogi aktusokat, ítélezési gyakorlatot vagy eljárási iratot a legnagyobb pontossággal kell visszaadnia. Ugyanez vonatkozik az alkalmazott terminológiára is: a terminológia megválasztásakor egyrészt tiszteletben kell tartani a forrásszöveget és a felmerülő kifejezések korábbi fordításait, másrészt támaszkodni kell a fordítók és jogi nyelvészek generációi által az évek során létrehozott adatbázisokra és terminológiára.

A referenciadokumentumok főként a következők:

- az ugyanabban az ügyben vagy egyesített, illetve kapcsolódó ügyben benyújtott eljárási iratok;
- az ügyben hivatkozott vagy egyébként releváns uniós jogi aktusok;
- a Bíróságnak és a Törvényszéknek az ügyben hivatkozott vagy egyébként releváns ítélezési gyakorlata;
- az esetlegesen releváns nemzeti jogalkotási vagy szabályozási aktus és minden vonatkozó nemzeti ítélezési gyakorlat (ezek a nemzeti nyelven, de néha más nyelveken is léteznek);
- a vonatkozó nemzetközi egyezmények, ha vannak ilyenek;
- a vonatkozó terminológia.

Miután a referenciadokumentumok a jogász-nyelvész rendelkezésére állnak, már csak használnia kell azokat. Az összegyűjtött dokumentumokat vonatkozó részeikben tanulmányoznia kell, hogy az ügy jogi háttérét megfelelően megértse, és azonosítani tudja a referencia-szókincset.

Manapság ezeket a műveleteket, különösen ami a dokumentációt és a terminológiát illeti, nagymértékben megkönnyíti az informatikai és módszertani eszközök kombinációja.

A fordítással kapcsolatos informatikai eszközöket a jogi szakfordítással összefüggésben tárgyaljuk; a terminológiát szintén a következőkben tárgyaljuk, a jogi szakfordítás és a tolmácsolás összefüggésében egyaránt, mivel mindkettő a jól használható terminológián alapul *(lásd a 4.3 pontot)*.

A jogász-nyelvész 15 arany szabálya

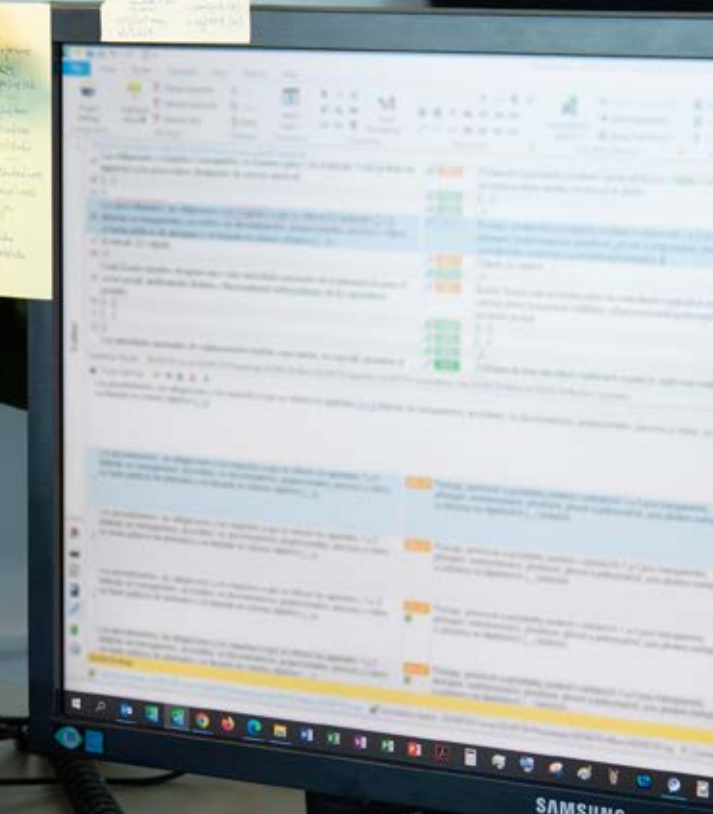
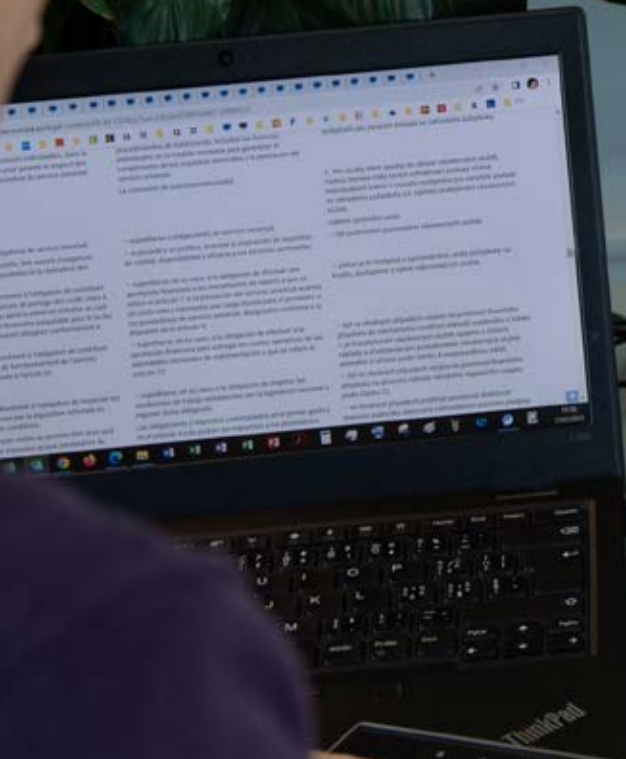
a fordítás kapcsán

1. Nem szabad megfeledezni arról, hogy igazságszolgáltatási munkáról van szó.
2. Meg kell tenni minden szükséges intézkedést a titoktartás érdekében.
3. Minden fordítást – egyéni és kollektív – projektnek kell tekinteni, amely mindenekelőtt megfelelő személyes szervezést igényel.
4. A dokumentum típusának és a fordítás címzettjének megfelelően kell kiválasztani a fordítási stratégiát.
5. A szöveget kontextusba kell helyezni:
 - az érintett jogterület/jogrendszer(ek),
 - már lefordított szövegek (hasonló vagy kapcsolódó ügyek),
 - magának az ügynek a dokumentumai.
6. A fordítás előtt meg kell érteni a dokumentumot, a nyelvi „hamis barátok” ellenére, figyelembe véve továbbá az érintett jogrendszerek sajátosságait.
7. Kutatást kell végezni, és fel kell venni a szükséges kapcsolatokat.
8. Meg kell ismerni és alkalmazni kell a fordítási eszközöket.
9. Tiszteletben kell tartani a már meglévő fordításokat: jogszabályok, ítélkezési gyakorlat, terminológia és frazeológia.
10. Tudni kell megindokolni a terminológjaválasztást.
11. Ügyelni kell a terminológiai és nyelvi koherenciára a fordítás során.
12. Azonnal jelezni kell az esetleges nehézségeket még a fordítás befejezése előtt.
13. Alkalmazni kell az egység formai szabályait.
14. A kész fordítást mindig kritikus szemmel, logikusan és észszerűen kell átolvasni.
15. A határidőket be kell tartani.

Handwritten notes on a yellow sticky note, partially obscured by the plant.

Handwritten notes on a yellow sticky note, partially obscured by the plant.

4.1.2 - A jogi szakfordítás sajátosságai a Bíróságon

A jogi szakfordítás kihívásai mindenekelőtt megegyeznek a fordítás általános kihívásaival. A jogász-nyelvésznek először is meg kell értenie a szöveget, annak jogi érvelését, kifejezéseit és szintaxisát. A fordítás jogi jellege azonban azt is megköveteli, hogy a jogász-nyelvész összehasonlítsa az érintett jogokat. Fel kell ismernie a kapcsolódó fogalmakat, a „hamis barátokat”, a különböző jogrendszerek fogalmai közötti különbségeket és meg kell választania a terminológiát, figyelembe véve többek között az korábbi fordításokat.

A nehézségek, amelyek a jogász-nyelvész számára felmerülhetnek, elsősorban a forrásjogrendszer ismeretéhez (a nyelv mellett), a lefordítandó dokumentum egyértelműségéhez és szövegezésének minőségéhez, valamint – a határidőre tekintettel – annak hosszához kapcsolódnak. Felmerülnek a nyelvi kétértelműséggel, poliszémiával, rokonértelműséggel, szokatlan kifejezésekkel vagy újszerű terminológiával kapcsolatos akadályok is.

A jogi szakfordítás keretei között a jogász-nyelvész számos akadállyal szembesül. Ugyanis az általa fordítandó szövegek a meglévő jogi aktusok vagy ítélkezési gyakorlat értelmezésére vonatkoznak. A lefordítandó szövegben ezeket az aktusokat vagy szó szerint idézik idézőjelben, vagy közvetve, azaz idézőjelekkel nem jelölt idézetekben, vagy diffúzan, a szóban forgó aktusokból származó bizonyos kifejezéseket és terminológiát használva. Ha megvan e dokumentumok *célnyelvi* változata, a jogász-nyelvésznek szigorúan tiszteletben kell tartania az abban foglaltakat. Ezekről csak olyan indokolt esetben tér el, amelyet dokumentálni tud, és amelyet bizonyos esetekben az olvasó elé tár, vagy úgy, hogy a közzétett dokumentumok esetében a közvetlen idézetbe szögletes zárójelben idézett alternatív változatot illeszt,⁸³ vagy úgy, hogy a tanácskozás nyelvére lefordítandó beadványok esetében a főtanácsnok és a tanácskozó testület figyelmébe ajánlott magyarázó lábjegyzetet tesz. A jogász-nyelvész figyelembe veszi továbbá a nyelvi egységében és általában a Bíróságon használt frazeológiát és terminológiát, amelyek a legtöbb esetben összhangban vannak a jogi aktusokban foglaltakkal. Ha mégsem, akkor döntéseket kell hoznia.

83| Erre akkor van szükség, ha az idézett jogi aktus nyelvi változata kevésbé jó minőségű, sőt hibás.

Minél konkrétabb és univerzálisabb a fordítás tárgya, annál közelebbi ekvivalenciákra lehet számítani az egyes nyelvek között. Minél elvontabb és kultúraspecifikusabb a fogalom, annál inkább felmerül az ekvivalencia kérdése, sőt, akár annak teljes hiánya is előfordulhat. Így a mangán mangán marad. Ha a másik nyelvben is van szó ennek megjelölésére, az ekvivalencia általában tökéletes lesz, és a mangánt érintő felfedezés minden nyelvben ugyanúgy érinti a mangánt mint fogalmat. Ezzel szemben a „házasság” olyan fogalom, amely alapvetően a kultúrához kötődik, és az ennek megnevezésére használt kifejezés olyan valóságot jelöl, amely nyelvenként annyira eltérő, hogy az ekvivalencia csak megközelítő lehet, még akkor is, ha a fogalmat mindenki érti, mint egyfajta platóni eszmét.

Márpedig a jogi szakfordítás szorosan kapcsolódik a kultúrához, mivel maga a jog is elválaszthatatlanul kapcsolódik hozzá, sőt, elő is idézi azt a kulturális jelenséget, amelyben helyet foglal. A jogi szakfordítás tehát különösen nagy kihívást jelent. A terminológiai (és szemantikai) nehézségek ennek csupán egyetlen, jóllehet nem elhanyagolható részét képezik.

4.1.3 - Terminológiai megfontolások jogi kontextusban

A jogi terminológiát áthatja a valódi ekvivalencia hiánya és a különböző jogrendszerekben született fogalmak közötti átfedés.

Két adott nyelvben a morfológiailag hasonló kifejezések hasonló, de különböző fogalmakat jelölhetnek, ami kelthet némi zavart. Ezért nem lehet kizárólag a kifejezések nyelvi formájából kiindulni. A két nyelv közötti morfológiai azonosság valójában különböző denotációkat takarhat. Ez az úgynevezett „hamis barátok”⁸⁴ jelensége.

Az olyan alapvető fogalmak, mint a „szerződés” vagy a „kormány”, egyszerre egyetemesek elvontságukban („genotípusuk” leggyakrabban megfelel alapdefiníciójuknak) és különbözőek konkrét és partikuláris valóságukban („fenotípusuk” feltételekhez és szabályokhoz kötött).⁸⁵

84| Például az angol nyelvben a „tax evasion” kifejezés a büntetőjogi szankciókat maga után vonó adócsalást jelenti, míg a francia „évasion fiscale” (angolul „tax avoidance”) azt jelöli, amikor valaki az adóügyi szempontból legkedvezőbb – jogszerű vagy nem jogszerű – utat keresi.

85| Lásd: Rodolfo Sacco, „Langue et Droit”, in: Rodolfo Sacco és Luca Castellani (szerk.), *Les Multiples langues du droit européen uniforme*, ISAIDAT, Torino, Éditions L'Hartmann, Olaszország, 1999, 172. o.

Ehhez hasonló kihívás az, amit Harvey „inkongruenciának” nevez.⁸⁶ Két olyan kifejezés, amely két nyelvben első látásra megegyezik, valójában olyan fogalmakat takar, amelyek csak részben egyenértékűek, mivel az általuk közvetített valóság nyelvenként, és néha még ugyanazon a nyelven belül is, változik. Azonban ezzel még nem érnek véget a nehézségek.

Ugyanannak a kifejezésnek több jelentése is lehet (poliszémia), amelyek lehetnek teljesen különbözőek, de az eltérés lehet akár – kisebb-nagyobb – árnyalatnyi is. Előfordulhat, hogy ezek a különböző jelentések vagy árnyalatok a másik nyelvben – különösen akkor, ha közeli nyelvekről van szó – egyetlen szónak felelnek meg, vagy éppen ellenkezőleg, több különböző szónak.⁸⁷

Jóllehet a szinonímia a tudomány területein ritkábban fordul elő, mint a köznyelvben, a jogi nyelvben is találni rá példát. A jogász-nyelvésznek képesnek kell lennie azonosítani azokat a kifejezéseket, amelyek a forrásdokumentumban ugyanarra a fogalomra utalnak. Ezek a kifejezések lehetnek szinonimák, változatok, különböző nyelvi regiszterekbe tartozó vagy különböző forrásokból származó kifejezések. A jogalkotás különböző szakaszaiban ugyanarra a fogalomra különböző kifejezéseket használhatnak. A portugál jogban például a „responsabilidade parental” kifejezés fokozatosan felváltja a „poder paternal” kifejezést. Tökéletes szinonimákat azonban ritkán találunk. Emellett az egyes nyelvek szinonimáinak megfelelése korántsem biztos. Lehet, hogy a célnyelvben kevesebb rokon értelmű szó áll rendelkezésre, mint a forrásnyelvben, talán egy sem, és ha létezik is egy vagy több rokon értelmű szó, a szinonímia mértéke változó lehet. Hiába képezi a forrásszöveg tárgyát éppen a két szinonima közötti árnyalat, ha ezek az árnyalatok nem

86| Malcolm Harvey, „Traduire l'intraduisible – Stratégies d'équivalence dans la traduction juridique”, *Revue de l'Institut des langues et cultures d'Europe, Amérique, Afrique, Asie et Australie* (ILCEA), 3. sz., 2002, 39–49. o.

87| Földrajzi és történeti okokból egyes nyelvek, például a német, a francia vagy a lengyel nyelv különbséget tesz a „Proche-Orient” (Közel Kelet) és a „Moyen-Orient” (Közép-Kelet) között, míg az angol nyelv e két régiót a második kifejezés, a „Middle East” alatt vonja egybe.

mindig vagy nem ugyanúgy léteznek a célnyelvben. Ilyenkor az okfejtés forrásnyelven körülírt lényegét kell érzékeltetni, anélkül, hogy az a célnyelven átadható lenne.⁸⁸

És megfordítva: egy adott kifejezés forrásnyelvben történő használata esetenként azt jelenti, hogy a célnyelvben két olyan különböző kifejezés közül kell választani, amelyek mindegyike kissé szűkebb fogalmakat jelöl. Kontextus hiányában lehetetlen meghatározni, hogy melyiket válasszuk.⁸⁹

Még ha két ország azonos nyelven beszél is, ugyanaz a kifejezés vonatkozhat két hasonló, de különböző fogalomra. Annyi „szerződés” van, ahány jogrendszer. Az egyének jog által „társaságok” vagy „egyesületek” formájában elismert csoportosulásainak szintén számos és jogrendszerenként egymástól igencsak eltérő fajtája van. Az is előfordulhat, hogy egyazon fogalom megjelölésére többféle kifejezéssel találkozunk több, azonos nyelvű jogrendszerben (ilyen például a „gondatlanságból elkövetett emberölés”⁹⁰ fogalma). Meg kell jegyezni, hogy az uniós jogban használt terminológia gyakran szándékosan tág, sőt már-már mesterséges. Az uniós jog autonóm jellege és terminológiája indokolhatja a nemzeti terminológiától való eltávolodást.

Összefoglalva: a többszínű államok esetét kivéve ritka, hogy egy jogi kifejezésnek tökéletes megfelelője legyen más nyelvekben.

Belgiumban, mint három nyelvű államban, régi hagyománya van a fordításnak, amelynek során minden jogi kifejezésnek meg kell találni a pontos megfelelőjét. Az „arrêté royal” (királyi rendelet) „koninklijk besluit”, és bármi, ami az egyiket érinti, a másikat is érinti.

88| A Bírósághoz előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelmével egy holland bíróság annak meghatározását kérte egy büntetőügyben, hogy, a borjú csak akkor van-e lekötve, ha arra egy bizonyos módon kerül sor, amint azt a vádlott a szövegből kiindulva, az „aanbinden” és „vastbinden” közötti különbségre alapított érvével állította. A Bíróság kimondta, hogy a „le van kötve” azt jelenti, hogy „le van kötve” (2008. április 3-i ítélet, Endendijk, C-187/07, [EU:C:2008:197](#)), abban az értelemben, amennyiben értelmezési elveit az eltérő nyelvi verziók tekintetében alkalmazza.

89| A kereset „elutasítása” a lengyel nyelvben „odrzuć” vagy „oddalić”, annak megfelelően, hogy a kereset elfogadhatatlan vagy nem megalapozott.

90| A skót ítélkezési gyakorlatban „involuntary culpable homicide”, a máltai jogban „involuntary homicide”, az uniós jogszabályokban „unintentional killing” és végül Írország, Anglia és Wales, valamint az Unió ítélkezési gyakorlatában „involuntary manslaughter”. Lásd például: 2017. március 29-i Alcohol Countermeasure Systems (International) kontra EUIPO – Lion Laboratories (ALCOLOCK) ítélet, T-638/15, nem tették közzé, [EU:T:2017:229](#), 73. pont.

Ez az ekvivalencia az ország területére korlátozódik: a holland „koninklijk besluit” nem azonos a belga „koninklijk besluit”, még ha nagyban hasonlít is hozzá.

A jogösszehasonlításakor az is feltűnhet, hogy valamely fogalom létezik egy jogrendszerben anélkül, hogy azt egy kifejezéssel jelölnék. Ebben az esetben a jogász-nyelvésznek nyelvi megoldást kell találnia. Például a francia nyelvben a „filiation” (származás) kifejezés univerzálisnak mondható fogalmat takar, amelynek megjelölésére azonban az Európai Unió több jogrendszere nem rendelkezik pontos kifejezéssel.

Mindezek a kihívások különösen akkor merülnek fel, ha két egymástól távoli jogrendszerrel van szó. A legjobb példa erre a *common law*, amelynek már az alapjai is különböznek a „kontinentális” rendszerektől, és amely szókincsének csak megközelítőleg van megfelelője a francia nyelvben. Ez az eltérő logika a jogi érvelést is áthatja.

A *common law* jogásza a „remedy” szót néha jogorvoslatnak mint eljárási lehetőségnek, máskor pedig e jogorvoslat eredményének a megjelölésére használja, de gyakran megkülönböztetés nélkül mindkettőre, amit bizonyos más nyelvekben egyetlen kifejezés sem tesz lehetővé. Azt sem könnyű meghatározni, hogy ugyanez a jogász, amikor a „standing” fogalmát használja, a „kereshetőségi jogra” vagy az „eljáráshoz fűződő érdekre” utal-e, mivel a kettő keveredik az érvelésében.

Ezenkívül léteznek olyan forrásnyelvi fogalmak, amelyek a célnyelvben nem találhatók meg. Példaként felhozhatjuk a német jog „Revision” fogalmát, amely polgári, kereskedelmi és büntetőügyekben a jogorvoslat egy olyan formáját jelenti, amely a bíró előzetes engedélyéhez van kötve. Az ilyen követelmény nem ismeretlen például Angliában, de némelyik más eljárási rendszerben nincs megfelelője. Ha a „Revisiont” „recours”-ként (jogorvoslati kérelem) fordítanánk le franciára, azzal egy lényeges elemétől fosztanánk meg.

4.1.4 - A stratégia megválasztása: teleológiai megközelítés

Mindezen kihívások a nyelvek és a jog fejlődésével egyre komolyabbakká válnak. Előfordulhat, hogy a forrásszövegben található kifejezések nem pontosak, vagy elavulttá váltak: Franciaországban az „inculpation” így lett „mise en examen”.

E kihívásokkal szemben az, a Schleiermacher⁹¹ által megfogalmazott elvi kérdés merül fel, hogy meghatározzuk, melyik megközelítést részesítsük előnyben: az „etikai” megközelítést, amely tisztán és egyszerűen a forrásszöveg átültetését jelenti, anélkül, hogy segítséget nyújtana az olvasó számára az őt a szerzőtől elválasztó nyelvi, jogi és kulturális szakadék áthidalására, vagy az „etnocentrikus” megközelítést, amely ezzel szemben e távolság csökkentésére irányul, akár még azon kockázat ellenére is, hogy a fordító eltávolodik a szószerintiségtől, és veszélyezteti a forrásszöveg integritását.

A jogelméleti és jogalkalmazó szakemberek többsége az etikai megközelítést vallja, de a kérdésre nem adható egyetlen konkrét válasz. Az etika és az etnocentrizmus között létezik egy – szükséges – középút, és a Bíróság jogász-nyelvésze a fordítás jövőbeni felhasználása alapján teleológiai megközelítést fog alkalmazni annak eldöntéséhez, hogy melyik utat válassza az olvasó felé, anélkül, hogy valaha is átlépné azt a határt, amelyen túl elárulná a szerzőt és megtévesztené az olvasót.

Harvey négy olyan technikát különböztet meg, amelyek alkalmazhatók a hivatkozott kihívásokkal szemben: transzkripció, formális ekvivalencia, leíró fordítás és funkcionális ekvivalencia.⁹²

A transzkripció azt jelenti, hogy a fordító átveszi az eredeti kifejezést, és azt esetleg egy rövid magyarázattal látja el. Ahelyett, hogy a „common law”-t tévesen „közös jognak” fordítaná, a „common law” kifejezést fogja használni, pontosítva, hogy ez az angolszász jogrendszer nagyrészt a bírói precedenseken alapul.

A formális ekvivalencia a szó szerinti fordítás. Például a „Bundesverfassungsgericht” fordítása „szövetségi alkotmánybíróság”.

91 | Friedrich Schleiermacher, *Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens* (Abhandlung verlesen am 24. Juni 1813 in der Königlich Akademie der Wissenschaften, Berlin). Hrsg. Elisabeth Edl, Wolfgang Matz, Alexander Verlag, Berlin, 2022.

92 | Malcolm Harvey, i. m.

A leíró fordítás általános megfogalmazást vagy körülírást használ, kockáztatva a kétértelműséget. Így lesz a „time-bar” kifejezés fordítása elévülés, anélkül, hogy különbséget tenne a jogvesztéssel járó elévüléstől.

A funkcionális ekvivalencia azt jelenti, hogy a célnyelvben és annak jogrendszerében olyan megfelelőt keresünk, amely hasonló funkcióval rendelkezik. Ahelyett, hogy a lengyel „Sejm” szót „Diétának” fordítanánk, inkább a „képviselőház” szót választjuk, hogy az olvasót ne tévessze meg a két fogalom hasonlósága.

Ez a négy stratégia a fentiek szerint a forrásnyelvtől (etikai megközelítés) a célnyelvig (etnocentrikus megközelítés) terjedő skálán helyezhető el. Ezek vezetik a jogász-nyelvész munkája során.

Összefoglalva, a jogász-nyelvész – az egyes jogrendszerek kifejezései közötti megfelelés és az egyik jogrendszerből a másikba történő tökéletes áttétel eseteit kivéve – ezekkel a nehézségekkel szembesülve a fent említett stratégiák mentén mozog a transzkripció, a formális ekvivalencia, a leíró fordítás és a funkcionális ekvivalencia között.

A jogász-nyelvésznek a fordítás során választania kell, és e választáshoz a terminológiai koherencia biztosítása érdekében tartania kell magát. Az általa választott kifejezések általában a szaknyelvhez (jogi terület) tartoznak, és megbízható forrásokból (jogszabályokból vagy ítélkezési gyakorlatból) származnak.

Ne feledjük, hogy a Bíróság szövegei joghatást váltanak ki. A jogász-nyelvésznek nagy felelőssége van az igazságszolgáltatási fórumok munkájának támogatására és az ítélkezési gyakorlat több nyelven történő hozzáférhetővé tételére irányuló kettős feladatának ellátása során. A jogász-nyelvész nem törekedhet a szöveg javítására vagy szépítésére, hanem fel kell ismernie és vissza kell adnia annak árnyalatait. Csekély szabadsággal rendelkezik. Ugyanakkor minden egyes szöveg megfelelő fordítási stratégiát igényel. Ennek során figyelemmel kell lenni a lefordítandó szöveg jellegére és olvasóközönségére. A lefordított szövegnek feltétel nélkül megbízhatónak, és minden nyelven ugyanúgy érthetőnek kell lennie. A fordítási hibák ugyanis következményekkel járnak, mivel az olvasó reagál a saját nyelvén megismert ítélkezési gyakorlatra vagy ítéletre.

A fordítási stratégiák érintik mind a forrásnyelvet, mind a célnyelvet. A stratégia megválasztása pragmatikus döntés, és a fordítás céljától függ. A jogi szakfordítónak tisztában kell lennie ezzel a céllal: az olvasó tájékoztatásáról vagy joghatások kiváltásáról van-e szó?

Az első esetben a fordító célja az, hogy „tájékoztassa” az olvasót a lefordítandó dokumentum tartalmáról, azaz lehetővé tegye a számára, hogy megértse a forrásszöveg szerzőjének üzenetét. Ez a fajta fordítás alkalmazandó például az uniós igazságszolgáltatási fórumokhoz benyújtott eljárési iratokra vagy a tényállásnak az indítványokban vagy az előzetes döntéshozatal tárgyában hozott ítéletekben foglalt leírására. Az olvasónak meg kell értenie a tárgyat, az okfejtést és az érvelést, tehát érzékelnie kell a forrásnyelvhez kapcsolódó minden olyan elemet, amely a megértéshez szükséges, anélkül, hogy túl sokáig el kellene időznie az elhanyagolható különbségeken vagy árnyalatokon. Ha például a „társaság” pontos formájának érdemben nincs jelentősége, a fordító nem feltétlenül érzi szükségét a két nyelv között esetlegesen fennálló különbségek kifejtésének, feltéve, hogy az olvasó megfelelő képet tud alkotni arról a háttérrel, amelybe a lefordított irat illeszkedik.

Ellenben akkor, ha a „fordítás” önmagában jogforrás, tehát joghatást vált ki, mert szövegezési nyelve hiteles nyelv, a „fordító” valójában „szerző” lesz. Egy adott nyelven szövegezett eredeti referenciaszöveg alapján olyan szöveget hoz létre, amely az eredeti szövegnek megfelel egy másik nyelven. Ez a folyamat megegyezik azzal, mint amilyet a többnyelvű államokban, például Belgiumban követnek. Az egyik nyelvre történő fordítás gyakran a másik nyelven megfogalmazott szöveggel kapcsolatos reflexiókhoz és az egyik szövegből a másikba történő kétirányú mozgáshoz vezet.

A Bíróság jogász-nyelvésze, amikor az ítéletet a tanácskozás nyelvéről az eljárás nyelvére fordítja, elkészíti azt a változatot, amely *inter partes* hiteles. Azonban minden más nyelvi változat ugyancsak jogot keletkeztet, különösen az előzetes döntéshozatali eljárásban, mivel az előzetes döntéshozatal tárgyában hozott határozatok *erga omnes* – ideértve az Unió valamennyi bíróságát – kötelezőek.⁹³ A gyakorlatban azonban – és a Cilfit ítélezési gyakorlat ellenére – a bíróságok gyakran csak a saját nyelvükön ismerik ezeket.⁹⁴

93| A Bíróság nyelvhasználati szabályainak tekintetében lásd: Marc-André Gaudissart, i. m. (lásd a 24. lábjegyzetet).

94| Bíróságnak az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 218. cikkének alapján adott véleménye ezzel szemben elfogadásától kezdve hiteles az Unió valamennyi hivatalos nyelvén, az Európai Parlament, az Európai Unió Tanácsa és az Európai Bizottság által elfogadott jogi aktusokhoz hasonlóan. Tehát valamennyi nyelvi verzió jogot keletkeztet, mégpedig azonos jogot.

4.1.5 - A szerzők és a fordítók közötti párbeszéd

Az eredeti szövegek és a hiteles szövegek szerzői alkalmazhatnak megelőző technikákat a többnyelvűség buktatóinak elkerülésére vagy tompítására. Ezek a technikák bizonyos mértékben megkímélik a jogász-nyelvészt attól, hogy a fordítási problémák egyik vagy másik megközelítése mellett döntsön, és biztosítják a szövegek egységes megértését és értelmezését.⁹⁵

A „konvenció” szerint azonosítani kell azokat a fogalmakat, amelyeknek más nyelvre és más rendszerbe való átültetése zavart kelthet, és *ab initio* meg kell adni azok definícióját ennek a veszélynek az elkerülése céljából. A szerző egy másik nyelvből is „kölcsonözhet” egy kifejezést, hogy egy beazonosítható jogrendszerből származó fogalomra utaljon. Például az Egyesült Nemzetek 1982. évi tengerjogi egyezménye 18. és 39. cikkének angol nyelvű változata kifejezetten „force majeure”-t említ (francia nyelven), elkerülve az „Act of God” szűkebb fogalmát.⁹⁶

A „közös szövegezés” azt jelenti, hogy a fordító kapcsolatba lép az egyes nyelvek és rendszerek szakértőivel, hogy meghatározzák, milyen kockázatai lehetnek az eltéréseknek, és azokat a fentebb említett megelőző megoldások révén elkerülik. A Bíróságon ezt az igényt is szolgálja a jogász-nyelvész és az indítvány vagy határozatot szerzőjének kabinetje közötti párbeszéd.

Végezetül a szerző egy „értelmezési elv” megfogalmazásával jelezheti, hogyan oldhatók fel az esetleges kétértelműségek. Ekként a Bíróság az uniós jogi fogalmak önálló értelmezését adja, amely független a nemzeti jogrendszerek esetlegesen analóg fogalmainak jelentésétől.⁹⁷ A Bíróság ezt az elvet alkalmazza az elsődleges és másodlagos jog tekintetében, de saját ítélezési gyakorlatának értelmezéséhez is.

95| E tekintetben lásd különösen: Pierre Pescatore, *Vademecum – Recueil de formules et de conseils pratiques à l'usage des rédacteurs*, Éditions Bruylant, a fordítási szolgálatokkal való együttműködésről szóló részében. Lásd továbbá az Európai Unió Szerveinek Fordítóközpontja „Écrire pour être traduit” című kiadványát: (<https://cdt.europa.eu/fr/news/writing-translation>).

96| Az „act of God” fogalom váratlan, nem az ember által okozott természeti eseményeket jelöl, mint amilyenek a természeti katasztrófák; a „force majeure” (*vis maior*) az emberi eredetű körülményeket is magában foglalja, például a háborúkat vagy járványokat.

97| Lásd különösen: 1984. január 18-i Ekro ítélet, 327/82, [EU:C:1984:11](#), 11. pont; 2005. január 2-i Junk ítélet, C-188/03, [EU:C:2005:59](#), 27–30. pont; 2006. december 7-i SGAE-ítélet, C-306/05, [EU:C:2006:764](#), 31. pont.

Az uniós jog önálló fogalmainak fordítása

A jogi szakfordításban az uniós jogi fogalmak önálló értelmezésének elve szemben állhat az összehasonlító megközelítés szisztematikus alkalmazásával, azaz a jogrendszerek közötti funkcionális ekvivalensek kiválasztásával. Ez, az összehasonlító jogon alapuló megközelítés természetesen megállja a helyét például az előzetes döntéshozatali kérelem és az azt követő észrevételek fordítása esetén, mivel ezeket a dokumentumokat áthatja a nemzeti jog. Az indítvány és az ítélet szakaszában viszont, jóllehet e megközelítés jelenléte a tényállás leírásában továbbra is meghatározó és tükrözi a korábban – különösen az előzetes döntéshozatal iránti kérelem fordításában – meghozott fordítói döntéseket, az indokolásra kevésbé alkalmazható. Ez a rész inkább az uniós jog, egy másik jogrendszer szerinti megközelítést igényel, amelyet a jogász-nyelvésznek el kell sajátítania. E megközelítés valójában az önálló uniós jog perspektívájába illeszkedik, amelyet sajátos fogalmak („közvetlen hatály”; „egyenlő bánásmód”) alkotnak, vagy amely valódi neologizmusokat hoz létre. A „neologizmus” itt azt jelenti, hogy új fogalmat alkotnak a nemzeti jogi kultúrákhoz kapcsolódó minden félreértés kockázatának elkerülése érdekében. A Bíróság így a „közvetlen hatály” kifejezést fokozatosan egy, sajátosan uniós jogi fogalom megjelölésére tartja fenn.⁹⁸ A jogász-nyelvész, és hozzá hasonlóan a tolmács megkísérli e fogalmaknak a saját nyelvén való reprodukálását, és amennyiben azok nem képezik a megszilárdult terminológia részét, semleges és olyan kifejezésekkel adja vissza azokat, amelyekhez lehetőség szerint nem kapcsolódik kifejezett nemzeti konnotáció.

98| A fent hivatkozott, 1963. február 5-i van Gend & Loos ítélet, amelyben a Bíróság először erősítette meg a közvetlen hatály létezését és hatályát, de akkor még az applicabilité immédiate („azonnali alkalmazhatóság”) kifejezést használta.

4.2 - Tolmácsolás a tárgyalásokon

4.2.1 - A tolmácsolás elvei és módjai

A szinkrontolmácsolás úgy határozható meg, mint a forrásnyelven egyetlen alkalommal elhangzó beszéd egyetlen és végleges célnyelvi változatának azonnali létrehozása, nagyobb helyesbítési lehetőség nélkül.⁹⁹ Ezt az azonnali fordítást – a jelnyelv esetét kivéve – a tolmács szóban végzi, vagyis a beszélő kommunikációs szándékait egy másik nyelven, verbális és vokális csatornán, valamint mimika és gesztusnyelv által fejezi ki. Mivel a tolmács a forrásnyelvi beszédet folyamatosan hallja, azt annak elhangzását követően rövid időn belül, szegmensekben fordítja le.¹⁰⁰

A jogász-nyelvészekhez hasonlóan a Tolmácsolási Igazgatóság valamennyi tolmácsa a Bíróság és a Törvényszék szolgálatában is áll. A tolmácsoknak az egyes igazgatási fórumok tárgyalásaira történő, az ítélkező testületek tagjainak és a feleknek az igényei szerint beosztását ugyanis az erőforrások optimális felhasználásának elve szabályozza. A tárgyalásokon részt vevő látogatócsoportok számára is biztosítanak tolmácsolást. A tárgyalásokon kívül a tolmácsok bizonyos rendezvényeken és protokoll-látogatásokon is közreműködnek. A Bíróságon a tolmácsolás két módja fordul elő: a szinkrontolmácsolás és a *konszekutív tolmácsolás*.

A szinkrontolmácsolás során a tolmácsok, akiket aszerint osztanak kabinokba, hogy melyik nyelvre tolmácsolnak, általában az anyanyelvükre¹⁰¹ tolmácsolják a tárgyalás különböző résztvevői által a tárgyalóteremben előterjesztett szóbeli előadásokat, kérdéseket és válaszokat. Minden kabinban legalább két tolmács van, mivel, tekintettel arra a szellemi erőfeszítésre, amelyet a tolmácsolás igényel, váltaniuk kell egymást, például egy szóbeli előadás vagy kérdések-feleletek sorozatát követően, a koncentráció és ekként a minőség azonos szintjét garantálva.

99| Franz Pöchhacker, *Introducing interpreting studies*, Routledge, London, 2004.

100| Heidemarie Salevsky, *The distinctive nature of interpreting studies*, Target, 5(2), 149–167. o.

101| Egyes nyelvi kombinációk tekintetében a Bíróság az úgynevezett „retúr” tolmácsoláshoz folyamodik, amikor a tolmács az anyanyelvén elhangzottakat egy másik nyelvre, általában francia vagy angol nyelvre tolmácsolja (lásd a 3.6.3 pontot).

A másik tolmácsolási módszer, a konsekutív tolmácsolás lényege az, hogy a tolmács a felszólaló beszéde közben jegyzetel, és a tartalmat azt követően adja vissza. Ezt a technikát gyakran alkalmazzák protokolleseményeken, látogatásokon, megnyitókön, illetve a Törvényszéken kötött egyezségek alkalmával vagy a bírák és a felek tárgyalás előtti és utáni kétoldalú megbeszélései során.

4.2.2 - A szinkrontolmácsolás sajátos kihívásai a Bíróságon

Egy olyan nemzetközi bíróságon, mint amilyen az Európai Unió Bírósága, a konferenciatolmácsok kétféle kihívással néznek szembe: egyrészt a jogi szakfordítás – a jelen írásban fentebb már bemutatott – kihívásaival, másrészt a szinkrontolmácsolás speciális kihívásaival.

A szinkrontolmácsolás a fordítás egyik formája. Következésképpen a Bíróságon a tolmácsok előtt álló kihívások első látásra a jogász-nyelvészek kihívásaihoz hasonlíthatók. A tárgyaláson a szóbeli előadások, valamint a felek és az ítélkező testület tagjai közötti párbeszéd fordítását végző konferenciatolmácsok elkerülhetetlenül szembesülnek a jogi szakfordítás nyelvi és kulturális buktatóival.

A Bíróságon a tolmácsok a jogász-nyelvészek megoldásaira támaszkodnak, akik előzetesen lefordították az eljárás feleinek beadványait. Míg a jogász-nyelvészek az előzetes döntéshozatal iránti kérelmeket minden nyelvre lefordítják, addig a beadványokról csak az ügy eljárási nyelvére és franciára készül fordítás. A tolmácsok viszont a bírák, főtanácsnokok és látogatócsoportok számára is biztosítanak tolmácsolást, azaz olyan nyelvekre is, amelyek nem feltétlenül az eljárás vagy a felek nyelvei. Ha az írásbeli eljárás során nem készül fordítás az adott nyelvre, a tolmácsok feladata a megfelelő fordítási stratégiák kiválasztása, nemcsak az ügy dossziéjának tanulmányozása során, hanem a tárgyaláson, a tolmácsolás során is.

A nemzetközi jogrendek tolmácsai emellett a szakmájukra jellemző kihívásokkal is találkozhatnak. A forrásnyelvi beszéd, amelyet a tolmácsnak meg kell értenie és szinte azzal egyidejűleg egy másik nyelven ki kell fejeznie, csak egyszer hangzik el, és azt nem rögzítik írásban. A tolmácsnak ahhoz, hogy képes legyen egy, gyakran feszített tempóban elhangzó szóbeli előadást megértésére és annak ezzel egy időben történő, a szükséges pontossággal való lefordítására, intenzív és folyamatos szellemi erőfeszítést kell tennie, ami rendkívül nagy kognitív terhelést jelent.

Az erőfeszítés-modell¹⁰² lehetővé teszi e kognitív kihívás problémáinak és következményeinek könnyebb megértését. Ez a modell a kognitív terhelés tolmácsok általi kezelését több, egymással versengő kognitív erőfeszítés összehangolásaként ábrázolja egy olyan rendszeren belül, amelyben az információfeldolgozó kapacitás véges. Számos, nem automatikus intellektuális feladat egyidejű kognitív erőfeszítéseket igényel: a forrásbeszéd hallgatása és elemzése, az információknak a rövid távú memóriában való tárolása és előhívása, tolmácsolás nyújtása és a kognitív feldolgozási kapacitás egyes erőfeszítések közötti összehangolása. Mivel minden erőfeszítés feldolgozási kapacitást igényel, amely korlátozott mennyiségben áll rendelkezésre, a tolmácsoláshoz szükséges teljes feldolgozási kapacitás (TR) és a rendelkezésre álló teljes feldolgozási kapacitás (TAC) közötti különbség a tolmácsolás minőségének fenntartáshoz ($TR \leq TAC$) vagy, a kognitív kapacitások túlterheltsége esetén, ($TR > TAC$), annak romlásához vezet. Ez a romlás a tolmácsprodukciónak hibáiban nyilvánul meg: a tolmács kihagy elemeket, azokat feleslegesen ismétli, megakad, kevésbé természetes hanglejtéssel beszél...¹⁰³

Minél nagyobb a feladat által megkövetelt kognitív erőfeszítés, annál nagyobb a kognitív túlterheltség kockázata. A kognitív túlterheltség kockázati tényezői között Gile a gyors, az információgazdag vagy a felolvasott beszédet, az ismeretlen tulajdonneveket, számokat és betűszavakat, a szokatlan akcentust, a bonyolult logikai érvelést, a hangátviteli problémákat, a szintaktikai összetettséget, a forrás- és célnyelv közötti lexikai vagy szintaktikai különbségeket, a monoton beszédet és a tolmácsot érő stresszt említi.

A Bíróságon a tolmácsok gyakran találkoznak e kockázati tényezők többségével. A kognitív túlterheltség kockázatának mérséklése érdekében általában speciális stratégiákat és taktikákat alkalmaznak.

102 | Daniel Gile, *Basic concepts and models for interpreter and translator training*, átdolgozott kiadás, John Benjamins publishing company, 2009.

103 | A tolmácsok jellegzetes intonációjáról és annak hatásairól lásd: Cédric Lenglet és Christine Michaux, The impact of simultaneous-interpreting prosody on comprehension: An experiment, *Interpreting*, 22(1), 1–34. o.

4.2.3 - Stratégiák és taktikák

Stratégiák

A stratégiák olyan tudatos döntések, amelyeket a tolmácsok a találkozó vagy a tárgyalás előtt hoznak meg. Ezek magukban foglalják a találkozóra vonatkozó dokumentumoknak vagy az ügy dossziéjának az elemzését, a terminológiai előkészítést, a munkanyelvek naprakész ismeretét és az ismeretek rendszeres frissítését.

A Bíróságon a stratégiák sorában szerepel az egyes ügyek speciális munkaidőben történő gondos – a tolmácsok tevékenységének nagy részét kitévő – előkészítése, az ügy dossziéjához és a szóbeli előadások írott változatához való bizalmas hozzáférés, valamint a folyamatos jogi és nyelvi képzés.

Kalina a tolmácsolási stratégiákat a minőségbiztosítás tágabb keretébe helyezi,¹⁰⁴ amely magában foglalja az üléseket és a tárgyalásokat megelőző, kísérő és követő összes lépést. A stratégiák tehát nemcsak a felkészülést és a képzést szolgáló egyéni tevékenységeket foglalják magukban, hanem a tolmácsszolgálat által támogatott, minőséget elősegítő kollektív tevékenységeket is.

Muttilainen több ilyen típusú, a Bíróság tolmácsszolgálatánál bevezetett stratégiát felsorol:¹⁰⁵ a felszólalók megismertetése a tolmácsolás kötöttségeivel, a munkatehernek a tolmácsok közötti igazságos elosztása, pihenőidő biztosítása, hatékony informatikai eszközök rendelkezésre bocsátása, továbbképzés.

Összefoglalva, a stratégiák az egyes tolmácsok és a tolmácsszolgálat mint szervezeti egység által a színpad mögött végzett előkészítő munkát jelentik. Lehetővé teszik a szükséges feltételek megteremtését a kognitív túlterheltség kockázatának csökkentéséhez, és ezáltal a bírósági munka megfelelő működéséhez szükséges tolmácsolási minőség eléréséhez.

104| Sylvia Kalina, „Quality assurance for interpreting processes”, *Meta: Translators' Journal*, 50(2), 2005, 768–784. o.

105| Marie Muttilainen, „Perroquets savants ou professionnels aguerris? L'importance de la préparation”, Kilian G., Seeber, *100 Years of Conference Interpreting: A Legacy*, Cambridge Scholars Publishing, 2021, 190. o.

Taktikák

Míg a tolmácsolási stratégiákat a tolmácsok „a színpad mögött” dolgozzák ki és hajtják végre, a taktikákat „a színpadon”, azaz a tárgyalás vagy a találkozó során, a *kabinban* alkalmazzák.

Tolmácsolás közben valójában maga a tolmács is taktikákhoz folyamodik, azaz pillanatnyi döntéseket hoz, hogy nehézségek esetén csökkentse a kognitív túlterheltség kockázatát. Gile megemlíti e nehézségek közül a leggyakoribbakat:¹⁰⁶ az időbeli eltolódás növelése, azaz a tolmács hosszabb ideig hallgatja a beszédet, és ezzel több információhoz jut a tolmácsolás megkezdése előtt, a beszéd valamely hiányzó szegmensének a szövegkörnyezet vagy ismeretek alapján történő kikövetkeztetése, parafrázálás, szó szerinti fordítás (tükörfordítás, szókölcsonzés, a hangzás reprodukálása), hiperonima használata, a kabinban lévő kollégával való konzultáció vagy a találkozó irataiba való belepillantás, egy hosszú megszólalás több rövidebb megszólalásra történő felosztása, a forrásszöveg tartalmának kiválasztása és elnagyolt vagy általános kifejezések alkalmazása, amelyek a későbbiekben pontosíthatók.

A helyzettől függően egyes taktikák megfelelőbbek, mint mások. Ha például a tolmács öt másodpercet vár, mielőtt megkezdene a tolmácsolást, hogy több információhoz jusson, az eltérő hatással lesz a szolgáltatás minőségére attól függően, hogy milyen gyorsan beszél az előadó, mennyire ideges a hallgatóság, vagy hogy a képernyőn vetítenek-e olyan prezentációs anyagot, amelynek diái túl nagy eltolódás esetén már nem felelnek meg a tolmácsolásnak.

Ráadásul a taktikák ütközhetnek is. Például a nehéz helyzetben lévő tolmács vajon inkább hagyja ki a beszéd egy problémás szegmensét, amelynek kezelése kognitív kapacitása telítődésének kockázatával jár, vagy tegyen további kognitív erőfeszítést, kockáztatva újabb kognitív túlterheltség kialakulását, amely negatívan befolyásolja az azt követő szegmensek megértését? A tolmács feladata, hogy esetről esetre szüntelenül, a másodperc törtrésze alatt jó taktikát válasszon a kommunikációs helyzet prioritásainak függvényében. A helyzetelemzés eredményei és a taktikai döntések megalapozottsága a tolmács kompetenciájától (nyelvi és tematikai ismeretek, tolmácsolási technikák), munkakörülményeitől (felkészülési lehetőségek, a közönségre való rálátás, fáradtsági szint, a hangátvitel minősége), valamint személyes és szakmai etikájától függ.

106 | Daniel Gile, i. m.; lásd továbbá: Gérard. Ilg, „L'apprentissage de l'interprétation simultanée. De l'allemand vers le français”, *Parallèles*, 1. sz., 1978, 69–99. o., Cahiers de l'ETI, Université de Genève; és Roderick Jones, *Conference interpreting explained*, Routledge, Manchester, 1997.

4.2.4 - A tárgyalásra való felkészülés

A tolmácsolás megfelelően magas minőségének biztosításához elengedhetetlen stratégia, hogy a tolmácsok számára időt biztosítsanak a felkészülésre. A Bíróság vagy a Törvényszék tárgyalásaira beosztott – akár belső, akár szabadúszó – tolmácsok elegendő időt kapnak arra, hogy a tárgyalás előtt alaposan áttanulmányozzák az adott ügy dossziéját. Ez, a munkájuk szerves részét képező felkészülés az ügyiratok terjedelmétől, az ügy összetettségétől és a tárgyaláson részt vevő nyelvek számától függően változik.

Miután a tolmács megtudja, hogy a következő hétre melyik kabinokba osztották be, hozzálát a dossziében foglalt dokumentumok tanulmányozásához. Előkészíti az ügy sajátos szakszókincsét, a jogszabálysövegeket és az ítélkezési gyakorlatra való hivatkozásokat. Meg kell értenie az ügy lényegét és a felek érvelését. Különböző szövegértési és memorizálási technikákat alkalmaz. A bírósági tolmácsok körében például igen elterjedt a *mind-mapping* (gondolattérkép; a gondolatok vagy információk vizuális ábrázolása ábrák formájában).

A felkészülési munka az ügy szempontjából releváns valamennyi dokumentumon, például a vonatkozó jogszabályokon és a területet érintő ítélkezési gyakorlaton alapul. Ennek során a tolmács különösen a jogász-nyelvészek által ugyanabban az ügyben vagy kapcsolódó, folyamatban lévő vagy lezárt ügyekben előzetesen elkészített fordításokra és terminológiára támaszkodik.

Végül a tolmács néha a tárgyalást megelőző napon vagy akár közvetlenül a tárgyalás kezdete előtt kapja kézhez a szóbeli előadások jegyzeteit. A szövegekben be kell azonosítania a számokat, idézeteket és a jogszabályi hivatkozásokat.

Mindez a felkészülés csapatszellemben történik, mind a dossziékat és referenciadokumentumokat előkészítő asszisztensekkel, mind a Főigazgatóság transzverzális szolgálataival együttműködésben, különösen ami a terminológiai kérdéseket illeti. Ez a csapatszellem még inkább tetten érhető a kabinban, ahol a mikrofontól távolabb ülő kolléga az éppen tolmácsoló társa segítségére siet azzal, hogy a hiányzó hivatkozást, az idézett rendelkezést vagy a helyes kifejezést a megfelelő időben odacsúsztatja elé.

4.2.5 - A tolmács készségei és feladatai

Tekintettel a bírósági tolmácsolás sajátos kihívásaira, az intézményben dolgozó tolmácsnak számos készséggel kell rendelkeznie, továbbá meg kell felelnie a szakképzésre, a titoktartásra és a lojalításra vonatkozó szakmai kötelezettségeknek.

A tolmácsnak, aki nap mint nap szembesül az ügyek magas szintű jogi és szakmai összetettségével és a szóbeli előadások felolvasásának sebességével, mindenekelőtt alaposan kell ismernie az általa munkanyelvként használt nyelveket, továbbá analitikus elmével, valamint azzal a képességgel kell rendelkeznie, hogy a beszélővel azonos regiszterben és azonos pontossággal tudja kifejezni magát azon a nyelven, amelyre tolmácsol. Másodszor, a tolmácsnak folyamatos képeznie kell magát, legyen szó a nyelvi kombinációjában szereplő nyelvek szükséges karbantartásáról, új nyelvek elsajátításáról vagy jogi előadásokon való részvételről. Biztos általános műveltséggel is rendelkeznie kell, mivel néha megeshet, hogy a jogi regiszterből kilépve irodalmibb regisztert kell alkalmaznia, akár rövid megszólalások keretében, akár amikor a felszólalók idézeteket vagy kulturális utalásokat fűznek a beszédükhöz.

Harmadszor, a tolmácsnak tisztában kell lennie az intézmény és a jogalanyok iránti lojalitási kötelezettségével. A tolmácsot a legszigorúbb szakmai titoktartás köti mind a tárgyalás előtt tudomására jutott információk, mind a jogászok által rábízott szóbeli előadások tekintetében. Ezen előadások megküldött jegyzetei egyébiránt kizárólag a tolmácsoknak vannak fenntartva, és azokat nem küldik meg az ítélkező testület tagjainak vagy az ügyel megbízott főtanácsnoknak, és nem is csatolják az ügyiratokhoz.¹⁰⁷ Ez, a mind a tagokkal, mind a felek ügyvédekkel fennálló bizalmi viszony nagy értéket képvisel a tolmácsolás minősége szempontjából.

107 | A fent hivatkozott Gyakorlati útmutató a felek részére a Bíróság elé terjesztett ügyekre vonatkozóan, 67. pont.

4.2.6 - A felszólalók bevonása

A tolmácsolás minőségének javítását célzó további stratégiát jelent a felszólalókkal való együttműködés. A tárgyalás minősége ugyanis részben az annak különböző résztvevői közötti interakciótól függ. Ezért természetes a tolmácsok és a felszólalók közötti együttműködés erősítése. Többéves gyakorlat már, hogy a tolmácsszakmát bemutatják a Bíróság előtt rendszeresen felszólaló meghatalmazottak és ügyvédek számára, és ösztönzik a tárgyalások előtti, alatti és utáni párbeszédet.

Így azok az ügyvédek és meghatalmazottak, akik a Bíróságra érkeznek, hogy ismertessék szóbeli előadásukat, tanácsokat és javaslatokat kaphatnak a tolmácsok munkájának megkönnyítéséhez. Például azt tanácsolják nekik, hogy szabadon, észszerű tempóban, szöveg felolvasása nélkül fejezzék ki magukat, mindig tisztán és lassan ejtsék ki az idézeteket, hivatkozásokat, számokat, neveket, betűszavakat stb. Ha azonban a felszólaló úgy dönt, hogy írott szöveget követ, arra kéri, hogy ezt a szöveget előzetesen juttassa el a tolmácsszolgálathoz, hogy a tolmácsok felkészülhessenek.

Közvetlenül a tárgyalás előtt a tolmácsok vezetője kapcsolatba lép a felszólalókkal, hogy emlékeztesse őket ezekre a tanácsokra, és hogy ösztönözze őket minden olyan párbeszédre, amely hozzájárulhat a viták jobb megértéséhez.

Végül a tárgyalást követően a szolgálat eleget tesz a felszólalók kéréseinek, akik esetenként visszajelzést szeretnének kapni a teljesítményükről.

Összefoglalva, a konferenciatolmácsok nap mint nap olyan vakmerő mutatványt végeznek, amelynek során a jogi szakfordítás kényes döntéseit a szinkrontolmácsolás kivételes kognitív kihívásai nehezítik.

A tárgyalásokon, tekintettel a többynnyelvű bíróság előtt tárgyalt ügyek súlyára, a szinkrontolmácsolásnak pontosnak és magas színvonalúnak kell lennie. Ennek érdekében a Bíróság és tolmácsszolgálata olyan munkakörnyezetet hozott létre, amely kedvez a minőségnek. Ez a környezet támogatja azon stratégiákat, amelyek optimális feltételeket teremtenek a tolmácsok kognitív túlterheltsége kockázatának csökkentésére a tárgyalások során. A stratégiák közé tartozik például a megfelelő felkészülési idő biztosítása, a hang- és képátvitel minőségi szabványainak betartása, a továbbképzés és a minden érintettel való együttműködés.

A kabinban a konferenciatolmácsok esettől és pillanattól függően alkalmaznak megfelelő tolmácsolási taktikákat feladatuk teljesítéséhez. Ezért fontos a legmagasabb szintű szakértelemmel, hatékonysággal rendelkező, feddhetetlen tolmácsok alkalmazása, amit általában egyetemi mesterképzésen szerzett oklevél és akkreditációs vizsga vagy szigorú versenyvizsga sikeres teljesítése bizonyít.

Amint azt fentebb említettük, a nemzetközi bíróságok a fordítással kapcsolatos kihívások során jogászokat vesznek igénybe, mivel az ügyiratok, ítéletek és indítványok fordításánál kizárólag ők képesek felmérni azok jogi tartalmát. Egy többynnyelvű eljárás szóbeli szakaszában a szinkrontolmácsolás sajátos kognitív kihívásai megkövetelik, hogy itt viszont tapasztalt konferenciatolmácsok biztosítsák a párbeszédnek gördülékenységet és egyértelműségét, mivel – bármely nyelvről legyen is szó – kizárólag ők képesek megbirkózni a kognitív túlterheltség állandó kockázatával.

4.3 - A többnyelvűséget segítő eszközök

4.3.1 - Terminológia

Amint azt láttuk, az olvasók, a dokumentumok megszövegezői, a fordítók, a tolmácsok, a jogász-nyelvészek és a polgárok valós terminológiai nehézségekkel szembesülnek, különösen, ha jogi szövegekről van szó: rokonértelműség, poliszémia, homályos kifejezések, több kultúra közös nyelve, a kifejezések homályos jellege, „hamis barátok” stb.

Az ítélkezési gyakorlatot alkotó szövegek kifogástalan színvonalának valamennyi uniós nyelven való biztosítása, következésképpen a hozzáférés és a megértés megkönnyítése érdekében elengedhetetlen, hogy megbízható terminológia álljon rendelkezésre. Ehhez hasonlóan a magas minőségű tolmácsoláshoz is elengedhetetlen a terminológia, hogy a tárgyaláson pontos jogi vita folyhasson.

A terminológiai munka különböző tengelyek köré szerveződik: terminológiai gyűjtemények létrehozása, a lefordítandó dokumentumoknak egy munkatárs által történő előkészítése, amelynek során megjelöli az egyes nemzeti jogi fogalmak fordításához felhasználandó terminológiai kártyákat, a jogász-nyelvészek támogatása és képzése, a [IATE](#) terminológiai adatbázisban foglalt általános terminológiai állomány gazdagítása és megszilárdítása, valamint az intézményközi és nemzetközi terminológiai együttműködés megerősítése.

A jogász-nyelvész számára a legnagyobb kihívást az jelenti, hogy megtalálja a legmegfelelőbb megoldást, amikor a célnyelven nincs funkcionális ekvivalens és nincs helyes kifejezés ugyanarra a jogi fogalomra. Munkája gyakran magában foglalja heterogén jogrendszerek összehasonlítását és újszerű fordítási megoldások keresését. Az alkalmazott terminológiának a lehető legegységesebbnek kell lennie, ami azt is jelenti, hogy lehetővé kell tennie a korábbi terminológiai megfontolások eredményeinek átvételét. E megfontolások eredménye, még feldolgozatlan formában, a korábbi fordításokból ered. A terminológia hatékony kezelése ugyanakkor megköveteli, hogy a terminológiai munka eredményeit egy közös konzultációs adatbázisban gyűjtsék össze, és azt is, hogy az ehhez vezető szellemi és jogi folyamatot megosszák egymással. Ha valamely nemzeti jogi fordítási problémára hosszas, összehasonlító jogi kutatással sikerült megoldást találni, fontos, hogy ezt a megoldást strukturált és dokumentált módon rögzítsék egy terminológiai kártyán. Az összehasonlító jogi kutatások eredményeinek nyilvántartása alapvető fontosságú, hogy az elvégzett munka ne vesszen el és a terminológiai választások továbbra is koherensek legyenek.

Ez a nyilvántartás ugyanis nemcsak az egyes fogalmak kifejezésére a különböző jogrendszerekben javasolt kifejezések fellelését teszi lehetővé, hanem azokét a dokumentációs és terminológiai elemekét is, amelyek garantálják az egyes terminológiai kártyákat készítő jogász-nyelvészek által hozott választások relevanciáját, egyértelműségét, pontosságát és megbízhatóságát. A 28 jogrendszer és 24 hivatalos nyelv létezésén alapuló munkakörnyezetben egy ilyen, összehasonlító jogi jegyzetekkel gazdagított terminológiai adatbázis nagymértékben megkönnyíti a szövegek fordításához szükséges összehasonlító jogi kutatást, különösen az előzetes döntéshozatali eljárás keretében.

A terminológia kezelésének és a terminológiai előkészítésnek a célja az, hogy rentábilissá tegye a jogász-nyelvészek által végzett kutatást, ami a fordítási munka során időmegtakarítást, nagyobb terminológiai koherenciát és jobb minőségű fordításokat eredményezhet.

A jogász-nyelvészek által végzett kutatások, különösen az összehasonlító jogi kutatások, amelyek a fogalmak megértését és a fordítási problémák megoldását célozzák, tehát szisztematikusan rögzítésre kerülnek egy olyan adatbázisban, amely fogalmak szerinti elrendezésben tartalmazza a terminológiai kártyákat.¹⁰⁸ Amikor egy jogász-nyelvész terminológiai kártyát hoz létre az adatbázisban, akár egy szöveg fordításának alkalmával, akár egy adott jogterületet illető szisztematikus tevékenység keretében, többféle forrásra támaszkodik. Lehet szó uniós jogi aktusokról (elsőbbséget élveznek az elsődleges jogban szereplő kifejezések, majd ezt követik a másodlagos jogban szereplő kifejezések, amelyek néha helyesbítésre szorulnak), ítélkezési gyakorlatról (figyelemmel az önálló kifejezésekre, amelyek jelentése eltérhet a nemzeti jogi jelentéstől) és a nemzeti jogról. Számos helyzet adódhat. Ha a kifejezés megfelel és tökéletesen átültethető egyik jogrendszerből a másikba, az eljárás egyszerű. Ha kvázi egyezés van, az eltérések magyarázatot igényelnek. Ha egynél több fogalom felel meg az ugyanazon nyelv egy vagy több jogrendszerében szereplő kifejezésnek (poliszémia), ezt is dokumentálni kell. Ha a fogalmak között nincs megfelelés, vajon lefordíthatatlan kifejezéssel állunk-e szemben? Nyilvánvaló, hogy nem, hiszen a Bíróság határozatait teljes egészükben le kell fordítani, és a jogász-nyelvész, csakúgy mint a fordítás keretében, a fent leírt egyik vagy másik megközelítést fogja fontolóra venni *(lásd a 4.1.3 pontot)*.

108| Caroline Reichling, i. m.

A terminológiai választásokat minden esetben indokolni és dokumentálni kell. A terminológiai szócikket létrehozó jogász-nyelvésznek, valamint annak, aki a fordítás során hoz egy terminológiai döntést, meg kell tudnia indokolni a döntését. Gyakran igénybe veszi kollégáik, jogász irodák és nemzeti szakértők segítségét.

A terminológiai kártya tehát tartalmazza azokat az információkat, amelyek lehetővé tették a jogász-nyelvész számára, hogy terminológiai megoldáshoz jusson, és hogy indokolja választását. A terminológiai kártya feltünteti a felmerült nehézségeket is. Egy adott fogalomról összegyűjtött és a terminológiai kártyán rögzített információk nemcsak a kifejezések megtalálását teszik lehetővé, hanem az alábbiakat is:

- a fogalom egyértelmű kontextusba helyezése (a fogalom területe és a kifejezések kontextusa);
- gyors tájékozódás arról, hogy létezik-e a fogalom az adott jogrendszerben;
- a fogalom gyors megértése (fogalommeghatározás és magyarázó megjegyzések);
- a fogalom rendszerben való elhelyezése és a kapcsolódó fogalmakra vonatkozó információk elérése (*domain tree*);
- a kifejezések eredetének (jogrendszer) és forrásának (terminológiai hivatkozások) feltárása, valamint megbízhatóságuk és relevanciájuk értékelése;
- a jogi fogalmat jelölő kifejezéseknek a külföldi jog fogalmainak kifejezésére létrehozott megfogalmazásoktól való megkülönböztetése;
- a kifejezések használatára vagy értékelésére vonatkozó információk (előnyben részesített, nem ajánlott, elavult stb.) elérése;
- jogrendszerek (nemzeti jogszabályok vagy nemzeti és uniós jog) összehasonlítását követő megfontolások összefoglalójának, valamint a kiválasztott jogi szakirodalom gyors elérése;
- „figyelmeztetések”, bizonyos csapdák (hamis barátok, hasonló fogalmak, helytelen kifejezések stb.) elkerülése céljából.

A jogász-nyelvészek által készített terminológia elsősorban nekik szól, mivel a megbízható terminológia növeli a jogi szakfordítások termelékenységét és minőségét. A terminológiai kártyák megkönnyítik ugyanis a bizonyos típusú dokumentumok (különösen az előzetes

döntéshozatalra utaló határozatok és a tagállamok által tett észrevételek) fordításához szükséges összehasonlító jogi kutatást. A terminológiai kártyák ezenfelül elősegítik a Bíróság más szervezeti egységeinek munkáját is, amelyeknek a jogi tartalmak megértésével, megfogalmazásával vagy értelmezésével kell foglalkozniuk. Ezen túlmenően az (intézményközi és nyilvános) IATE adatbázison keresztül a többi uniós intézmény nyelvi szolgálatai számára is elérhetővé válnak, ami hozzájárul az uniós jogszabályok és a nemzeti jogrendszerek közötti összhang növeléséhez. Végezetül, a Többynnyelvűségi Főigazgatóság terminológiai munkája, különösen a többynnyelvű összehasonlító jogi szótár (*Vocabulaire juridique multilingue comparé*, VJM)¹⁰⁹ egyre nagyobb érdeklődésre tart számot az intézményeken kívül is, mivel mindazok számára hasznos, akiknek valamely szöveget meg kell érteniük vagy létre kell hozniuk: a polgárok, jogalkalmazók, nemzeti bíróságok számára.

A terminológia és a tolmácsok

A Bíróság tolmácsai alkalmanként segítséget nyújtanak a terminológiai egységnek. Általában viszont ők is inkább felhasználói annak a terminológiának, amely a IATE adatbázisban szerepel (lásd a 4.3.2 pontot), és amely a jogi aktusokból, az ítélezési gyakorlatból és az ügy eljárási iratainak a jogász-nyelvészek által készített fordításából ered. Az ügy terminológiájának megismerése ugyancsak része a tárgyalásokra való felkészülésnek (lásd a 4.2.4 pontot).

Ha a tárgyalásra beosztott tolmácsoknak kételyeik vannak valamely eltérő terminológiát illetően, együttműködnek annak érdekében, hogy a kabinban használt kifejezések azonosak legyenek, függetlenül attól, hogy melyik tolmács dolgozik éppen. Abban a meglehetősen ritka esetben, amikor úgy találják, hogy egy nem megfelelő terminológiai elem problémát jelent a tárgyaláson, tájékoztatják erről a fordítószolgálatot, hogy az az eljárás későbbi szakaszában, az indítvány és az ítélet tekintetében figyelembe tudja venni ezt, vagy akár a vonatkozó terminológiai kártyát is frissíteni tudja.

109| Intézmények vagy gyűjtemények szerinti kereséshez lásd a magyarázó brosrút: https://iate.europa.eu/assets/brochure_search_by_collections_and_download.pdf

Terminológia az uniós bírósági hálózatok keretében

A tagállamok legfelsőbb bíróságaival és alkotmánybíróságaival való együttműködés az Európai Unió Bírósági Hálózatának (EUBH) keretében jött létre, amelyet 2017-ben hoztak létre a bírák és ügyészek azon fórumán, amelyet a tagállamok legfelsőbb és alkotmánybíróságai, valamint a Bíróság részvételével a Római Szerződések aláírásának 60. évfordulója alkalmából szerveztek. A részt vevő bíróságok tagjai számára 2018 januárjától a dokumentumok és információk biztonságos cseréjét és megosztását lehetővé tévő többnyelvű platformot kínálnak.

Az EUBH platform a közreműködő bíróságok által kiválasztott, az uniós jognak a tagállami bíróságok és az Európai Unió Bírósága általi alkalmazásával kapcsolatos dokumentumokból álló gyűjteményt bocsát tagjai rendelkezésére.

Tekintettel a platform sikerére és arra az érdeklődésre, amelyre egyes tartalmak számot tarthatnak a jogi szakemberek körében, a részt vevő bíróságoknak azt javasolták, hogy az EUBH egyes tartalmait tegyék elérhetővé a nyilvánosság számára a Curia honlap egy külön szekciójában. Ezt a külön szekciót 2021-ben hozták létre, és a Bíróság első hozzájárulása az együttműködéshez a meglévő nyelvi és terminológiai források (beleértve a terminológiai nyilvántartásokat és dokumentációt) közzététele volt. E források megosztása hozzájárul a különböző nemzeti jogok megértéséhez, támogatja a szövegezési és fordítási munkát, és megkönnyíti a különböző jogi kultúrákból származó jogászok közötti véleménycserét, akik így közös nyelven kommunikálhatnak, ugyanakkor például a jogi fogalmak jobb megértése érdekében hivatkozhatnak a Bíróság terminológiai kártyáira egy dokumentum tartalmának a magyarázott kifejezések segítségével történő leírásához.

Minden bíróságot felkértek továbbá arra, hogy tájékoztassa a többi bíróságot, köztük az Európai Unió Bíróságát is, az olyan nemzeti nyelvi és terminológiai források létéről, amelyek más bíróságok számára is érdekesek lehetnek.

A terminológiai és nyelvi együttműködés másik tervezett formája egy virtuális hálózat (fórum vagy ahhoz hasonló) létrehozása lenne, amelyhez mindenki hozzájárulhatna a nemzeti jogi fogalmakkal kapcsolatos kérdések feltevésével és megválaszolásával. A Bíróság terminológiai szolgálata pedig a kérdés megértésének és a válasz megfogalmazásának megkönnyítése céljából a saját terminológiai adatbázisában is kutathatna. Ezen túlmenően az összes szolgáltatott információ eredményesen újrahasznosítható lenne egy terminológiai adatbázisban, ami mindenki javát szolgálja.

E hálózatnak köszönhetően lehetőség nyílna a Bíróság immár közös terminológiai forrásainak gazdagítására vagy javítására. Az ilyen együttműködés magában foglalhatja a nyomon követést is, mivel a nemzeti bíróságok ideális helyzetben vannak annak megállapításához, hogy a jogalkotási és szabályozási fejlemények indokolják-e bizonyos terminológiai adatok felülvizsgálatát.

4.3.2 - Többnyelvű keresőeszközök

A Bíróság jogász-nyelvészei és tolmácsai napi munkájuk részeként számos kutatást végeznek, és ebben az intézményközi szinten vagy a Bíróság által kifejlesztett többnyelvű kutatási eszközök segítik őket.

Ami a terminológiát illeti, a jogász-nyelvészek és tolmácsok a IATE-ra¹¹⁰, az uniós intézmények közös terminológiai adatbázisára támaszkodnak, amely nagyrészt nyilvános. Tanulmányozhatják többek között a Bíróság terminológiai gyűjteményeit (*Vocabulaire juridique multilingue comparé* [többnyelvű összehasonlító jogi szótár vagy VJM], a Bíróság eljárási szabályzatának terminológiája, a nemzeti bíróságok elnevezései stb.). A kiterjedt összehasonlító jogi kutatásokból származó (többnyelvű és több rendszerre kiterjedő) adatokat részletes terminológiai kártyák mutatják be.

A többnyelvű, teljesszöveg-alapú jogi kutatást illetően elsőként az EUR-Lexet¹¹¹ kell megemlíteni, amely hozzáférést biztosít az uniós joghoz. Ez az oldal lehetővé teszi egyebek mellett a jogszabályok és az ítélezési gyakorlat két- vagy háromnyelvű megjelenítését.

A Bíróság saját *EURêka* keresőmotorja hozzáférést biztosít az uniós ítélezési gyakorlathoz, valamint az eljárások felei által benyújtott beadványokhoz és egyéb belső és külső dokumentumokhoz (jogtudományi feljegyzések). A jogász-nyelvészek a Curia honlapot,

110| <https://iate.europa.eu/home>

111| <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=hu>

a Bíróság honlapját is használják, amely részletes keresőlapot¹¹² biztosít az ítélkezési gyakorlatban való kereséshez, és amely az eljárásokat szabályozó szövegek különböző nyelvi változatainak hivatkozási forrása.

A QUEST intézményközi metamotor, nyelvi keresőeszköz előnye, hogy egyszerre több forrásban is képes keresni. E források közé tartozik a IATE, az Euramison keresztül elérhető intézményközi fordítási memóriák és a teljes szövegű adatbázisok, mint például az EUR-Lex.

Az Euramis az intézmények, köztük a Bíróság által táplált fordítási memóriák összessége. Ezt az eszközt használják a Trados Studio munkakörnyezetben a jogász-nyelvészek számára biztosított fordítási csomagok előkészítésére (lásd a 4.3.3 pontot).

112| <https://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=hu>

Megjegyzendő, hogy Európai Unió Bírósági Hálózata (EUBH) számára biztosított szekció (amely az alábbi linken érhető el: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/p1_2170125/hu/) keresőoldalán speciális paraméterek alapján lehet keresést végezni az előzetes döntéshozatali eljárásokra vonatkozóan. Egyébiránt 2018. július 1-je óta lehetőség van a nemzeti előzetes döntéshozatalra utaló határozatok minden elérhető nyelvi változatukban való tanulmányozására is.

4.3.3 - A fordítást segítő eszközök

A Főigazgatóság a legmodernebb fordítást segítő eszközöket használja. Ezeket az eszközöket vagy kifejezetten intézményközi szinten tervezték, vagy piaci szereplők fejlesztették ki a fordítási szolgáltatások, köztük az uniós intézmények igényeinek kielégítésére. Ezek az eszközök jelentős mértékben hozzájárulnak a jogász-nyelvész munkájához. Használatuk a fordítás egyes szakaszaiban megkövetelt speciális szellemi feladattól függ. A jogász-nyelvész marad a fordítási tevékenység középpontjában, és ő dönt a felhasználandó eszközökről. Ez az úgynevezett kiterjesztett (augmentált) fordítás.¹¹³ A fordítást segítő eszközök egyenként egyre hatékonyabbá válnak, de az egymással való kommunikációra és egymás kölcsönös gazdagítására való alkalmasságuk még mindig fejleszthető, hogy egyre relevánsabb és pontosabb megoldásokat és segítséget nyújtsanak a jogász-nyelvésznek, aki továbbra is a folyamat irányítója marad.

A munkakörnyezet: Trados Studio

A Bíróság fordítási szolgálata minden jogász-nyelvésze számára speciális munkakörnyezetet biztosít a fordításhoz. Jelenleg a Trados Studio szerkesztőt használják, mivel ez a termék nyerte el a legutóbbi két intézményközi közbeszerzési szerződést. Ez a munkakörnyezet egyszerre jeleníti meg a forrás- és célszöveget, így a már lefordított, lefordítandó, fordítás alatt álló mondatok vagy az azokra kínált „gépi” fordítási javaslatok egymás mellett találhatók. A nyelvi változatok egymás mellé igazítása lehetővé teszi a fordítást követően az intézményközi Euramis adatbázis táplálását. A Trados Studióból a jogász-nyelvész más fordítást segítő eszközöket is aktiválhat. Ez a lehetőség szilárd alapot jelent a jövőbeni tökéletesítéshez, bővítéshez és fejlesztéshez a kiterjesztett fordítás területén.

113| „[La] »traducción aumentada« (De Palma, 2017) o »asistida por conocimiento« (do Carmo et al., 2016:149) [...] consiste en integrar las tecnologías de traducción disponibles en cada caso en el proceso de traducción de modo que se optimice el rendimiento de los traductores y sin que por ello estas tecnologías asuman el control total o parcial del proceso de traducción.”

„[A] »kiterjesztett fordítás« (De Palma, 2017) vagy »tudástámogatott fordítás« (do Carmo és mások, 2016:149) lényege a rendelkezésre álló fordítási technológiák esetéről esetre történő integrálása a fordítási folyamatba oly módon, hogy azok optimalizálják a fordító teljesítményét, és anélkül, hogy e technológiák átvennék a fordítási folyamat feletti teljes vagy részleges kontrollt.” Chelo Vargas-Sierra, „La estación de trabajo del traductor en la era de la inteligencia artificial. Hacia la traducción asistida por conocimiento”, *Revue Pragmalingüística*, 2020. december.

IATE, Quest, DocFinder és Euramis

A Trados Studio munkakörnyezeten keresztül jelenleg a következő eszközök állnak a Bíróság jogász-nyelvszeinek rendelkezésére: IATE és QUEST (lásd a 4.3.2 pontot), valamint DocFinder, Euramis, és neurális gépi fordítás (lásd a 4.3.2 pontot).

A DocFinder metakereső motor központosítja, egyszerűsíti és felgyorsítja a dokumentumokhoz egyetlen felületről való hozzáférést. Az egyik legpraktikusabb funkciója a hivatkozási dokumentumra mutató hipertext link automatikus létrehozása az olykor töredékes hivatkozási elemekből.

Az Euramis lehetővé teszi a már lefordított „szegmensek” (mondatok vagy mondatrészek) importálását a Trados Studióba. A Trados Studio ugyanis képes automatikusan elemezni a lefordítandó szöveg minden egyes szegmensét, és ha az nagy hasonlóságot mutat egy másik, az Euramis adatbázisban már megtalálható lefordított szegmennel, az eszköz megjeleníti ezt a szegmenst, kiemelve az esetleges különbségeket. Az Euramis adatbázisból származó javaslatok magas színvonalúak, mivel az Euramisban csak a legjobb minőségű, jogász-nyelvszerek vagy fordítók által készített és véglegesített – informatikai eszközökkel támogatott, vagy sem – fordításokat rögzítik. A jogász-nyelvsz dönthet úgy, hogy csak azokat az előre lefordított szegmenseket jeleníti meg, amelyek forrásszegmensekkel való egyezésének aránya eléri a minimális százalékos arányt, alapértelmezés szerint 65%-ot. Biztosnak kell azonban lennie az előfordított szegmensek eredetében. Például egy szó szerinti vagy nem szó szerinti idézet esetében szó sem lehet arról, hogy a jogász-nyelvsz bármilyen fordítást elfogadjon pusztán azért, mert az szemantikailag és nyelviileg helyes. A fordításnak emellett pontosan az idézett forrásból kell származnia. Ezért a Főigazgatóság kifejlesztett egy olyan eszközt, amely lehetővé teszi, hogy az Euramisból kiválassza azokat a dokumentumokat, amelyek a legnagyobb valószínűséggel relevánsak egy adott fordítás szempontjából. Az ezen a dokumentumokból származó szegmensek a Trados Studióban súlyozással elsőbbséget élveznek. A jogász-nyelvsz ugyanis a fordítási projekt létrehozásához kap egy „funkcionális kitet”, amelyhez szabadon hozzáadhat más dokumentumokat, és amely automatikusan számos releváns dokumentumot magában foglal, például az ugyanazon ügy vagy kapcsolódó ügyek keretében már lefordított dokumentumokat, a lefordítandó szövegben idézett szövegeket stb. Az eszköz hatékonyságának növelése érdekében a nyelvi egységek saját nyelvük vonatkozásában meghatározzák – az általános vagy a jogviták egy bizonyos típusára nézve speciális – referenciafrazéológiát, és azt ugyancsak beemelik a funkcionális kitbe.

A jogász-nyelvész általi ellenőrzés nélkülözhetetlensége

A fordítást segítő eszközök minőségétől függetlenül a jogi szakfordítónak mindig ellenőriznie kell a gép javaslatát, még akkor is, ha e javaslat forrása az ügy keretében releváns aktus, és a lekérdezett és a lefordítandó szegmens közötti egyezés aránya 100%-os.¹¹⁴

Ettől még a gép, az Euramis adatbázisban található nyelvi változatok egymáshoz igazításának hibái miatt, tévedhet, és javasolhatja egy, a lekért szegmenstől eltérő szegmens fordítását. De a fordító vagy a jogász-nyelvész ugyancsak követhet el fordítási hibákat, és ha ezeket a hibákat nem észleli, azok az adatbázist tápláló szövegekben maradnak, és szerepelni fognak az eszközt alkalmazó személy számára felkínált javaslatok között.

Végül, jóllehet a régi fordítások lekérdezése gyakran hasznos megoldásnak bizonyulhat, attól még konzervatív megoldás: előfordulhat, hogy a javaslatok már nem felelnek meg a jelenlegi megközelítésnek és mentalitásnak, például az inkluzivitás terén. Az Euramis adatbázis szegmenseinek minősége és egymáshoz igazítása ezért nagyon fontos, és az összes uniós intézmény részéről a legnagyobb gondosságot igényli. Ennek ellenére mindig van hibalehetőség vagy hiányosság, és azt a jogász-nyelvésznek kell kijavítania. Végezetül meg kell jegyezni, hogy a jogász-nyelvész által lefordítandó mondatok nagy többségét még sosem fordították le: azokat ő, a megfelelő terminológia keretei között, szabadon fordítja le egy másik hatékony eszköz, a „gépi” fordítás segítségével.

114| Például, a 2014/33/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 39. cikkének egy részletét alkotó szegmens „tous les États membres prennent les mesures nécessaires pour s’assurer que ...” szintagmájának fordítására a gép két olyan angol nyelvű fordítást ajánl, amelyek kissé eltérőek, noha mindkettő egyezési aránya 100%-os: „all Member States shall take the *measures necessary* to ensure that [...]”, illetve „all Member States shall take the *necessary measures* to ensure that [...]”. E fordítások közül csak az egyik pontos, de ezt a gép nem tudja: az embernek kell eldöntenie.

A gépi fordítás eszközei: az eTranslation és a DeepL Pro

A Trados Studio környezet egy gépi fordítási eszközt is tartalmaz. Az ilyen eszközök 2018-ban még egyszerű statisztikai alapon működtek, azaz nagy szövegtörzsekön betanított informatikai modellre támaszkodtak, és azok relevanciájának matematikai valószínűsége alapján javasoltak fordításokat. Mostanság már neurális alapon működnek, ezért kapták az emberi agy neurális hálózatának működésével analóg működésre utaló elnevezésüket. Működésük kétféle folyamat szerint történik. Az első lépésben összehangolt kétnyelvű szegmensek kiterjedt korpuszán be kell tanítani a fordítómotort, amelyek alapján azok „megtanulják” a szegmensek közötti megfeleléseket: ez a neurális keresőmotorok „betanítási” fázisa.¹¹⁵ Miután a fordítómotorokat betanították, azok képessé válnak arra, hogy fordítási javaslatokat adjanak olyan algoritmusok segítségével, amelyek a talált egyezéseket valószínűségi, nyelvtani, kontextuális és egyéb megközelítések alapján súlyozzák. Ezen eszközök javaslatai hasznosak és gyakran impresszívek. A nagyközönség és a weboldalak általában ilyen neurális eszközöket használnak hozzátételre fordítások készítésére. A hivatásos fordítók, beleértve a jogi szakfordítókat is, szintén használják ezeket a fordítási folyamat támogatására.

Az eTranslation nagy teljesítményű neurális eszköz, amelyet intézményközi szinten fejlesztettek ki és finanszíroznak. Ez az eszköz kezdetben a hatalmas Euramis adatbázist használta ahhoz, hogy betanítsa a neurális fordítómotorokat, amelyek fordítási javaslatokat kínálnak angol nyelvről az összes többi hivatalos nyelvre, és fordítva, valamint a német és a francia nyelv között. Fokozatosan további fordítómotorokat fejlesztettek ki a különböző intézmények, különösen a Bíróság kérésére, amelyek konkrét vagy tematikus igényeknek felelnek meg. Így a Bíróság fordítószolgálatának kérésére fordítómotorokat tanítottak be kizárólag a Bíróság és a Törvényszék ítélezési gyakorlatára. A Bíróság munkamódszereit figyelembe véve ezeket a motorokat úgy képezték ki, hogy közvetlen kétirányú fordításokat készítsenek az összes hivatalos nyelv és a tanácskozás nyelve között. Kizárólag a Bíróság fordítószolgálatára számára legrelevánsabb korpuszt használják fel: a Bíróság saját korpuszát. Ezek a motorok a Bíróság jogi nyelvezetét adják vissza.

115| A motor több ezer neuronkapcsolatot hoz létre az egymást követő rétegekben, amelyek olyan összetettek, hogy az e korpuszok alapján történő betanítási folyamatot gyakran „deep learningnek” (mélytanulásnak) nevezik.

A Bíróság jogász-nyelvészei a DeepL Pro nevű piaci eszközt is használhatják, amely jó eredményeket ad, különösen bizonyos nyelvi kombinációk és szakszövegek egyes, jogilag kevésbé szakmai jellegű kategóriái esetében. Az egyetemeken és az uniós intézményekben, köztük a Bíróságon is számos alkalommal kísérletet tettek ezen eszközök mennyiségi hozzájárulásának értékelésre.¹¹⁶ Természetesen nehéz pontosan felmérni ezt a hozzájárulást, tekintettel az érintett paraméterek (fordítói kompetencia, munkakörülmények, a végtermék minősége) mérésének módszertani nehézségeire. A gépi fordítóeszközök hozzáadott értéke azonban kétségtelenül jelentős, még akkor is, ha a gép jelenleg nem érhet fel az emberi fordítás szintjéhez, és ez egyáltalán nem is célja. A folyamat ugyanis automatikus, és eredményeit az emberi intelligenciával kell kiértékelni, ellenőrizni és szükség esetén felülírni. Még ha az esetek túlnyomó részében a gépi fordítás kevés hibát eredményez is, nem képes reprodukálni azt, ami a minőségi fordítási folyamat feltétele: a szerző gondolataiban való meghitt elmélyülést az üzenet megértéséhez, átgondolásához és a gondolatnak ugyanazon nyelvi regiszterben való visszaadásához. Ezenkívül vannak más korlátai is, legyenek bár technikai jellegűek, mint például a szókihagyások, vagy fogalmi jellegűek, mint például az, hogy a gépet nem lehet „rákényszeríteni” arra, hogy egy bizonyos, eltérő vagy kevésbé használt terminológiát javasoljon ahhoz képest, amelyet a betanulási korpuszokba már beépített terminológiaként elsőként javasol.

A neurális eszközzel szemben joggal nagyok az elvárások és a félreértések is a jogi szakfordítások felhasználóinak és készítőinek körében. Az előbbiek úgy találják, hogy már a nyers gépi fordítás is nagyon hasznos, és igen közel hozza őket a forrásszöveg megfelelő megértéséhez; az utóbbiak pedig tudják, hogy minden egyes lefordított szegmenst ugyanolyan kritikával kell szemlélni, mintha újonnan fordították volna. Azt is tudják, hogy a gép alkotta szöveg által lehetővé tett megértés és a tökéletes megértés közötti eltérés éppen a jogi szakfordítási folyamat legintellektuálisabb és ezért legidőigényesebb részében keresendő, különösen akkor, ha közvetlenül alkalmazandó jogok és kötelezettségek kimondásáról van szó.

A fentebb felsorolt informatikai eszközök együttesen támogatják a Bíróság jogász-nyelvészei munkájának hatékonyságát és minőségét. Hozzájárulnak ahhoz, hogy a jogász-nyelvész

116] A Bizottság genti egyetemmel közösen végzett kutatása: „Assessment of neural machine translation output in DGT’s language departments”, 2019. június 3., Lieve Macken, Daniel Prou és Arda Tezcan. Quantifying the Effect of Machine Translation in a High-Quality Human Translation Production Process, Informatics, 7, 12, 2020, <https://doi.org/10.3390/informatics7020012>.

mentesüljön munkaterheinek egy – a legegyszerűbb – részétől, és így jobban tudjon a komoly ráfordítást igénylő, bonyolultabb és jogi részekre összpontosítani. A Bíróság fordítási szolgálatának termelékenységében bekövetkezett strukturális növekedés több tényező (egyéni erőfeszítések, kiszervezés, terminológia, képzés stb.) kombinációjával magyarázható, amelyek kiegészülnek az egyre hatékonyabb új technológiákkal.

4.3.4 - A tolmácsolást segítő eszközök

A Tolmácsolási Igazgatóság intranetes felületén a tolmácsok rendelkezésére áll egy, a tárgyalásokra való felkészülést elősegítő oldal. Ez az oldal egy helyen összpontosítja az összes olyan informatikai eszközt, amelyekre a felkészüléshez szükségük van, és amelyek lényegében megfelelnek a jogász-nyelvészek eszközeinek. Megtalálható itt például az adott ügy összes eljárási iratát tartalmazó dokumentumtár, a jogász-nyelvészek vagy a Főigazgatóság több területet átfogó szolgálatai által készített dokumentumok, illetve az olyan nyelvi és terminológiai adatbázisok, mint az Euramis, a Quest vagy a IATE linkjei.

Ugyanezek a linkek a kabinban is elérhetők a számítógépnek köszönhetően, amely minden tolmácsnak rendelkezésére áll. A tolmács azonban a felkészülés során veszi legnagyobb hasznát az informatikai eszközöknek. A szinkrontolmácsolás azonnali jellege ugyanis minimálisra csökkenti a tolmácsolás során a számítógépes keresésre fordítható időt és kognitív energiát. A tolmács ilyenkor elsősorban minőségi felkészülésére, a kabinban tartózkodó kollégájára, valamint személyes és szakmai képességeire támaszkodik *(lásd a 4.2 pontot)*.

4.3.5 - A távélőadások tolmácsolása

A Covid19-világjárvány okozta válság idején új távrésztvételi szabályokat dolgoztak ki, amelyek lehetővé tették, hogy a Bíróság és a Törvényszék 2020. május 25-től újból napirendre tűzhesse azokat a tárgyalásokat, amelyeket márciusban törölni vagy elhalasztani kényszerült. Míg ugyanis a tolmácsok továbbra is a tárgyalóteremből dolgoznak, néhány olyan felszólaló, aki az egészségügyi korlátozások miatt nem tudott Luxemburgba utazni, most első alkalommal kapott lehetőséget arra, hogy távolról terjessze elő szóbeli előadását. Mivel a jel minősége és stabilitása elengedhetetlen a zökkenőmentes, magas színvonalú tolmácsolás biztosításához, kialakítottak egy olyan eljárást, amelynek során azt a helyszínt, ahol az előadó tartózkodik, előzetesen jóváhagyják. Egyébként minden távrésztvétellel járó tárgyalás előtt tesztelik a kommunikáció minőségét. Ha az nem megfelelő, az ülést vezető elnök dönthet úgy, hogy a tárgyalást nem tartja meg vagy elnapolja.

A szóbeli előadásokat távhelyszínekről előterjesztő felszólalók tolmácsolását az érintett tárgyalótermekben biztosított biztonságos hang- és képátviteli technikák alkalmazása teszi lehetővé. A Bíróság olyan kodek rendszert választott, amely alkalmas a közvetítések tömörítésére (CODage) és kibontására (DECodage), ekként biztosítva a kommunikáció integritását és adott esetben bizalmas jellegét.

Itt azonban nem csak a technikai szempontot kell figyelembe venni. Ugyanis az eszközök és a kapcsolatok felügyeletéhez technikusok jelenlétére van szükség, akiknek gyakran valós időben kell megoldaniuk a nehézségeket. Ez az új munkamódszer egyébiránt fokozott stressznek teszi ki a tolmácsokat, és még nagyobb kognitív terhet ró rájuk,¹¹⁷ így ezt a további fáradtságot figyelembe kell venni a beosztási idő kezelésénél, nem is szólva a tárgyalás tervezett időtartama túllépésének kockázatáról.

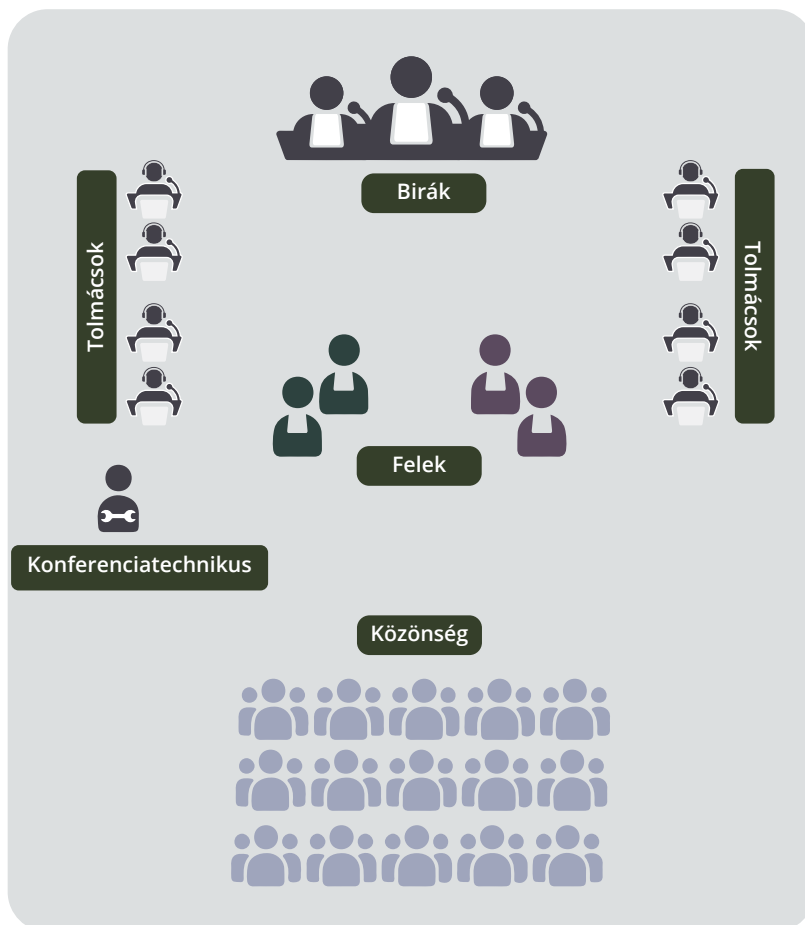
A szóbeli előadások előterjesztésére és a tolmácsolásra szolgáló ezen új módszer bevezetésére az egészségügyi válság nehéz körülményei között került sor, amelynek során számos technikai, kulturális és szervezeti akadályt kellett leküzdeni. Mindez a tolmácsok és a technikusok elkötelezettségének köszönhetően volt megvalósítható, szoros együttműködésben vezetőikkel, az igazságszolgáltatási fórumok hivatalaival és az elnöki kabinetekkel. Ez olyannyira jól sikerült, hogy az európai ombudsman, Emily O'Reilly az „Award for Good Administration” 2021 („Jó közigazgatásért” 2021) díjjal tüntette ki a Bíróságot az innováció és a transzformáció terén nyújtott kiváló teljesítményéért.

117] E téma összefoglalásaként lásd például: Sabine Braun, „Remote Interpreting”, in: H. Mikkelsen & R. Jourdenais (szerk.), *Routledge Handbook of Interpreting*, Routledge, London/New York, 2015, 352–367. o.

Tolmácsolás távhelyszínről való részvétel esetén

Távhelyszín

4.3.6 - Távtolmácsolás

A Covid19-világjárványhoz kapcsolódó válság idején két tényező – a videokonferencián keresztül történő távhozzászólások, valamint a Bíróság nagytanácsa vagy a teljes ülése előtti tárgyalásokon a teljes nyelvi lefedettség – együttes hatása esetenként termék „összekapcsolását” tette szükségessé.

Egyes tárgyalások kiterjedt nyelvi rendszere és a világjárványhoz kapcsolódó korlátozások (a tárgyalások egészségügyi protokollja által meghatározott feltételektől függően egy, két vagy három tolmács jelenléte a kabinban) azt eredményezték, hogy még a Bíróság legnagyobb tárgyalótermében sem volt elegendő kabin a csapat összes tolmácsa számára.

Ezért a fő tárgyalóteremből hiányzó kabinok ellensúlyozására a csapat egy része a fő tárgyalóteremmel összekapcsolt más termekből tolmácsolt. Ezekben a termekben a tolmácsok a főteremből és a távhelyszínekről érkező hang- és képanyaggal dolgoztak. Ezt nevezzük „távtolmácsolásnak”.

A termeknek a fő tárgyalóteremben található tolmácskabinok és egy vagy több további teremben található kabinok összekötésével magvalósított „összekapcsolása” tehát növelte a tárgyalások nyelvi lefedettségének lehetőségeit a világjárvány időszakában, amely megnehezítette a tolmácsolás normál körülmények közötti gyakorlását.

5. - Milyen jövő vár a többnyelvűsége?

5.1 - A tehetség kibontakoztatásának feltételei

Európa határai elmosódtak. Polgárai közlekednek, találkoznak, barátkoznak, és kölcsönösen gazdagítják egymást. Az embereknek ahhoz, hogy korunk e hatalmas ajándékát teljes mértékben kiélvezhessék, kommunikálniuk kell egymással, vagy, ami még ennél is több: meg kell érteniük egymást. De megértjük-e igazán a másikat, ha nem érdeklődünk annak nyelve, kultúrája iránt? Hogyan érthetne meg egy német egy franciát, aki egy „trafalgari ütést” említ, ha nem ismeri sem annak nyelvét, sem történelmét? Hogyan fog egy portugál megérteni egy lettet, aki a „nemzetiségről” beszél, mikor számára „nemzetiség” és „állampolgárság” egy és ugyanazt jelenti? Képes-e valaki megérteni a másságot, ha soha nem fedezett még fel legalább egy másik nyelvet, és sosem találkozott az azt kísérő kultúrával és világlátással?

Aki elsajátít egy másik nyelvet, ha csak egyetlen nyelvet is, alapvető dolgot ért meg: a másságot. A másik nem én vagyok; közös értékeink különböző történelmen, nyelven és világnézeten alapulnak, amelyek mindegyike gazdagíthatja a másikat. Miután saját másságunk valóságát integráltuk, a további nyelvek elsajátítása még több megértéshez vezet, és e kód megnyitja a kommunikáció csatornáit minden olyan emberrel, aki osztozik ezen a nyelven.

Mit jeder Sprache mehr...¹¹⁸

Mit jeder Sprache mehr, die du erlernst, befreist
Du einen bis daher in dir gebundnen Geist,

Der jetzo tätig wird mit eigner Denkverbindung,
Dir aufschließt unbekannt gewes'ne Weltempfindung,

Empfindung, wie ein Volk sich in der Welt empfunden ;
Nun diese Menschheitsform hast du in dir gefunden.

Ein alter Dichter, der nur dreier Sprachen Gaben
Besessen, rühmte sich, der Seelen drei zu haben.

Und wirklich hätt' in sich nur alle Menschengeister
Der Geist vereint, der recht wär' aller Sprachen Meister.

Valahányszor egy újabb nyelvet elsajátítasz, felszabadítasz
Egy szellemet, amely ezidáig meg volt kötözve benned,

És amely, feléledve, a gondolatokat immár saját maga fűzi össze,
És a világ érzékelésének egy ismeretlen módját tárja fel előtted,

Azt a módját, amint egy nép érzékeli a világot;
Az emberi létezésnek ezt a formáját most önmagadban találtad meg.

Egy régi költő, aki csak három nyelvet ismert,
Azzal kérkedett, hogy nem egy, hanem három lélekkel bír.

És valóban, csak az egyesítené magában minden ember szellemét,
Aki minden nyelvnek igaz tudója.

Az elmúlt évtizedekben az európai országokban és világszerte jelentősen javult a nyelvismeret szintje. Bizonyos szempontból jelentős ez a fejlődés, hiszen az uniós polgárok többsége ma már ismer egy másik nyelvet, gyakran az angolt, vagy annak legalább az alapjait. Ez kétségtelenül hasznos. Mi lett ugyanakkor mindazon európai értelmiségivel, akik alig néhány évtizede még nem álltak meg egyetlen nyelv elsajátításánál, hanem három, öt vagy annál is több nyelven beszéltek? És miért szinte mindig az angol nyelvet tanulják manapság az emberek idegen nyelvként? Hát már nem várhatunk semmit Goethe és Schiller, Dante és Eco, Voltaire és Camus, Cervantès, Vondel, sem a többiek nyelvétől? Az a nyelv, amelyet a Történelem bármely adott pillanatában lingua francaként használtak jól vagy kevésbé jól a nem anyanyelvi beszélők, leronthatja a megértés és a reflexió szükséges szintjét. Jogosan merül fel a kérdés, hogy egy ilyen, feltételezhetően leegyszerűsített, eltorzított, sőt, elferdített nyelv képes-e biztosítani az alteritáshoz való hozzáférést, amikor általa csak a világ kultúráinak felszínéig juthatunk, még azon nép kultúrájának is csak a felszínéig, amely pedig anyanyelvének nevezi ezt a nyelvet.¹¹⁹

A válasz kétségtelenül a Bíróság többnyelvű gyakorlatában rejlik. Az európai polgárok többnyelvűségi igényeit az európai intézmények többnyelvűség iránti elkötelezettségének kell kielégítenie, ami viszont az egyes tagállamokban rendelkezésre álló tehetségektől függ. A minőségi többnyelvű szolgáltatások nyújtásának feltétele az, hogy a Bíróságon olyan személyi állomány álljon rendelkezésre, amely képes ezt a kulturális, nyelvi és jogi mediációt biztosítani. A nyelvek és a sokféleség iránti érdeklődést már kisgyermekkortól kezdve fel kell kelteni és támogatni kell. A gyermekeknek lehetőséget kell biztosítani arra, hogy egynél több nyelvet tanuljanak. A fiataloknak utazniuk kell, hogy találkozzanak más kultúrákkal, és meríthessenek a sokféleségből. Egyesek, a tolmácsok és fordítók, azt hivatásukká teszik majd, mások, például a jogász-nyelvészek számára szakmájuk gyakorlásának fontos eszköze lesz. A teljes oktatási rendszernek támogatnia kell ezt a fejlődést: több nyelv elsajátítása az iskolában; fordító- és tolmácsiskolák működtetése; a nyelvi és interkulturális ismeretek fenntartása, sőt fejlesztése az egyetemi tanulmányok, különösen a jogi tanulmányok során; a nyelvek használata a szakmai környezetben,

119| Lásd különösen, valamennyi aspektus tekintetében: Robert Phillipson, *English-Only Europe? Challenging Language Policy*, 2003, amelyet 2018-ban frissítettek és tettek közzé francia nyelven *La domination de l'anglais: un défi pour l'Europe* címen. Lásd továbbá François Grin francia változathoz írott bevezetőjét.

természetesen kellő tolerancia és az egyes emberek képességeinek tiszteletben tartása mellett.¹²⁰

Noha fontos a nyelvtanulás, ettől még az Unióban a jogi és adminisztratív többynnyelvűségnek azon az előfeltételen kell alapulnia, hogy valamennyi polgárt megilleti az a jog, hogy ne ismerjen más nyelvet anyanyelvén kívül.¹²¹ Azoknak a polgároknak, akik beszélnek egy vagy több másik nyelvet, ugyancsak mindig jogukban áll, hogy a közigazgatási és igazságszolgáltatási szervekkel anyanyelvükön kommunikáljanak, és ennek általában szükségét is érzik. Ennek biztosítása érdekében más polgároknak pedig nyelvi szakmákat kell választaniuk, és ennek eléréséhez kedvező feltételekkel kell rendelkezniük.

A Bíróságnak szerepet kell vállalnia a nyelvtanulás fontosságának, valamint a nyelvek használatához és védelmük nemességéhez fűződő értéknek a tudatosításában. Nyelvi szolgálatai például iskolákat és egyetemeket látogathatnak meg, szakmai és kulturális egyesületeket szólíthatnak meg, politikusokkal és értelmiségiekkel találkozhatnak, és beszélgetéseket szervezhetnek a többynnyelvűségről. A Bíróság ezt a szerepet „többynnyelvűségi megközelítése” keretében tölti be, amely sokrétű megközelítés konkrét és szimbolikus illusztrációjául szolgál a jelen írás bevezetőjében említett Többynnyelvűség kertje.

5.2 - A tét felismerése: rövid táv vagy hosszú táv?

Az igazságszolgáltatáshoz és az ítélkezési gyakorlathoz a saját nyelven való hozzáférés a demokrácia alapvető eleme, mivel ez határozza meg minden polgár számára a jogállamiság által szabályozott társadalomban való részvétel és az esélyegyenlőség lehetőségét.

Joachim Du Bellay francia költő már 1549-ben, a *Défense et illustration de la langue française* című könyvében kifejtette, mennyire fontos, hogy a nép nyelven, és ne latinul, az elit néhány tagja által ismert nyelven szolgáltatassanak igazságot. Ezzel a villers-cotterêts-i rendelet nyomdokaiba lépett, amelyet I. Ferenc király hozott 1539-ben,

120| Gyakori például a belga magánszektorban, hogy egy találkozó résztvevői tetszés szerint megválaszthatják, hogy francia vagy holland nyelven szólnak-e meg, így nem kell mindenkinek mindkét nyelven beszélnie, de elvárás, hogy értsék azokat. Ugyanakkor az angol nyelv használata, különböző okok folytán, egyre elterjedtebb.

121| Alexandre Viala, „Le droit à la traduction”, Isabelle Pingel (szerk.), *Le multilinguisme dans l'Union européenne*, Pedone, Párizs, 2015.

és amely általánossá tette a francia nyelv használatát a közügyekben és a bíróságok előtt. Országaink – akár közelmúltjának – történelme jól mutatja, hogy azok a népek, amelyek nyelvi és kulturális identitása nem élvez kellő tiszteletet, hogyan hivatkoznak erre súlyos érvként, hogy szembeszálljanak a fennálló renddel, és változtassanak rajta. Ez történt mind a demokratikus államokban, például Belgiumban, mind az autoriter rezsimek alatt álló nemzetek esetében, például Litvániában a Szovjetunió idején.

Az európaiaknak történelmi tapasztalataikkal és egy közös humanizmussal felvértezve el kell gondolkodniuk azon, hogy mi a többnyelvűség jövője az Unióban. A pénz kevés. A költségvetési megszorítások egyre nőnek, és azok epizódjai fokozatosan a szinte állandó, egyre szigorodó megszorítások hosszú alagútjává válnak. A hatékonyság és a megtakarítások iránti törekvés teljesen jogos, és minden erőfeszítést össze kell hangolni annak érdekében, hogy a polgárok a lehető legjobb áron részesüljenek az Unió előnyeiből, beleértve a kulturális és nyelvi identitás, a méltóság és a többnyelvűség tiszteletben tartásához való alapvető jogot. Ha azonban a megtakarítások a gyakorlatban a többnyelvűség túlzott korlátozását, minimálisra csökkentését vagy eltörlését eredményezik, itt az ideje feltenni a kérdést, hogy e megtakarításokért nem fizetünk-e túl nagy árat cserébe.

A történelem során Európa népei számos alkalommal úgy győzték le a traumákat, hogy visszatértek a humanista és demokratikus értékekhez, amelyek a tartós emancipáció egyetlen útját jelentik. A második világháborút követően a hadviseléstől meggyötört és romba dőlt országok az állami struktúrák és szabadságjogok újjáépítésével és fejlesztésével mégis megkezdték újjáépítésüket, bármi is legyen az ára. Hogyan fogadhatnánk el, hogy a még virágzó Európa elfelejtse a múlt tanulságait, és költségtakarékossági megfontolásból meggyengítse azon többnyelvű pillér alapjait, amely a fejlődés, a jólét és a béke közös építményét támasztja alá, és amelyet megannyi vízió, tehetség, kitartás és párbeszéd révén emeltek?

Igen, lehet és kell is takarékoskodni, de a lényeg meg kell őrizni, és a lényeg az, hogy fenntartsuk és – legalábbis remélhetőleg – tovább építsük a közös értékeken alapuló Uniót, amely értékek magukban foglalják és magukhoz is vonzzák az Uniót alkotó valamennyi népet és kultúrát.

A politika világában, első látásra paradox módon, az Unió ellenzői nem tévednek: a polgárokhoz közeli projekteknek, közülük is elsőként a többnyelvűségnek az elfojtásával, és főként pénzügyi elfojtásával teremthető meg az elutasítás érzése, mélyíthető egyre tovább a távolság az Unió intézményei és a polgár között. Európa eme ellenzői erős

objektív szövetségesekre találunk a megszorító intézkedések híveiben, akik csak rövid távú politikai és gazdasági célokat tartanak szem előtt. A megszorítások e rövidlátó hívei nem számolnak azzal, hogy – tudatosan, vagy sem – gyengítik azt az Európát, amelynek hatalmas gazdasági súlyával pedig tisztában vannak. Aztán vannak olyanok, akik megértik és támogatják az európai integrációs modellt, és akik ellenfeleikhez hasonlóan azt is megértik, hogy a kulturális és nyelvi elidegenedés érzése az, ami az európai integrációt fenyegeti, és ami térdre kényszerítheti a sokféleségben rejlő béke és jólét eszményét.

Mint láthatjuk, ebben a nehéz vitában a megtakarítások jóhiszemű támogatói a döntőbíró pozíciójában vannak. Vizsgáljuk meg tehát tabuk nélkül az Unión belüli többszempontosság költség-haszon arányát, és nézzük meg, hogy vannak-e olyan érveink, amelyekkel meggyőzhetjük őket.

5.3 - A többszempontosság finanszírozása kontra a többszempontosság hiányának ára

A többszempontosság pénzbe kerül. De a többszempontosság költségei legalább kiszámíthatóak, míg hiányának költségei már sokkal kevésbé. A demokráciának is van ára, amely nagyrészt kiszámítható. A demokrácia hiányának árát már nehezebb lenne felmérni, jóllehet mindannyian egyetértünk abban, hogy ez a költség gazdasági, emberi és civilizációs szempontból is óriási lenne.

Az Európai Parlament ezért – teljes joggal – politikai költségnek minősíti az Unió intézményeinél működő nyelvi szolgálatok költségét.¹²² Ez a költség azonban nem kizárólag politikai költség, főleg a Bíróság esetében nem. A többszempontosság is az eljárás lényeges láncszeme, csakúgy, mint minden olyan tevékenység, amely elengedhetetlen az ügyek kivizsgálásához és megoldásához, valamint az ítélkezési gyakorlat létrehozásához.

Egyesek ezt meddő vitának titulálnák, mivel minden nép – nyelve által közvetített – identitása és méltósága elidegeníthetetlen és megőrzendő értéket képvisel. Ezért magukat a nyelveket is meg kell őrizni, mert kulturális, szimbolikus és akár gazdasági

122| Az Európai Parlament állásfoglalása a Számvevőszék 5/2005. sz. különjelentéséről: a Parlamentnél, a Bizottságnál és a Tanácsnál felmerült tolmácsolási költségekről (2006/2001(INI), HL 2006. C 305. E, 67. o.).

szempontból is érték hordozói. E vita szempontjából nincs kis nyelv vagy nagy nyelv: bármely nyelv védelme minden nyelv védelme.¹²³

Ez az egyik legérzékenyebb téma. E tekintetben elég csak látni, hogy a tagállamok azon nyomban jogorvoslatért fordulnak, amikor az Európai Személyzeti Felvételi Hivatal (EPSO) az uniós intézmények nyílt versenyvizsgálatain használt nyelvek körének szűkítésével kíván pénzt megtakarítani¹²⁴ (lásd a 2.5.2 pontot).

Ez az érzékenység aligha meglepő, hiszen az identitás és a kultúra kérdései mellett, amelyek önmagukban is alapvető fontosságúak, az e területen hozott döntések gazdasági következményekkel is járnak a nyelvi szolgáltatások költségeire és e szolgáltatások kedvezményezettjeire nézve.¹²⁵

Azon közvetlen megtakarítás mértékét, amely abból a döntésből származhat, hogy egy vagy több nyelvet előnyben részesítenek a többivel szemben, meg lehet határozni: ennyivel csökkennének ez esetben a fordítási és tolmácsolási tevékenységekre fordított összegek.

123| Alfredo Calot Escobar, i. m.

124| Athanasia Katsimerou és Dionysios Kelesidis, „Le principe de non-discrimination en raison de la langue”, Revue de l'Union européenne, 592. sz., Editions Dalloz, 2015. október–november, 534–540. o., különösen az 537. o.

125| Lásd e tekintetben: Philippe Van Parijs, „L'anglais lingua franca de l'Union européenne: impératif de solidarité, source d'injustice, facteur de déclin”, Économie publique/Public economics [online], 15 | 2004/2, közzététel időpontja: 2006. január 12., a megtekintés időpontja: 2021. szeptember 17., <http://journals.openedition.org/economiepublique/1670>.

Ezzel szemben azt már nehezebb felmérni, hogy a „vesztes” nyelvek beszélői milyen mértékben lennének megfosztva másokhoz képest bizonyos előnyöktől, és milyen mértékben lennének kitéve olyan további költségeknek, amelyek gazdasági egyenlőtlenséghez vezetnének. Az őket érő hátrányok a „győztes” nyelvek beszélői által élvezett előnyök negatív megfelelőjeként képzelhetők el. François Grin ezzel kapcsolatban az előnyök öt olyan típusát sorolja fel, amelyeket az egyetlen közös – általa „monarchikusnak” nevezett – nyelv anyanyelvi beszélői fognak élvezni:

- az e nyelvre történő fordításhoz és tolmácsoláshoz kapcsolódó költségek hiánya;
- a tanítási, oktatási, és e nyelvre történő fordítási és tolmácsolási anyagok és más nyelvi segédanyagok monopolhelyzete;
- az adott közös nyelv országa(i) által realizált megtakarítások, mivel e nyelv beszélőinek nincs feltétlen szükségük arra, hogy más nyelvet tanuljanak;
- annak lehetősége, hogy az így realizált megtakarításokat más készségek elsajátításába forgassák vissza;
- az e közös nyelv anyanyelvi beszélőjének előnye bármilyen tárgyalási, verseny- vagy konfliktushelyzetben, még akkor is, ha a beszélő a nyelv elsajátítása érdekében sok és költséges erőfeszítést tett.¹²⁶

Válaszul kollégájának, Philippe Van Parijsnak, aki egyes munkáiban egy lingua franca¹²⁷ – szükségképpen az angol nyelv – Unióban történő bevezetésén tündöklik, Gin ezt írja: „az egynyelvűségnek megvan a maga, a többszínűség árától eltérő, de nem kevésbé valós ára”¹²⁸. Csakhogy többszínűség esetén a költség megoszlik, míg egynyelvűség esetén az kizárólag a veszteséket terheli. Az angol nyelv jelenlegi túlsúlya a világban, noha nem számszerűsíthető szisztematikusan, szimbolikus súlyán kívül évente több milliárd euró értéket képvisel, a legtöbb európai helyzete tehát akként jellemezhető,

126| François Grin, Coûts et justice linguistique dans l'élargissement de l'Union européenne, Panoramiques, 69. sz., 4e trimestre 2004, 97–104. o.

127| Philippe Van Parijs, i. m.

128| Lásd Isabelle Pingel előszavát: „Le multilinguisme dans l'Union européenne”, Isabelle Pingel (szerk.), Pedone, Párizs 2015, 55–71. o.

hogy „fizet, hogy kedvezőtlenebb helyzetbe kerüljön”¹²⁹. Nyilvánvaló tehát, hogy még ha sikerülne is átfogó képet alkotni egyrészt azon különböző költségcsökkentési modellekről, amelyeket a többnyelvűségi szolgálat költségeinek csökkentése eredményez, másrészt e csökkentéseknek a polgárok különböző kategóriáira háruló eltérő hatásairól, még mindig hátra lenne a politikai vita.¹³⁰ Ezenfelül más tényezőkkel is számolni kell még.

5.3.1 - A többnyelvűség ára

Nem nehéz kiszámolni az Unió költségét, amely 2023-ban mintegy 170 milliárd eurós teljes költségvetéssel rendelkezik.¹³¹ Ez a költségvetés egy kis részét (hozzávetőleg 2%-át) képezi az Unión belüli összes közkiadásnak és mintegy 1%-át teszi ki a tagállamok bruttó nemzeti jövedelmének (megközelítőleg Dánia költségvetése).¹³² Az Unió költségvetésének 6%-át az adminisztratív működésre, míg nagy részét a strukturális alapokra és a közös politikákra fordítja. A fordítás és tolmácsolás összköltsége az összes uniós intézményben a költségvetés kevesebb mint 1%-át teszi ki (tehát az adminisztratív működési kiadások kevesebb mint egyhatodát). Ez 1,1 milliárd eurónak felel meg¹³³, azaz polgáronként kevesebb mint 2,5 eurónak évente. Ezen összeg relatív jelentőségét érzékeltetve azt mondhatjuk, hogy ez a többnyelvűség kevesebbe kerül, mint egy kávé ára polgáronként. Meg kell azonban jegyezni, hogy 450 millió kávé egyáltalán nem elhanyagolható költséget jelent.

A Bíróság kiszámította az intézményben alkalmazott többnyelvűség költségét, amely során figyelembe vett a jogász-nyelvészek és tolmácsok illetményéhez kapcsolódó minden költséget, az Unió hozzájárulását a nyugdíjrendszerükhöz, a képzési költségeket, az épületek infrastruktúrájához és fenntartásához kapcsolódó költségeket, így a

129 | François Grin, „L'anglais comme lingua franca: questions de coût et d'équité. Commentary on Philippe Van Parijs”, *Économie publique*, 15. szám, 2004, 3–11. o.

130 | Lásd még Dominique Hoppe, „Le coût du monolinguisme”, *Le Monde diplomatique*, 2015. május, amelyben tárgyalja a költségeknek, de a rendszereknek, különösen a jogrendszereknek és a gondolkodásmódoknak is az angol mint *de facto lingua franca* felé történő fokozatos elmozdulását.

131 | Lásd: [https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/28/les depenses de l union](https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/28/les%20depenses%20de%20l%20union)

132 | Európai Bizottság, Fact check on the EU Budget, 2022. szeptember, <https://ec.europa.eu/budget/publications/fact-check/index.html>.

133 | Fondation Robert Schuman, Parler l'europeen, 23 décembre 2019, <https://www.robert-schuman.eu/fr/questions-d-europe/0541-parler-l-europeen>

felszerelések és az őrzés költségeit, továbbá a tolmácsolási és fordítási feladatok kiszervezésével kapcsolatos költségeket. Röviden ez a Bíróság többnyelvűségének összköltsége analitikus számviteli megközelítéssel. Ez a költség 2020-ban 159 millió euró volt (ami állampolgáronként évente 0,36 eurót jelent). Ez az összeg jelentős részét teszi ki a Bíróság költségvetésének, amely 2020-ban 436 600 000 euró volt. Ebben nincs semmi meglepő, mivel a Bíróság igen kiterjedt többnyelvűségi rendszere azt jelenti, hogy a nyelvi szolgálat tisztviselői és alkalmazottai a teljes személyzet több mint egyharmadát teszik ki, amelyet jelentős számú külső munkatárs segít. A Bíróság azonban a polgárok által finanszírozott intézmény, amelynek kötelessége biztosítani a számára elkülönített forrásokkal való legjobb gazdálkodást. A fent említett számos költséggazdálkodási intézkedés e folyamatos elkötelezettség keretébe illeszkedik.

A többnyelvűség tehát abszolút értékben sokba kerül, de – részben a jó gazdálkodásnak és a költségtakarékossági intézkedéseknek köszönhetően – relatív értékben nagyon kevésbe. Tűnődjünk el azon, hogy mi lenne a többnyelvűség hiányának az ára. Ez már nehezebben mérhető.

5.3.2 - A többnyelvűség hiányának ára

Az uniós intézmények és a Bíróság többnyelvűségének hiányából eredő költségek becslésénél csak feltételezésekre lehet támaszkodni, mivel egyes következmények elkerülhetetlenek, mások csak esetlegesek; egyes hatások mérhetők bizonyos fokú pontossággal, a legtöbb viszont nem.

Az első ilyen következmény lehet az Unió visszaszorulása, vagy akár eltűnése, miután a polgárok, következképpen pedig a tagállamok megvonják tőle a támogatásukat. Ez a feltételezés szélsőségesnek tűnhet, de az identitásnak a népek összetartozásában betöltött alapvető jelentőségéről szóló fenti elemzés fényében valójában nem zárható ki. Ez a következmény bizonyos fokig mérhető gazdasági szempontból. Az Unió költségvetése ma 164,25 milliárd euró (2021), 447 millió polgár számára, ami évente 365 euró közvetett átutalást jelent polgáronként úgy, hogy a kevésbé tehető polgárok természetesen kevesebbet fizetnek be, mint a tehetősebbek. Leegyszerűsítés lenne azt állítani, hogy az Unió eltűnése ezzel egyenértékű gazdagodást eredményezne. Nyilvánvaló, hogy az Uniónak van egy adott költsége, de mindenekelőtt gazdagságot és jólétet teremt. Az Unió ugyanis jelentős befektető a tagállamokban és régiókban, és a szolidaritási hatáson, valamint a környezetre és az életkörülményekre gyakorolt pozitív hatáson túlmenően jelentős gazdasági megtérülést is hoz. A Bizottság becslése szerint 2023-ra

a 2007 és 2013 között befektetett pénzeszközök 274%-os hozamot fognak elérni, azaz minden egyes befektetett euró után 2,74 eurót.¹³⁴

Egyébiránt az Unió bruttó hazai terméke (GDP), azaz az összes előállított áru és szolgáltatás összértéke 2019-ben 16 400 milliárd eurót tett ki, ami a világ áruforgalmának mintegy 15%-át jelenti. Az Unió ezzel második a nemzetközi kereskedelem legfőbb piaci szereplőinek sorában, Kína után és az Egyesült Államokat megelőzve.¹³⁵ Az Unió egy főre jutó GDP-je a legutóbbi 20 évben közel duplájára nőtt, néhány szegényebb tagállam esetében pedig több mint tízszeresére.

Ezt veszítenénk el, ha az Unió eltűnne, és még sokkal többet is, hiszen nem szabad megfélekezelnünk más, kevésbé közvetlen tényezők együttes hosszú távú hatásáról:

- az Unió elmélyítésének hiánya, amely lehetővé tette volna a további gazdaságos folyamatos növekedését;
- geopolitikai bizonytalanság, instabilitás, akár konfliktusveszély;
- az európai régió gyengülése a világpolitikai színtéren, különösen a Kereskedelmi Világszervezetben (WTO) és a kétoldalú megállapodásokban, mivel az Unió súlya messze meghaladja a tagállamok súlyának összegét.

Ilyen drasztikus következményre talán nem kerül sor, és arra is lehetne számítani, hogy a tagállamok olyan alternatív mechanizmusokat vezetnek be, amelyek az uniós vívmányok legalább egy részét megőrzik. Szorítkozzunk tehát annak a megállapítására, hogy a többnyelvűség bármilyen jelentős visszaszorulása az európai projekt visszaszorulásához vezethet, amely a mozgásszabadság korlátozása, a kulturális cserék elszegényedése és az identitások visszaszorulása mellett katasztrofális gazdasági következményekkel járna.

A közgazdászok minden bizonnyal teljesebb és pontosabb számításokat tudnak végezni az Unió gazdasági súlyáról.

134| https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/evaluation/expost2013/wp1_synthesis_report_en.pdf

135| https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/economy_hu

5.3.3 - A Bíróság nem többnyelvű működésének következményei

Miután felvázoltuk ezt az átfogó perspektívát, most tűnődünk el azon, hogy mennyibe kerülne a többnyelvűség hiánya a Bíróság számára úgy, mintha tevékenysége elválasztható lenne az általános politikai kontextustól. Milyen következményekkel járna az, ha a Bíróság és a Törvényszék egyetlen nyelven működne, és a polgároknak, valamint a tagállamoknak alkalmazkodniuk kellene e helyzethez? Mindenekelőtt jegyezzük meg, hogy elhagytuk a számszerűsíthetőség talaját, és az általános következmények területére léptünk, amely következmények intenzitása ráadásul különböző lehet.

Az igazságszolgáltatáshoz való jogról

Ha a tagállamoknak és a polgároknak egy előre meghatározott nyelven kellene benyújtaniuk az eljárást megindító iratokat, tehát az előzetes döntéshozatal iránti kérelmeket, a keresetleveleket és a fellebbezéseket, a jogalanyok és a bíróságok egyenlősége egyértelműen sérülne. Ezen aktusok szerzői választhatnának, hogy közvetlenül ezen a nyelven szövegezik-e meg azokat, ha úgy érzik, hogy képesek rá, vagy magánfordítói szolgáltatásokat vesznek igénybe, ami további költségeket és időt igényelne. A minőség szintje mindkét esetben változó lenne, mivel egy idegen nyelv tényleges aktív ismerete, beleértve a jogi nyelvtudást is, meglehetősen ritka, és az e nyelvet nem ismerők számára kínált fordítások minőségének ellenőrzése illuzórikus. A pontatlanságok már a kezdettől fogva megsokszorozódnának, és megakadályoznák, hogy az eljáró bíróság e jogi aktusokat és összefüggéseiket megfelelően megértse, veszélyeztetné továbbá döntéseinek relevanciáját.

Ugyanez vonatkozik a közvetlen keresetekben a felek beadványváltásaira, valamint az előzetes döntéshozatali eljárás során a felek és a tagállamok beadványaira. Az intézmények viszont kiváltságos helyzetben lennének, mivel olyan tisztviselők szövegezési vagy fordítási munkájára támaszkodhatnának, akik anyanyelvi szinten beszélik ezt az egyetlen eljárási nyelvet.

A szóbeli szakaszban, ahol a tárgyalásokat tolmácsolás nélkül tartanák, a feleknek vagy olyan képviselőkre kellene támaszkodniuk, akik ismerik az egyetlen eljárási nyelv jogi nyelvezetét, ami a gyakorlatban az adott nyelvet beszélő országok jogászai kamaráinak tagjait részesítené előnyben, vagy továbbra is nemzeti szintű képviselőket kellene fenntartaniuk, de azzal a kockázattal, hogy a szóbeli előadás kevésbé hatékony és dinamikus lesz.

Végül pedig a határozatot, amelyet adott esetben a főtanácsnok egyetlen nyelven megszövegezett indítványa előzne meg, legtöbbször a jogvitában részt vevő felek számára idegen nyelven fogalmaznák meg, ami megfosztaná őket a bíróság okfejtésének és az ítélet érdemi részének pontos megértésétől. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem keretében előfordulhatna, hogy egyes előterjesztő bíróságok félreértik az ítélet tartalmát, és jóhiszeműen nem teljesítik az abban foglaltakat. Az is lehetséges, hogy az uniós bíróság nyelvi okokból nem válaszolna egy rosszul megfogalmazott kérdésre, ami megnyitná az utat egy új előzetes döntéshozatali eljárás előtt, az ehhez szükséges idővel és költségekkel együtt.

Itt különösen a nemzeti bírák helyzetére gondolunk, akiket gyakran leterhel a rengeteg munka és a nagy ügyhátralék, és akiknek le kellene fordítaniuk a válaszadásra váró, előzetes döntéshozatalra utaló határozataikat egy olyan idegen nyelvre, amelyet különböző szinten ismernek. Valószínű, hogy sokan előzetes döntéshozatal nélkül próbálnák eldönteni a jogvitát, aláásva ezzel az előzetes döntéshozatali párbeszédet, amely az Unió igazságügyi struktúrájának pedig központi eleme.

A fentiekre tekintettel a Bíróság többnyelvűsége az egyenlő bánásmódnak, a megfelelő igazságszolgáltatásnak és a jogbiztonságnak is feltétele.

A közzétételről

Az uniós jognak, amint azt fentebb említettük, közvetlen hatálya van, továbbá elsőbbséget élvez a nemzeti joggal szemben. Ezért az Unió tagállamainak minden bírója köteles azt magasabb rendű pozitív jogként alkalmazni. Ennek különös jelentősége van az előzetes döntéshozatali eljárás során, amikor az uniós bíró az uniós jog olyan értelmezését adja, amely az összes tagállam számára közvetlenebb relevanciával bír.

Ha a határozatokat nem tennék közzé a nemzeti nyelveken, a parlamenti képviselők, a hatóságok és a nemzeti bírók – bármely fokon járnak is el – különböző nyelvi és jogi ismeretekkel próbálnák megérteni, hogy mit ír elő számukra az idegen nyelven megfogalmazott jog. Gyakran megesne, hogy a különböző tagállami szereplők, sőt az egyes tagállamokon belüli különböző szereplők is eltérően értelmeznék az ítélezési gyakorlatot, és azt eltérő módon alkalmaznák, ami réseket ütne az uniós jog egységes alkalmazásán, többek között a belső piacot illetően. Egy ilyen akadályozott működés gazdasági hatása erős és közvetlen lenne, és kereskedelmi korlátozások formájában nyilvánulna meg. Ezenkívül az egyértelműség céljából számos új kérdést terjeszthetnének elő előzetes döntéshozatalra, különösen értelmezés céljából, de továbbra is a fent

leírt egyenlőtlen és nem kielégítő feltételek mellett. Ezen további eljárások költségei önmagukban meghaladhatnák a Bíróság nyelvi szolgáltatásainak költségeit.

Sok ügyvéd nem tudna többé megbízható tanácsot adni ügyfeleinek, ha ez a tanácsadás az uniós jog elemzését tenné szükségessé, mivel ezen elemzésnek olyan jogi aktusokon kellene alapulniuk, amelyeket általuk nem vagy alig ismert nyelven fogalmaztak meg.

A tagállamok természetesen dönthetnének úgy, hogy saját költségükön lefordíttatják a Bíróság ítélezési gyakorlatát, de ez esetben csak a költségek áthárításáról lenne szó, amely új egyenlőtlenséget teremtené a legkevésbé népes, legkevésbé tehető¹³⁶ vagy az Unió ítélezési gyakorlatának nemzeti nyelv(ek)en való elérhetőségének fontosságával legkevésbé tisztában lévő országok polgárainak kárára. Még ha a tagállamok ténylegesen el is készíttetnék e fordításokat az összes többi nyelven, e fordítások akkor is utólagosan készülnének, így a kihirdetés napján vagy kevéssel utána sem állnának a jogászvilág rendelkezésére. Ráadásul ezek a fordítások valószínűleg rosszabb minőségűek lennének. Ennek az az oka, hogy a fordítás árára nehezedő nyomás veszélyeztethetné a fordítás minőségét egy olyan kontextusban, ahol minden szó, minden fogalom, minden nyelvtani egyeztetés, néha még egy egyszerű vessző is megváltoztathatja a szöveg pontos jelentését. A fordítási feladatokat továbbá elszórtan és koordinálatlanul végeznék, ellentétben a Bíróság jelenlegi gyakorlatával, ahol a különböző nyelvi egységek jogász-nyelvészei közvetlenül vagy közvetve konzultálnak egymással, és együttműködnek az indítványokat és határozatokat megszövegező kabinetekkel. Az is elképzelhető, hogy egy olyan állam, amely nem akarná, hogy az uniós jogot teljes egészében megismerjék és alkalmazzák a jogrendszerében, a fordítás költségeit ürügyként használná fel arra, hogy kivonja magát a fordítás alól.

5.3.4 - Az eljárások decentralizált végigkísérése

A fentiekből világosan kitűnik, hogy a Bíróság egynyelvű működése azonnal igen súlyos következményekhez vezetne, és hogy a többnyelvű működés elengedhetetlen. Már csak

136 | A tagállamok gazdasági szintjéhez kötődő szolidaritási mechanizmusok az Unió általános költségvetésének finanszírozásában is megtalálhatók, amely a tagállamok GDP-jének 70%-ában van megállapítva, és amely tehát a többnyelvűséget is finanszírozza. A többnyelvűség finanszírozásának áthárítása aránytalan terhet jelentene a kevésbé tehető vagy kevésbé népes tagállamok számára. Egy nyelvi verzió több mint 90 millió német nyelvi beszélő általi finanszírozása és egy másik nyelvi verzió 1,3 millió észt általi finanszírozása nem venné tekintetbe sem a polgárok egyenlőségét, sem a népeink közötti szolidaritást.

azt a kérdést kell feltenni, hogy e többnyelvű működés irányítása a megfelelő szinten történik-e, vagy előnyös lenne-e a decentralizáció.

Fentebb már volt szó arról a hipotetikus esetről, amikor a tagállamok fordítják le az ítélezési gyakorlatot. Érdemes azt is megvizsgálni, hogy a tagállamoknak a többnyelvű szolgáltatások nyújtásába való közvetlen bevonása milyen mértékben tenné lehetővé az intézmény hatékony működését.

Az eljárás egésze során, az eljárást megindító irat fordításától kezdve a tárgyalásokon való tolmácsoláson keresztül az eljárás nyelvén történő határozathozatalig, a nyelvi csatorna meghatározza az eljárás menetét, amely a nyelvi szolgáltatások nyújtásának megszakadása esetén megakadna.

Ha a tagállamokra bízánk e szolgáltatások nyújtását, azzal elkerülhetetlenül kockáztatnánk e szolgáltatások elmaradását, amint valamelyik állam nem lenne képes azokat mindig és megfelelő mennyiségben nyújtani. Ezeket a szolgáltatásokat ugyanis az egyes eljárások igazságszolgáltatási ritmusához kell igazítani. Az egyik fő akadály – akár szervezési, logisztikai vagy költségvetési okok miatt – az lenne, hogy minden egyes tagállamban olyan erőforrásokat kellene kialakítani, fenntartani és rendelkezésre bocsátani, amelyek bármikor képesek az összes többi hivatalos nyelvről fordítást vagy tolmácsolást biztosítani.

És ez még nem minden: a határozatok bizalmas jellege és a tanácskozások titkossága tiltja, hogy e dokumentumok fordítását kihirdetésük előtt a tagállamokra bizzák, akár belső erőforrásokat, akár külső fordítókat vesznek igénybe. Az uniós bíróságoknak továbbra is testületileg és teljesen függetlenül kell dolgozniuk, és tiszteletben kell tartaniuk a tanácskozások titkosságát.

A tagállamok által biztosított minden fordítás vagy tolmácsolás esetében kérdésessé válna a minőség is, mivel a fent említett kihívásokhoz hozzáadódna az eltérő terminológiai választások fragmentálódásának, az önálló fogalmak ismerete hiányának és a változatok heterogenitásának veszélye.

Mint láthatjuk, a Bíróság csak a teljes és jól irányított többnyelvűség keretei között tudja teljesíteni küldetését. Ez vonatkozik egyrészt az igazságszolgáltatási feladatára, amelynek feltétele nagyrészt a felekkel, a nemzeti szervekkel és különösen a nemzeti bíróságokkal folytatott párbeszéd, másrészt ítélezési gyakorlatának hozzáférhetővé tételére.

A Bíróságon a többnyelvűség kezelésének legjobb és kétségtelenül az egyetlen elképzelhető rendszere az, ha az intézmény belülről biztosítja, hogy működésének és befolyásának e sarokköve ne inogjon meg. Tekintettel a különböző jellegű megtakarításokra – ideértve a központosított munkafolyamatokból, terminológiából, képzésből, kiszervezésből vagy informatikai eszközökből származó méretgazdaságosságot – ez a legolcsóbb és leghatékonyabb megoldás a rejtett és nyilvánvaló költségek tekintetében is.

Összefoglalva, illuzórikus lenne megkísérelni annak számszerűsítését, hogy milyen költségekkel járna a Bíróságon a többnyelvűség feladása. A lehetséges következmények pusztá felsorolása is elég annak bemutatásához, hogy a Bíróságon a többnyelvűség költségei jóval alatta maradnak a többnyelvűség hiányának a költségeinél. Végül, a többnyelvűség kezelésének és finanszírozásának a tagállamokra való áthárítása egyenlőtlenségekhez, késedelmekhez és bizonytalansághoz vezetne, és veszélyeztetné a tanácskozások titkosságát, amely az uniós igazságszolgáltatási fórumok függetlenségének alapvető garanciája.

A többnyelvűség folyamat, befektetés és érték.

Mint folyamat, végigkíséri a Bíróság előtti eljárást. Az intézmény két igazságszolgáltatási fórumához, a Bírósághoz és a Törvényszékhez az Unió 24 hivatalos nyelvének bármelyikén benyújtható kérelem, a feleknek joguk van ahhoz, hogy ezen a nyelven hallgassák meg őket, az ítélkezési gyakorlatot pedig valamennyi hivatalos nyelven hozzáférhetővé kell tenni. Ezért a jogi szakfordítást és tolmácsolást a lehető legmagasabb színvonalon, a legjobb áron és az európai igazságszolgáltatás megfelelő működésével összeegyeztethető határidőkön belül kell biztosítani mind az 552 lehetséges nyelvi kombinációban. E célból a Többnyelvűség Főigazgatóság (DGM) jogi és nyelvi szakembereket vesz igénybe, akik valamennyi tagállamból érkeznek. A Főigazgatóság nemcsak ezekre a – mégoly ritka – emberi erőforrásokra támaszkodik, de olyan kipróbált és bevált módszerekre is, mint amilyen a szakképzés, a terminológia, a közvetítő nyelvek használata és a hasznos költségmegtakarítások folyamatos mérlegelése; továbbá a legmodernebb eszközökre, amelyek létrehozásában és táplálásában – legyen szó többnyelvű intézményközi adatbázisokról, a legújabb fordítást segítő technológiákról, mint amilyen a neurális fordítás, vagy nagy teljesítményű metakereső motorokról – részt vesz.

A jogi többnyelvűség nem csak a Főigazgatóságot érinti, amint azt e kötetet olvasva is világossá válik. A két igazságszolgáltatási fórum és az intézmény szervezeti egységeinek maga a működése napi szinten a többnyelvű és több jogrendszer felölelő kultúrán alapul. A Főigazgatóság minden bizonnyal ennek a többnyelvű működésnek a leginkább látható része, de a Hivatalok és az igazságszolgáltatási fórumok munkáját segítő és kísérő valamennyi szolgálat is ugyanezen logika szerint működik, és mind jogi, mind nyelvi szakértői központok köré szerveződik.

A többnyelvűség mint befektetés biztosítja az igazságszolgáltatási fórumok megfelelő működését, amelyek pedig hozzájárulnak az európai integráció egészének megfelelő működéséhez, amelynek alapja a demokrácia, a jog mint norma és a kisebbségek védelme. Mivel az Európai Unió politikai, társadalmi és gazdasági hozzájárulása éppoly jelentős, mint amennyire nélkülözhetetlen, a többnyelvűséget meg kell őrizni mindenütt, ahol ennek a hozzájárulásnak a feltételeként vagy mozgatórugójaként működik. Ami a Bíróságot illeti, az igazságszolgáltatáshoz és a joghoz való hozzáférés alapvető fontosságú a belső piac és általában az uniós politikák megfelelő működéséhez, beleértve annak társadalmi és környezetvédelmi dimenzióit is. Az ezt támogató többnyelvűség csak ennek az intézménynek a keretei között kezelhető megfelelő körülmények között, máskülönben

csökkenne a hatékonyság, és a Bíróság függetlenségét érintően alapvetően kétséges engedményeket kellene tenni.

Végezetül, a többsnyelvűség tőke, az Unió alapvető értéke és alapvető jog. Európa népei csak akkor egyesülhetnek a sokféleségben, ha identitásukat és kultúrájukat – amelyek központi elemét nyelvi örökségük alkotja – teljes mértékű tisztelet övezi. Ha nem tartanánk tiszteletben a nyelvek egyenlőségét, azzal semmibe vennénk a népek egyenlőségét, és elvonnánk a polgároktól azt az Uniót, amely pedig nem lehet senki másé, hiszen e polgárok nélkül értelmét veszti. Talán azt is el kellene fogadni, hogy míg egy vagy több nyelv előnyben részesítése önkényesen győzteseket és veszteseket jelölne ki, a többsnyelvűség megőrzése csak győzteseket szül, mivel minden polgárt egyenlő alapokra helyez, miközben megőrzi a kulturális és jogi hozzájárulások sokszínűségét és sokféleségét, amelyektől mindannyian – nyelvünktől függetlenül – gazdagabbá válunk.

E kiadvány célja az, hogy megismertesse, megmagyarázza és védelmébe vegye az intézményi többsnyelvűséget. Azonban a többsnyelvűség, amely kéz a kézben jár a multilateralizmussal és az integrációval, az uniós intézményeken kívül is ugyanolyan fontos. A tagállamokon belül ugyancsak egyre égetőbbé válik a nyelvi pluralizmus kérdése, mivel a globalizáció és a digitális forradalom előmozdítja az egyszerűbb és gyorsabb információcserét.

A tapasztalatok és elmélkedések „csokra”, amely e kiadvány második kötetét alkotja, meggyőző illusztrációjául szolgál a kulturális, nyelvi és jogi pluralizmus elidegeníthetetlen értékének.

Akkreditációs vizsga

Olyan vizsga, amelyen a szabadúszó tolmácsoknak sikerrel teljesíteniük kell ahhoz, hogy felkerülhessenek a három európai intézmény (Bizottság, Parlament, Bíróság) közös konferenciatolmács-listájára (AIC) és ezen intézményeknél dolgozhassanak.

CAST-lista

Contract Agent Selection Tool. A „CAST-listák” egy, az Európai Személyzeti Felvételi Hivatal (European Personnel Selection Office, EPSO) által kezelt adatbázisból származnak, amely összegyűjti az egyes besorolási csoportok és szakmák tekintetében szerződéses alkalmazotti álláshelyre jelentkező személyeket. A CAST-lista jelöltek olyan tartaléklistájaként működik, amelyből az intézmények az ideiglenes alkalmazottak felvételéhez meríthetnek.

Célnyelv

Az a nyelv, amelyre valaki fordít vagy tolmácsol.

eTranslation

Az Európai Bizottság által az uniós intézmények és a nemzeti hatóságok számára kifejlesztett neurális gépi fordítási szolgáltatás. A Bíróság intézményközi együttműködés keretében pénzügyileg hozzájárul az eTranslation fenntartásához, táplálásához és fejlesztéséhez. Közvetlenül a Bizottsággal együttműködve kifejezetten az uniós bíróságok munkájához igazított fordítómotorok kifejlesztésén dolgozik.

Euramis

Intézményközi fordításmemória-kezelő rendszer. Az intézmények által táplált memóriák többek között az Unió jogalkotási dokumentumait és ítélezési gyakorlatát tartalmazzák.

EURêka

Belső keresőmotor, amely egyablakos hozzáférést biztosít a bírósági dokumentumokhoz, valamint az intézmény jogi, eljárási, dokumentációs és terminológiai elemzési adataihoz.

Fordítási memória

Fordítási egységeket tartalmazó nyelvi adatbázis. Minden fordítási egység egy dokumentumból származó szegmensekből (szintagma, mondat, bekezdés) áll, amelyekhez egy másik nyelven ugyanabból a dokumentumból származó megfelelő szegmens tartozik.

Forrásnyelv

Az a nyelv, amelyről valaki fordít vagy tolmácsol.

Funkcionális fordítási kit

A Többnyelvűség Főigazgatóság (DGM) a Trados Studio egy fordítási projektjének létrehozásához szükséges fájlcsomag. A „funkcionális kit” tartalmazza a lefordítandó szöveget (a Studio szerkesztője számára kompatibilis formátumban), a vonatkozó fordítási memóriákat, valamint a fordítás szempontjából hasznosnak ítélt dokumentum- és terminológiai forrásokat. 2019-től a neurális gépi fordításra vonatkozó javaslatokat is tartalmaz az intézményközi eTranslation rendszerből vagy a DeepL piaci eszközökből.

IATE

Intézményközi terminológiai adatbázis, amely a nyilvánosság számára hozzáférhető (<https://iate.europa.eu/home>). 2020 óta a Bíróság által kidolgozott jogi terminológiát közvetlenül a IATE adatbázisban kezelik.

Kabin

Metonímia útján jelöli mind a tolmácscsapat azon részét, amely a tárgyaláson egy adott nyelvre tolmácsol, mind az azonos nyelvű tolmácsok által alkotott adminisztratív alegységet.

Konszekutív tolmácsolás

Tolmácsolási technika, amelynek során a tolmács a beszélő szavait a beszéd befejezése után fordítja le, általában jegyzetek segítségével.

Közvetítő nyelv

A jogi szakfordításban használt nyelv, amely közvetítő nyelvként szolgál a forrásnyelv és a különböző célnyelvek között, amikor a közvetlen fordítás nem lehetséges. A Többnyelvűség Főigazgatósága az alábbi öt közvetítő nyelvet használja: német, angol, spanyol, olasz és lengyel. Ezek rendeltetése, hogy nyelvek egy előre meghatározott csoportját lefedjék (például a spanyol közvetítő nyelvként szolgál a lett, a magyar és a portugál nyelv tekintetében). A közvetítő nyelv szerinti egység jogász-nyelvészei az eredetiből záros határidőn belül közvetlen fordítást készítenek, lehetővé téve a többi egységben dolgozó kollégáik számára, hogy ebből a közvetítő nyelvi változatból – amely ekkor az eredeti szerepét tölti be – készítsenek fordítást.

Omissis

A „referenciaszemély” által az előzetes döntéshozatal iránti kérelem szövegében a fordítás terjedelmének csökkentése érdekében, a dokumentum értelmének és szellemének torzítása nélkül végzett törlések. A referenciaszemély szisztematikusan szögletes zárójelben rövid tájékoztatást ad a törölt részek tartalmáról. Maguk az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések nem képezik omissis tárgyát.

Referenciaszemély

Az eljárás nyelve szerinti nyelvi egység jogász-nyelvész munkatársa, aki az előzetes döntéshozatal iránti kérelem feldolgozását és fordítását megkönnyítő különböző feladatok (omissis, anonimizálás, összefoglalás, magyarázatok, átolvasás stb.) elvégzéséért felelős.

Relényelv

A tolmácsolás során használt nyelv, amely közvetítő nyelvként szolgál a forrás- és a cél nyelv között, ha a közvetlen tolmácsolás nem lehetséges, mert nincs vagy nem áll rendelkezésre olyan tolmács, aki a szükséges nyelvi kombinációt ismeri. A közvetítő nyelvvel ellentétben a relényelv nem egy előre meghatározott nyelv, hanem a tárgyalás konkrét körülményei függvényében kerül kiválasztásra.

Retúrnyelv

Az az idegen nyelv, amelyre a tolmácsnak adott esetben az anyanyelvéről kell tolmácsolnia.

Szinkrontolmácsolás

Tolmácsolási technika, amelynek során a tolmács, aki egy kabinban foglal helyet, a beszélőt fülhallgatón keresztül hallgatja, és üzenetét azonnal megismétli a mikrofonba egy másik nyelven. A technikai berendezés ezt a tolmácsolást a hallgatóság fülhallgatójába továbbítja.

Távhelyszín

Videokonferencia-berendezéssel ellátott terem, amelyből az a fél beszél, aki számára engedélyezték szóbeli előadásának távelőadását. Ez a fél így videokonferencia útján vesz részt az vitában. Minden egyes megszólalását tolmácsolják, és hallgathatja a viták saját nyelvén biztosított tolmácsolását.

Távtolmácsolás

Olyan munkamódszer, amely szerint a tolmács a résztvevőktől eltérő helyen tartózkodik. A beszélőt videokapcsolaton keresztül láthatja, és a hozzászólás hangjának közvetítése által hallhatja.

Termek összekapcsolása

Olyan technikai beavatkozás, amely a fő tárgyalóteremben lévő tolmácskabinok és egy másodlagos teremben lévő kabinok összekötéséből áll. Ezt a technikát akkor alkalmazzák, ha a fő tárgyalóteremben nincs elég kabin ahhoz, hogy a tárgyalásra kijelölt tolmácsok teljes csoportja elférjen. A kapcsolt teremben lévő tolmácsok ekkor távtolmácsolással dolgoznak, a főteremből küldött hang és kép alapján.

Tolmácsolás videokonferenciával

Olyan munkamódszer, amelynek során a tolmács ugyanazon a helyen tartózkodik, mint a találkozó vagy a tárgyalás legtöbb résztvevője. A távoladót videokapcsolaton keresztül látja, és az előadás hangjának közvetítésével hallja.

Többnyelvű összehasonlító jogi szótár (VJM)

Az idegenrendészeti jog, a családjog és a büntetőjog területén jogász-nyelvészek által végzett összehasonlító jogi kutatásokból származó többnyelvű és több rendszerre kiterjedő terminológiai kártyák gyűjteménye.

A nyelvek protokolláris sorrendje és ISO-kódja¹³⁷

saját nyelvi elnevezés	magyar megnevezés	ISO-kódi
български	bolgár	BG
español	spanyol	ES
čeština	cseh	CS
dansk	dán	DA
Deutsch	német	DE
eesti keel	észt	ET
ελληνικά	görög	EL
English	angol	EN
français	francia	FR
Gaeilge	ír	GA
hrvatski	horvát	HR
italiano	olasz	IT
latviešu valoda	lett	LV
lietuvių kalba	litván	LT
magyar	magyar	HU
Malti	máltai	MT
Nederlands	holland	NL
polski	lengyel	PL
português	portugál	PT
română	román	RO
slovenčina (slovenský jazyk)	szlovák	SK
slovenščina (slovenski jezik)	szlovén	SL
suomi	finn	FI
svenska	svéd	SV

137| A Kiadóhivatal Intézményközi kiadványszerkesztési útmutatója alapján készített táblázat. Az eredeti, részletesebb táblázat az alábbi címen hozzáférhető: <https://publications.europa.eu/code/fr/fr-370200.htm>.

AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGA

L-2925 Luxembourg
Tel. +352 4303-1

A Bíróság honlapja: curia.europa.eu

A kézirat lezárásának időpontja: 2022. december

(2022. december 31-ig bezárólag vett adatokkal)

A fenti információk esetleges felhasználásáért sem az intézmény, sem pedig az intézmény nevében eljáró más személy nem tehető felelőssé.

Luxembourg: Az Európai Unió Bírósága | Többnyelvűség Főigazgatóság
Információs Főigazgatóság | Kommunikációs Igazgatóság
Kiadványok és Elektronikus Média Egység

Luxembourg, az Európai Unió Kiadóhivatala, 2023

Fényképek: © Európai Unió, 2019–2023; © Alan Xuereb, Művész, 2023;
© Joseph Alfred Izzo Clarke, Fénykép, 2023

© Európai Unió, 2023

A többszörözés a forrás feltüntetése esetén engedélyezett.

Az európai uniós szerzői jogi védelem alatt nem álló fényképeket és más anyagokat a szerzői jog tulajdonosának előzetes engedélyével lehet csak felhasználni vagy többszörözni.

Print	ISBN 978-92-829-3740-2	doi:10.2862/690048	QD-03-21-498-HU-C
PDF	ISBN 978-92-829-3871-3	doi:10.2862/056887	QD-03-21-498-HU-N

A többnyelvűség – mint a sokféleségben való egységnek, valamint az Uniót alkotó kulturális és nyelvi identitások iránti mély tiszteletnek a megnyilvánulása – minden polgár számára biztosítja az intézményekhez fordulás jogát, és azt, hogy saját nyelvén kapjon választ.

A többnyelvűséget – annak elvét és működését illetően – különböző jogi eszközök kodifikálták, különösen az EGK által elfogadott és még mindig hatályban lévő első, 1/58 rendelet. Hosszú távú megközelítésben a demokráciához hasonlóan azonban a többnyelvűség megőrzése érdekében is folyamatos erőfeszítéseket kell tenni létjogosultságának alátámasztására. A többnyelvűséget ugyanis a gyorsaság vagy a gazdaságosság ürügyén rendszeresen megkérdőjelezzik, mintha annak léte inkább korlátot jelentene, nem pedig közös gazdagságunk kifejeződését.

Az Európai Unió Bíróságán a többnyelvűség különös jelentőséggel bír, mivel az eljárásokat kezdettől fogva meghatározza, és lehetővé teszi, hogy az ezek nyomán kialakuló ítélkezési gyakorlat mindenki számára a saját nyelvén hozzáférhető legyen. A hatékonyságra és a költségek keretek között tartására vonatkozó jogos követelmények azonban továbbra is kulcsfontosságúak, így állandó mérlegelés tárgyát képezik, és az intézmény a legkorszerűbb technológiák lehető legjobb kihasználására törekszik annak érdekében, hogy mindig megfelelő szolgáltatást nyújtson a polgároknak.

E mű azon történelmi, jogi és politikai szempontokat ismerteti, amelyek az egyenlőség, a befogadás és a fejlődés eszközeit jelentő erős intézményi többnyelvűség kialakulásához vezettek. Bemutatja az intézmény nyelvhasználatára vonatkozó szabályokat és a többnyelvűség érvényesülésének módját, különösen a tolmácsolási és jogi szakfordítási szolgáltatások révén. Beszámol a sajtóban és a szakmában rendszeresen megjelenő nézetekről és érvekről annak érdekében, hogy objektív elemzés alapján határozottan a jövőre fókuszáló, progresszív és optimista látásmódra tegyen javaslatot.

AZ EURÓPAI UNIÓ
BÍRÓSÁGA

Thierry Lefèvre, a Többnyelvűség Főigazgatóság főigazgatója

Többnyelvűség Főigazgatóság

Információs Főigazgatóság
Kommunikációs Igazgatóság
Kiadványok és Elektronikus Média Egység

2023. május

ISBN 978-92-829-3871-3

doi:10.2862/056887

QD-03-21-498-HU-N

